

AJPPA

AJPPA

ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568 Vol. 7 No. 5 September - October 2025

วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารวิชาการ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ACADEMIC JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568 Vol. 7 No. 5 September - October 2025

ISSN Print: 2822-065X, ISSN Online: 2822-0676

AJPPA

Academic Association on the
Political Science and Public Administration

- สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- สำนักงานวารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 093-6359515

- Office:
The Office Academic Journal of
Political Science And Public Administration
79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170

ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2568

จำนวนพิมพ์ : 10 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน

บรรณาธิการ:

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
kietsn@hotmail.com

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวิณัยรส, รศ.ดร.
psbud@hotmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ
raphind@yahoo.com

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ธีรโชติ เกิดแก้ว

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศ
ไทย

tongin2000@gmail.com

บุษกร วัฒนบุตร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

buaaiey2516@gmail.com

บุริมปรัชญ์ คณินพศุตย์
jpkhaninphasut@gmail.com
วันชัย สุขตาม
wanchai2526@srnu.ac.th
วันทนา เนาว์วัน
wanthana_nt@hotmail.com
สายชล ปัญญชิต
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอด
ananupsod9541@gmail.com

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
ประเทศไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
ประเทศไทย
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,
ประเทศไทย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
ประเทศไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

สุภัทรชัย สีสะไบ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ศิลปกรรม:

กรกต ชำบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

พระพลวัฒน์ สพล

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

การเงิน:

วรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

พิสูจน์อักษร:

นเรศ ฤทธิเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ดวงจันทร์ แสงอาทิตย์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย**ฝ่ายกฎหมาย:**

ธัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย**สำนักงาน:**

สำนักงานสมาคมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0919691539

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

Vol.7 No. 5 September – October 2025

Number of prints: 10 copies

Release Date Is 3 Copies Per Year.

Issue 1 January – February

Issue 2 March - April

Issue 3 May – June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November – December.

Objective:

The journal has a policy to publish high-quality articles in political science and public administration. The target groups are faculty members, students, and researchers both inside and outside the institution.

Editor:

Kiettisak Suklueang
kietsn@hotmail.com

Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com

Graduate School Mahamakut Buddhist University,
Thailand

Phramaha Makhavin Purisuttamo
maghavin9@gmail.com

Graduate School Mahamakut Buddhist University,
Thailand

Phrapalad Raphin Buddhiso
raphind@yahoo.com

Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew

Faculty of Liberal Arts

tongin2000@gmail.com	Huachiew Chalermprakiet University, Thailand
Busakorn Watthanabut	Faculty of Liberal Arts
busaaiey2516@gmail.com	North Bangkok University, Thailand
Purimpratch Khaninphasut	School of Educational Studies
jpgkhaninphasut@gmail.com	Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
Wanchai Suktam	Faculty of Humanities and Social Sciences
wanchai2526@srnu.ac.th	Surindra Rajabhat University, Thailand
Wanthana Nowwan	Faculty of Management Science
wanthana_nt@hotmail.com	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Saichol Panyachit	Faculty of Social Sciences
saicholpa@g.swu.ac.th	Srinakharinwirot University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Suphattharachai Sisabai	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Phramaha Somchai Khantisarano	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Korakoth Chabandit	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Phra Phonlawat Sapalo	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Wantanee Suwanjiraphaisan	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Kotchaphan Bunthian	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Duangchan Saengartid

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Naret Ritthidej

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand**Legal Subdivision:**

Tatchanan Isaradej

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand**Office:**

The Office JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

Political Science and Public Administration

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170.

Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

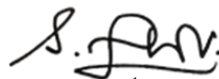
บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์นี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2568 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ครอบคลุมแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

บรรณาธิการวารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)
บทความวิจัย :	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ	1
พระสิทธิรักษ์ จนทสาโร, สุมาลี บุญเรือง, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	16
พระครูพิศาลพัฒนานุกิจ (สุจินต์ ที่ปถมโม), เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, วัชรินทร์ ชาญศิลป์	
การพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรเพื่อยกระดับ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภออม ก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	30
จริยา โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, ปานแพร เขาวนประยูร อุดมรักษาทรัพย์, ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์	
การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี	45
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นัทฤต ปทุมมารัชเชปณณ), เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, สุรพล สุยะพรหม	
การสื่อสารเชิงอัตลักษณ์เพื่อการตลาดการเมือง : สีแทนพรรคการเมืองไทย	59
วรพงษ์ ปลอดมุสิก	

การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม : ทีมชาโสมโสมเพียง	74
พัชรินทร์ เจนจบธุรกิจ, ปรอยพล ทวีชัย, วุฒินันท์ สุพร, พีรพัฒน์ พวงจิตร	
มาเลเซียกับความยั่งยืนเชิงนโยบาย : กรณีศึกษาโนในรัฐที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม	88
ชัยวัฒน์ มีสินฐาน	
แนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนา เด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี	104
วัชรรา แสงธิดา	
ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยว ในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	120
กนิษฐา นิลประเสริฐ, เอกลักษณ์ ไชยภูมิ	
บทความวิชาการ : การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัย	135
กนกกร อารักษ์, วิทวัส พงศ์กรเกียรติ	
ผลกระทบของกำแพงภาษีต่อการบริหารรัฐและเศรษฐกิจโลก	147
ธวัชชัย สมอเนื้อ, ธิดิวิมล หมั่นมี	
ประชาธิปไตยท้องถิ่นของไทยในอุดมคติ	158
ปาริชาติ ชุมพงศ์	
การบูรณาการองค์การภาครัฐยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา	173
วนิดา ตรงดี	

การบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดน : พลวัตของการปกครอง
ในยุคโลกาภิวัตน์

หัตถุภรณ์ แก้วท้าว, ธิติวดี หมั่นมี

186

การเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค : วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045
ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์

อมร หวังอัครางกูร

198

ภาคผนวก

214

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

215

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง
ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ*
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES TO STRENGTHEN THE POLITICAL
LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS OF SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระสิทธิรักษ์ จันทสาโร, สุมาลี บุญเรือง, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Phra Sittirak Juntasaro, Sumalee Boonrueang, Apinyar Chatchorfa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Soon1983pk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมือง 2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมือง และ 3. เสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 ราย และสนทนากลุ่มจำนวน 9 ราย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งในองค์การบริหารส่วนตำบล 3 แห่ง (ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก) จากประชากรทั้งหมด 21,161 คน โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามานะ ได้จำนวน 400 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำทางการเมืองประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ ความมุ่งมั่นเสียสละ การมีส่วนร่วมกับประชาชน ความชาญฉลาดทางการเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ความรู้ด้านการบริหารและนโยบาย ความกล้าหาญในการตัดสินใจ และการบริหารความขัดแย้ง 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ได้แก่ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งสามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำได้ร้อยละ 12.9 และหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะนิสสัยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำร้อยละ 22.0 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรม

*Received April 17, 2025; Revised May 25, 2025; Accepted June 2, 2025

ควรมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การรับฟังอย่างเข้าใจ การสื่อสารอย่างโปร่งใส และการสร้างความไว้วางใจ เพื่อส่งเสริมผู้นำที่มีจริยธรรมและได้รับการยอมรับอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; ภาวะผู้นำทางการเมือง; ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine political leadership, 2. To analyze the factors influencing political leadership, and 3. To propose an approach for integrating Buddhist principles to enhance the political leadership of administrators of Sub-district Administrative Organizations (SAOs) in Chaiyaphum Province, conducted by the mixed research methods. The qualitative research, data were collected through in-depth interviewing 18 key informants purposively selected and 9 participants in focus group discussions to validate the findings. The quantitative research, data were collected using questionnaires distributed to 400 eligible voters aged 18 and above from three SAOs (large, medium, and small) out of a population of 21,161, based on Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis.

The findings indicated that: 1. Political leadership comprised various dimensions, including dedication and sacrifice, civic engagement, political intelligence, effective resource management, participatory governance, administrative and policy knowledge, decisiveness, and conflict resolution. 2. Influential factors on political leadership included family, peer groups, and mass media, collectively accounting for 12.9 percent of the variance at a statistically significant level. Buddhist principles, particularly Nissayasampanno (interpersonal harmony), had a greater influence, accounting for 22.0 percent of the variance. 3. To effectively integrate Buddhist principles in leadership development, emphasis should be placed on fostering meaningful interactions, empathetic listening, transparent communication, and building

public trust. These aspects contributed to cultivating ethical, competent, and socially respected leaders in a sustainable manner.

Keywords: Integration of Buddhist Principles; Political Leadership; Sub-District Administrative Executives

บทนำ

ภาวะผู้นำทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรของผู้บริหาร ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา ผู้บริหารจึงมิใช่เพียงผู้ที่มีอำนาจตามตำแหน่ง แต่ต้องมีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำเพื่อสร้างความไว้วางใจ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล และสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร การมีภาวะผู้นำที่ดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544; รพีพร ธงทอง, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง (ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์, 2555) พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้คือจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงผสมกับพื้นที่ป่าไม้และภูเขา มีองค์การบริหารส่วนตำบลกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด การบริหารงานในพื้นที่ดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงบริการภาครัฐ และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชนบท ซึ่งล้วนเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สามารถปรับตัวตามบริบท มีคุณธรรม และสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารส่วนตำบลโหล, 2564)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมยังมีไม่มากนัก ทั้งที่สังคมไทยมีรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ ด้วยการนำหลักธรรมจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งประกอบด้วย จักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) วิรุโธ (ความสามารถในการจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) (อง.ตท. (ไทย) 20/500/217.) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทาง

การเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งหวังให้เกิดการบริหารที่มีจริยธรรม โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างยั่งยืน (พระมหาอคม อตถเมธี, 2564)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ปัญหาภาวะผู้นำในบริบทท้องถิ่น ความจำเป็นของพื้นที่ และศักยภาพของหลักธรรมในการยกระดับคุณภาพผู้นำท้องถิ่นไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 รูปหรือคน 3. กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 4 คน 4. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน 5. กลุ่มประชาชน จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคน

2.2 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีสิทธิเลือกตั้งใน 3 องค์การบริหารส่วนตำบล (ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก) จากประชากรทั้งหมด 21,161 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโอโธ, 2567)

2.3 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ข้อมูลส่วนตัว 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมือง และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง และในแต่ละข้อเป็น ชนิดมาตรวัดแบบรวมคะแนน (Summated Rating Scale) ของเรนซิส ลิเคิร์ท หรือ เรียกว่า มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Type) (Likert, 1967) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือหลัก ใช้การนัดวัน เวลาสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำ ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตใช้สถานที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และส่งหนังสืออนุญาตไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากนั้น ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจำนวน ๓ อบต. ที่มีขนาดใหญ่ กลาง เล็กในจังหวัดชัยภูมิ จนครบตามจำนวนที่กำหนด หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนครบ 100% ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหา

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า 1. มีความต้องการที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง ต้องมีการสร้างวัฒนธรรม ในองค์กรให้มีการทำงานร่วมกันอย่างสมานสามัคคี 2. มีความชาญฉลาดในทางการเมือง ผู้นำต้องใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ วิเคราะห์เหตุและผลอย่างรอบคอบ 3. มีลักษณะเป็น ผู้นำ ต้องมีคุณธรรม วิสัยทัศน์ และความสามารถในการบริหารจัดการ 4. มีความรู้ ความสามารถ ต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้าน พร้อมด้วยปัญญา ศีลธรรม 5. มีความ กล้าหาญ เด็ดขาดในการตัดสินใจ การดำเนินงานต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมและมีความสามารถในการบริหารความขัดแย้งกล้าในการเผชิญแรงกดดัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานที่ 1 กระบวนการกล่อมเกลทางการเมือง ประกอบไปด้วย 1. สถาบัน ครอบครัว 2.กลุ่มเพื่อน 3. สถาบันศึกษาหรือโรงเรียน 4. สถาบันสื่อมวลชน 5. สถาบันทางการเมือง อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการกล่อมเกลทางการเมือง ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

การกล่อมเกลทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.684	.215		12.454*	.000
สถาบันครอบครัว (SumA)	.221	.055	.233	4.032	.000
กลุ่มเพื่อน (SumB)	.191	.050	.220	3.815	.000
สถาบันสื่อมวลชน (SumC)	-.114	.049	-.120	-2.337	.020

Multiple R = .368^C

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ส่งผลอยู่ 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันสื่อมวลชน ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.684 + .221\text{SumA} + .191\text{SumB} + .114\text{SumC}$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .233(\text{SumE}) + .220(\text{SumB}) + .120(\text{SumD})$$

สรุปได้ว่า การกล่อมเกลາทางการเมืองส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ แสดงว่าได้ร้อยละ 12.9 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถาบันครอบครัว ได้ร้อยละ 23.30 กลุ่มเพื่อน ได้ร้อยละ 22.00 และสถาบันสื่อมวลชน ได้ร้อยละ 12.00 ตามลำดับ

สมมติฐานที่ 2 หลักปาปนิกรรม ประกอบด้วย 1. จักขุมหา การมีวิสัยทัศน์ 2. วิบุโร คือ การจัดการงานดี 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 2 หลักปาปนิกรรมที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

ตัวแปรหลักปาปนิกรรม 3	B	Std.Error	Standardized	t	Sig.
ค่าคงที่(Constant)	2.090	.160		13.031**	.000
นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ (SumCCC)	.422	.040	.471	10.666*	.000

Multiple R = .471^a

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักปาปนิกรรมที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ส่งผลอยู่ 1 ด้าน คือ นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.090 + .422\text{SumCCC}$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .471Z \text{ SumCCC}$$

สรุปได้ว่า หลักปาปนิกรรม ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ได้ร้อยละ 22.00 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านนิสสัยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ ได้ร้อยละ 47.10

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับประชาชนการสร้างระบบสวัสดิการที่เข้มแข็งมีความเป็นธรรม 2. วิฐุโร การจัดการงาน ความเชี่ยวชาญในความรับผิดชอบต่อสังคมและการดำเนินการที่ยั่งยืน ความเชี่ยวชาญในการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจความเชี่ยวชาญในการวางแผนและการจัดการ 3. นิสสัยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าสังคมและปฏิสัมพันธ์กับประชาชนการฟังและเข้าใจความต้องการของประชาชนการสื่อสารอย่างเปิดเผยและโปร่งใส

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิพบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก 1. ด้านมีความต้องการที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง มีความเห็นว่าการเมืองที่ดีทำให้การพัฒนาประเทศไปได้ดีด้วย ควรมีความเห็นว่าการเมืองที่ดี ต้องไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ให้ประชาชนร่วมเสนอแนะนโยบายก่อนการเลือกตั้ง 2. ด้านมีความชาญฉลาดในทางการเมือง มีการพูดจาสื่อสารกับสาธารณชนได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้บริหารมีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจมีบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ 3. ด้านมีลักษณะเป็นผู้นำ มีความคิดกว้างไกลและทันสมัยต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้ผู้ที่บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาการปฏิบัติงานในองค์กร ปฏิบัติต่อผู้ที่บังคับบัญชาทุกคนอย่างเสมอภาคและยุติธรรม 4. ด้านมีความรู้ความสามารถ มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับลักษณะงาน หลักการ จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มีความเชี่ยวชาญในสายอาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่และสามารถแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำได้ มีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่งานที่ปฏิบัติอยู่ 5. มีความกล้าหาญ เด็ดขาดในการตัดสินใจ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล ใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบในการตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ ไม่หวั่นต่อความกดดันและพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ มีความมั่นคงและ

แนวโน้ม ไม่ลังเลเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง พร้อมเผชิญกับความท้าทายและปรับตัวเมื่อต้องการ ผู้บริหารศึกษานโยบาย เป้าหมาย และเป็นแรงบันดาลใจให้ทีม แสดงให้ทีมเห็นถึงความมั่นใจและทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของสาลินี รักกตัญญู (2564) เรื่อง การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าอุปสรรคของบทบาทนักการเมืองสตรีท้องถิ่นนั้น เกิดจากโลกทัศน์ของบางคนที่ยังมีทัศนคติโน้มเอียงในเรื่องมิติหญิงชายและความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นอกจากนี้ ยังเกิดจากค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม บริบททางสังคมและเจตคติดั้งเดิมทำให้สตรี อยู่ในกรอบของการเลือกปฏิบัติทางการเมืองอย่างไม่เท่าเทียม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล (2563) เรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา นำสู่การปฏิบัติดังนี้ 1. ด้านอำนาจและอิทธิพล ผู้นำทางการเมืองรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างน้อมนำทศพิธราชธรรมมาใช้มีการจัดทำนโยบาย 2. ด้านพฤติกรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งสร้างผลงานทางการเมืองใช้กิจกรรมทางการเมืองสะท้อนความเป็นผู้นำทางการเมือง สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา 3. ด้านคุณลักษณะ ภาพลักษณ์นักการเมืองต้องมีความกล้าตัดสินใจ มีจุดยืนของตนเอง กล้าเผชิญกับความจริง กล้าเปิดเผยความจริง ไม่เน้นประโยชน์ตนเองและพวกพ้อง 4. ด้านสถานการณ์ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักตน รู้จักคน รู้จักงาน รู้จักการประนีประนอม มีความรับผิดชอบ และมีวิสัยทัศน์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะในสามปัจจัย ได้แก่ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันสื่อมวลชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยม ความรับผิดชอบ และความสนใจต่อส่วนรวมตั้งแต่ในวัยเยาว์ จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำในระยะยาว ขณะที่กลุ่มเพื่อนมีบทบาทในการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นความสนใจทางการเมือง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ อันนำไปสู่การฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการตัดสินใจ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำ ส่วนสถาบันสื่อมวลชน แม้จะปรากฏผลในทางลบ แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงบทบาทในการวิพากษ์ตรวจสอบ และสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้นำในสังคม หากการรับรู้จากสื่อมีลักษณะลบหรือไม่สร้างสรรค์ ก็อาจบั่นทอนความเชื่อมั่นในบทบาทของตนเองในฐานะผู้นำได้ อย่างไร

ก็ตาม หากใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน ก็สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นได้เช่นกัน พบว่า สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .129 แสดงว่าการglomเกลตาทางการเมือง สามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ได้ร้อยละ 12.9 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐมน หมวกิม (2564) เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย ที่มีผลต่อการ เลือกตั้งทั่วไปของไทย พบว่า ด้านสถาบันครอบครัวไม่ค่อยมีอิทธิ ผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ด้านสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนมาก รวมถึงอิทธิพลจากสื่อโซเชียลจะมีผลต่อความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และค่านิยมของเยาวชน การรวมกลุ่มกันหรือร่วมแสดงความคิดเห็นจะผ่านทางโซเชียล

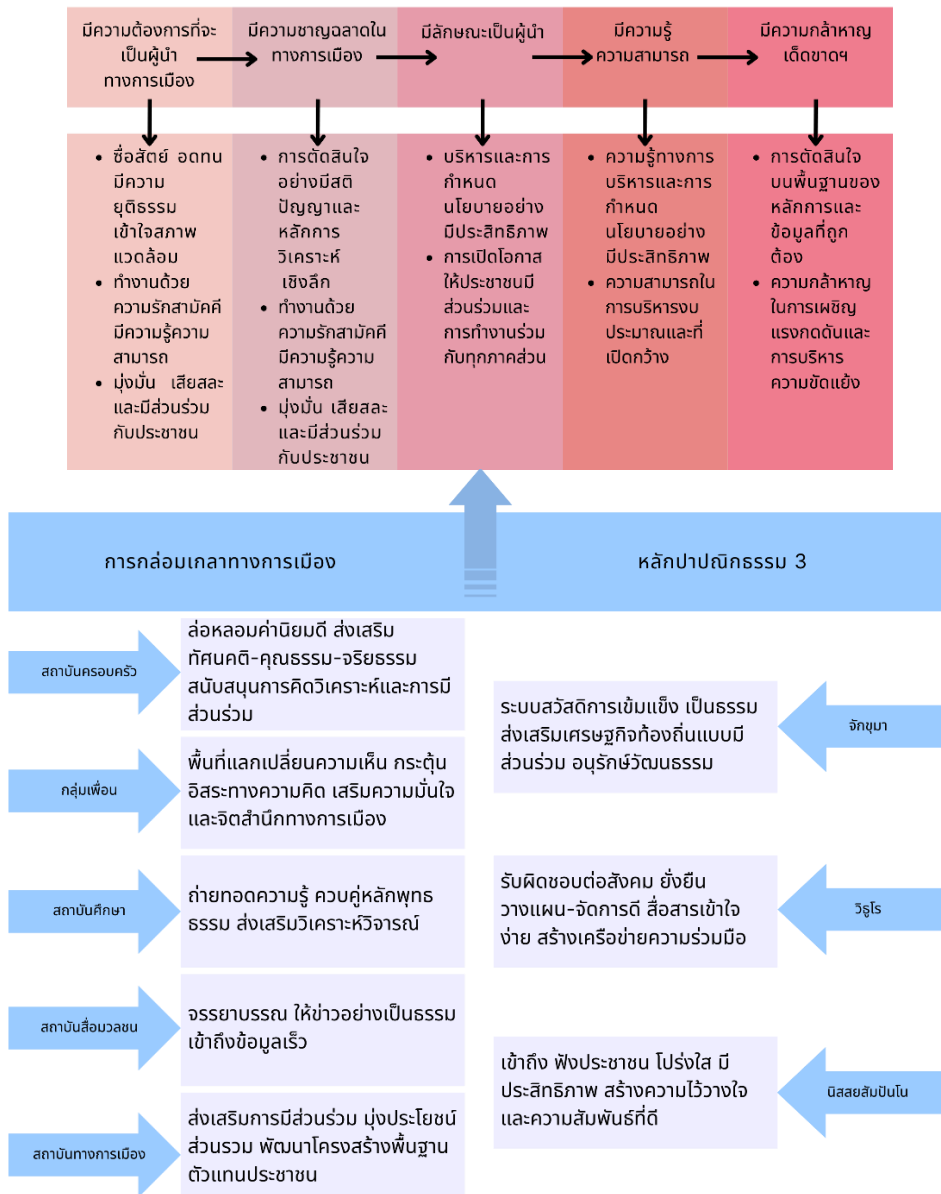
3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย นิสัยสัมปโน การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าสังคมและปฏิสัมพันธ์กับประชาชนการฟังและเข้าใจความต้องการของประชาชนการสื่อสารอย่างเปิดเผยและโปร่งใสการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพการสร้างควมไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอคม อตถเมธี (2565) เรื่อง ผู้นำตามหลักทศตูปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดเลย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านผู้มมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน และแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำ คือ ผู้บริหารควร กำหนดทิศทางการศึกษาให้ชัดเจน ผู้บริหารควรมอบอำนาจให้แก่บุคลากรมีความสามารถตัดสินใจเองได้ และผู้บริหารควรรับฟังสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของบุคลากรที่รับมอบหมาย และ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลลัพธ์ของการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการglomเกลตาทางการเมืองหลักธรรมทางพุทธศาสนา และภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำนั้นมีได้แยกส่วนกันอย่างโดดเดี่ยว แต่กลับมีลักษณะเกี่ยวพันกันเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การปลูกฝังพื้นฐานทางสังคม ไปจนถึงการขัดเกลาคณธรรมเชิงพุทธในบทบาทของผู้นำ ในการนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อ

การพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลใน
จังหวัดชัยภูมิอย่างเป็นองค์รวม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาวะผู้นำทางการเมือง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแผนภาพที่แสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถขยายความเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. การกล่อมเกลາทางการเมืองเป็นกระบวนการสำคัญที่หล่อหลอมภาวะผู้นำผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยสถาบันครอบครัวปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และการมีส่วนร่วมในชุมชนตั้งแต่วัยเยาว์ กลุ่มเพื่อนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความมั่นใจในการแสดงออก สถาบันการศึกษาพัฒนาทักษะและจิตสำนึกทางการเมืองควบคู่กับหลักคุณธรรม สถาบันสื่อมวลชนให้ข้อมูลข่าวสารและสะท้อนภาพทางการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้นำ และสถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

2. หลักปาปนิกรรม 3 ประการ คือ จักขุมา วิรุโธ และนิสสยสัมปันโน ล้วนเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่มีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น โดย จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถมองเห็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านสวัสดิการ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน วิรุโธ คือ ความสามารถในการจัดการงานอย่างรอบด้าน ทั้งการวางแผน การสื่อสาร การสร้างความเข้าใจ และการประสานความร่วมมือในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน นิสสยสัมปันโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการเข้าสังคม รับฟังและเข้าใจประชาชน สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจได้อย่างมั่นคง ทั้งสามประการนี้เมื่อบูรณาการเข้ากับบทบาทผู้นำทางการเมืองในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำที่ทั้งมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างยั่งยืน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ สะท้อนผ่านการหลอมรวมคุณธรรมและสมรรถนะที่จำเป็นใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นในการเป็นผู้นำ ซึ่งเน้นความซื่อสัตย์ อดทน ยุติธรรม และมีจิตอาสาเพื่อสาธารณะ ด้านความชาญฉลาดทางการเมืองมุ่งให้ผู้นำใช้ปัญญาและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบในการตัดสินใจ โดยยึดหลักคุณธรรมและประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร ด้านลักษณะความเป็นผู้นำ ซึ่งรวมถึงความสามารถในการบริหารนโยบายอย่างมีส่วนร่วมและการประสานงานกับภาคีทุกภาคส่วน ด้านความรู้ความสามารถ ที่ครอบคลุมทั้งการบริหารทั่วไป การกำหนดนโยบาย และการจัดการงบประมาณอย่างมีวิสัยทัศน์ และด้านความกล้าหาญเด็ดขาด ที่เน้นการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริง ความกล้ารับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และความสามารถในการจัดการ

กับแรงกดดันและความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำทั้งห้านี้เมื่อได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักพุทธธรรม จะนำไปสู่ผู้นำท้องถิ่นที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ศรัทธาของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้บริหารให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีหลักสูตรอบรมเชิงลึกที่เน้นการแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อน ตลอดจนเสริมทักษะในการให้คำปรึกษา
2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบและโปร่งใส โดยกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านนโยบายและการบริหาร
3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาความเชี่ยวชาญของผู้บริหารทั้งในงานบริหารทั่วไปและในด้านเฉพาะทาง ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับผู้เชี่ยวชาญ และการสนับสนุนให้ศึกษาดูงานในองค์กรที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารโดยจัดหลักสูตรอบรมเชิงลึกที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนผ่านกรณีศึกษาและการฝึกปฏิบัติจริง พร้อมทั้งจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร
2. ควรจัดเวทีเสวนาและอบรมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบและโปร่งใส โดยกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน เช่น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านนโยบาย การบริหาร และการพัฒนาภาวะผู้นำ
3. ควรจัดโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็นหลักสูตรด้านบริหารทั่วไปและหลักสูตรเฉพาะทางที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลนอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับผู้เชี่ยวชาญผ่านเวทีเสวนาการให้คำปรึกษาเชิงลึก และการศึกษาดูงานในองค์กรต้นแบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิให้ประชาชนร่วมเสนองบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่นยังมีน้อย ดังนั้นจึงควรศึกษากลไกการสร้างผู้นำท้องถิ่นต้นแบบ
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยท้องถิ่น ยังควรมีการส่งเสริมและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชน จึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น อบรมเฉพาะทางเพื่อนักการเมืองส่งต่อความเป็นประชาธิปไตยไปยังประชาชน
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการแจ้งข่าวให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับข่าวสารท้องถิ่นหลายช่องทาง โดยมีแนวทางการติดตาม ประเมินผลนักการเมืองท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชลิตา ศรมณี และคณะ. (2556). *การสร้างสันนวัตกรรมการบริการสาธารณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบล* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณฐมน หมวกฉิม. (2564). *การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2555). *การบริหารราชการไทย*. เชียงใหม่: สำนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์.
- พรเศรษฐี วุฒิปัญญาสกุล. (2563). *การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาคม อดุลเมธี. (2564). *การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักทศุติยาปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดเลย*. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(5), 1-11.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รพีพร ธงทอง. (2561). *ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง*. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 13(45), 113-114.

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- สาลินี รักกตัญญู. (2564). *การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน (ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลโอโล. (2567). *จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิก อบต. และนายก อบต. สืบค้น 16 กันยายน 2567*, จาก <https://shorturl.asia/fY2sq>
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- UN. (1960). *Development of Economic and Social Affair Community Development and Related Service*. New York: United Nations Republication.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PROMOTING PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION IN SURAT THANI PROVINCE

พระครูพิศาลพัฒนานุกิจ (สุจินต์ ทิปธมโม), เตมศักดิ์ ทองอินทร์, วชรินทร์ ชาญศิลป์

Phrakhrupisanpatthananut (Sujin Dipadhammo), Termsak Thong-in, Vacharin Chansilp

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pisan.nan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันองค์ความรู้ และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 830,182 คน ใช้สูตรการคำนวณของทาร์โร ยามาเน่ ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความตื่นตัวทางการเมือง โดยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรศาสนา ให้เห็นความสำคัญของสิทธิเลือกตั้ง การสนทนาอย่างเสรี และการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมตามหลักพุทธธรรม ซึ่งช่วยลดระบอบอุปถัมภ์และส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การกล่อมเกลางานการเมือง โดยกลุ่มชุมชนและเพื่อนมีอิทธิพลสูงสุด คิดเป็น 69.50 รองลงมาคือ ครอบครัว สื่อ และศาสนา ส่วนหลัก

*Received May 6, 2025; Revised May 22, 2025; Accepted June 5, 2025

อปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งผลมากที่สุด ได้แก่ การรับฟังผู้ใหญ่ การประชุมร่วมกัน และการสนับสนุนคนดี คิดเป็น 66.4 สะท้อนบทบาทของเครือข่ายสังคมและหลักธรรมในการขับเคลื่อนการเมือง 3. การบูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 สร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองที่ปราศจากอุปถัมภ์

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การกล่อมเกลாதงสังคม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the political participation of citizens, 2. To examine the factors influencing such participation, and 3. To propose the Buddhadhamma integration for enhancing political engagement among the people in Surat Thani Province, conducted by the mixed research methods, both qualitative and quantitative methodologies. For the qualitative part, in-depth interview was conducted with 18 key informants, purposefully selected along with a focus group discussion with 9 participants to validate the findings. For the quantitative research, data were collected by questionnaires from 400 samples who were eligible voters in Surat Thani Province, derived from the total population of 830,182 people, using Taro Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression.

The findings revealed that 1. Citizens in Surat Thani demonstrated a strong political awareness, shaped by early socialization through families, educational institutions, and religious organizations. They valued the right to vote, opened dialogue, and equal participation in accordance with Buddhist principles, which contributed to reducing patronage systems and fostering sustainable local democracy. 2. The most influential factor in promoting political participation was political socialization, with peer groups and communities having the strongest impact at 69.50 percent, followed by family, media, and religion. Among Aparihaniyadhamma, the most significant influences were respect for elders' opinions, collective participation in

meetings, and support for virtuous individuals, accounting for 66.4 percent. These findings highlighted the importance of social networks and ethical principles in advancing grassroots democracy. 3. The integration of the Aparihaniyadhamma strengthened trust, unity, civic responsibility, and confidence in a political system, free from patronage, ultimately encouraging more meaningful and ethical political engagement.

Keywords: Buddhist Principle; Political Participation; Socialization

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองที่ต่อเนื่อง ทั้งในระดับโครงสร้างสถาบันและพฤติกรรมของพลเมือง โดยเฉพาะในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แม้จะมีสัดส่วนการใช้สิทธิเลือกตั้งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย รวมถึงขาดกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากทั้งปัจจัยทางโครงสร้าง เช่น ระบบราชการรวมศูนย์ และพฤติกรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ที่ยังรากลึก (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2555; เสนอ จันทรา, 2567) ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สถานการณ์ปัจจุบันยังสะท้อนถึงความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงขึ้นทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และความเหลื่อมล้ำในสังคม ยิ่งตอกย้ำความจำเป็นของการปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจอธิปไตย โดยต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน (คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย, 2540; ประเวศ วะสี, 2540) ทั้งนี้ การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือแสดงเจตจำนงของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นกลไกสำคัญของการถ่วงดุลอำนาจอย่างสันติ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2545)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว โดยดำเนินโครงการรณรงค์และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และกระบวนการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ตลอดจนสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมประชาธิปไตยระดับตำบล เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกมิติ (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567;

สัญญา แก้วอนันต์, 2566) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านทัศนคติ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมผ่านกลไกที่เข้าถึงจิตใจและบริบทของคนไทยอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมอปปริหานิยธรรม 7 (ท.ม. (ไทย) 10/140/87-88.) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นความสามัคคี การมีวินัย การเคารพความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รวมถึงการสนับสนุนคนดีให้มีบทบาทในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559; กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2567) โดยมุ่งหวังให้การศึกษาเรื่องนี้ไปสู่การวางแผนพัฒนาทางการเมืองที่เชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยและความเข้มแข็งให้แก่ระบอบการเมืองในระดับฐานราก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 7 เขตเลือกตั้ง จำนวน 830,182 คน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 18 รูปหรือประกอบด้วย 1. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูปหรือคน 2. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 รูปหรือคน 3. กลุ่มนักการเมือง จำนวน 2 คน 4. กลุ่มคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัด จำนวน 3 คน 5. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 6. กลุ่มประชาชน จำนวน 4 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ มาสนทนากลุ่ม จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ข้อมูลส่วนตัว 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และในแต่ละข้อเป็นชนิดมาตรวัดแบบรวมคะแนน (Summated Rating Scale) ของเรนชิสลิเคิร์ท หรือเรียกว่า มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Type) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (Likert, 1967)

น้อยที่สุด ให้คะแนน	1	คะแนน
น้อย ให้คะแนน	2	คะแนน
ปานกลาง ให้คะแนน	3	คะแนน
มาก ให้คะแนน	4	คะแนน
มากที่สุด ให้คะแนน	5	คะแนน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก และบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำ ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตใช้สถานที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และส่งหนังสืออนุญาตไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามจนครบตามจำนวนที่กำหนด

หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนครบ 100% ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า 1. การออกเสียงเลือกตั้ง สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ต้องมีการปลูกฝังให้ลูกหลานได้ซึมซับทัศนคติที่ดีต่อการเมืองไทยเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน ชักชวนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ด้านสถาบันการศึกษาจัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองต้นรู้ให้ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเห็นความสำคัญของการเป็นพลเมืองต้นรู้และส่งเสริมการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมด้านหนึ่งประชุมกันเนืองนิตย์ 2. การพูดจาปรึกษาเรื่องการเมือง การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองร่วมกัน ตามหลักพุทธธรรมด้านพร้อมเพรียงกัน ประชุม ช่วยส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างมาก ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นต้องการการยอมรับและจะเข้ากับกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มชุมชนที่มีทัศนคติที่เหมือนกัน ในแต่ละชุมชนจะมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมถกเถียงและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรีและมีความเสมอภาค ด้านองค์กรศาสนาสามารถจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม และปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อกล่อมเกลাজิตใจให้เกิดปัญญาใช้ในการสนทนาและปรึกษาหารือการเมืองกับบุคคลรอบด้านอย่างสร้างสรรค์ ยอมรับในความเห็นที่แตกต่างอย่างสันติวิธี 3. กิจกรรมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ประชาชน

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงผู้มีอำนาจของบ้านเมืองในระดับต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักธรรมาภิบาล เคารพกฎกติกา มีความซื่อสัตย์สุจริต ประชาชนจะให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยินดีที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำที่ดีมีประโยชน์ในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจตามหลักพุทธธรรมด้านความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ จะช่วยให้ประชาชนเกิดความมั่นใจและยินดีสนับสนุนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเห็นถึงความจริงใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมโดยปราศจากผลประโยชน์แอบแฝง มีความตื่นตัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหาเสียงเลือกตั้งด้วยสันติวิธี ไม่ข่มขู่คุกคาม ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองและช่วยกันสอดส่องดูแลให้การเลือกตั้งให้มีความโปร่งใส ปิดโอกาสให้นักการเมืองมีโอกาสซื้อเสียงจากประชาชน

4. การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างเสมอภาคโดยปราศจากอคติ ตลอดจนการเคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันตามหลักพุทธธรรมด้านเคารพมนุษยชน การรับฟังความเห็นที่แตกต่างหลากหลายทางความคิด มาสู่การหาจุดร่วมที่ยอมรับซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมความรอบรู้และเท่าทันสถานการณ์ทางการเมืองแก่สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่มีระบบอุปถัมภ์ จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

5. การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมือง ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสนับสนุนคนดี ส่งเสริมปกป้องคนดี ให้คนดีมีโอกาสเข้ามาบริหารประเทศตามหลักพุทธธรรมด้านการให้การสนับสนุน เอาใจใส่คนดี จะช่วยลดปัญหาการทุจริตหรือการเมืองแบบอุปถัมภ์ ประชาชนต้องการความเชื่อมั่นในระบบการเมือง ซึ่งสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพและเป็นธรรม ขจัดระบบอุปถัมภ์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การกล่อมเกลາทางการเมืองที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่งผลอยู่ 4 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 โดยเรียงอันดับตามสมการ ดังนี้ ชุมชนและกลุ่มเพื่อน สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชนและองค์กรศาสนา แสดงว่าการกล่อมเกลາทางการเมืองส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ร้อยละ 69.50 หลักอภิปธานิธรรม 7 ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่งผลอยู่ 4 ด้านมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 โดยเรียงอันดับตามสมการ ดังนี้ การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ พร้อมเพรียงกันประชุม หมั่นประชุมกัน

เนื่องด้วยนโยบายและการให้การสนับสนุน เอาใจใส่คนดี แสดงว่าหลักอภิธานิธรรม 7 ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ร้อยละ 66.40

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมอภิธานิธรรม 7 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1. ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องด้วยการประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันจะสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้งและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน มีมิตรภาพที่ดีต่อกันอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด 2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ทำให้ประชาชนรู้จักรักสามัคคี มีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยคำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก ทำให้เกิดความตื่นตัวที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสมัครใจ 3. ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิมเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติตามกฎและระเบียบตามกฎหมายข้อบังคับตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและหากต้องมีการปรับเปลี่ยนระเบียบ กฎเกณฑ์ใด ๆ เอง โดยต้องลงมืออย่างเป็นทางการยึดหลักความเสมอภาคจะกระตุ้นให้ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความตื่นตัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการเมือง 4. ด้านความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ จะได้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากการให้ความเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันเป็นการให้เกียรติต่อกันและกันทั้งนักการเมือง ภาครัฐและประชาชนเพื่อจะได้นำไปวางแผนพัฒนาประเทศชาติให้เจริญ 5. ด้านเคารพมนุษยชน คือ การเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกันต้องรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันไม่แบ่งแยกด้วยความเสมอภาค 6. ด้านการให้ความเคารพสถานที่ให้ประชาชนมีจิตสำนึกต่อสาธารณะและต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม การปฏิบัติตามกฎกติกาของสถานที่สำคัญของราชการอย่างมีระเบียบวินัยอย่างมีเสถียรภาพ 7. ด้านการให้การสนับสนุนเอาใจใส่คนดีเพื่อจะได้มีผู้นำหรือนักการเมืองที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริตและลดการเมืองแบบอุปถัมภ์ ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นระบบการเมืองมากขึ้นและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญประชาชนต้องร่วมรณรงค์ปกป้องคนดีและต้องสนับสนุนคนดีเข้ามาทำงานบริหารประเทศชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในระดับน่าพอใจ โดย

ประชาชนแสดงออกผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น รวมถึงการติดตามข่าวสาร แสดงความคิดเห็น และร่วมกิจกรรมรณรงค์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง นอกจากนี้ ยังมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันในเรื่องการเมืองอย่างเปิดกว้าง เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการสนับสนุนบุคคลที่มีคุณธรรมให้เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองอย่างโปร่งใส ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงพฤติกรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ และความตื่นตัวของประชาชนในระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติญาณ) (2566) เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ความมีอิสระทางความคิด การตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์ภาครัฐ ความตื่นตัวทางการเมือง และการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ต้องอาศัยทั้งการส่งเสริมจากภายนอกและการพัฒนาทัศนคติจากภายในของประชาชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเกษมวัชรดิตถ์ (เกษม จิตสมปนโน) (2566) เรื่อง ปัจจัยในการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความรู้สึกรับผิดชอบทางการเมือง และหลักอปริหานิยธรรม 7 มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งยืนยันว่าการมีข้อมูลที่ถูกต้องและความมั่นใจของประชาชนในบทบาทของตนเองมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่มีคุณภาพ เมื่อพิจารณาโดยรวม งานวิจัยทั้งสองชิ้นจึงช่วยสนับสนุนข้อค้นพบจากพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้อย่างชัดเจนว่า การปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย ความสามารถในการคิดอย่างอิสระ และการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอปริหานิยธรรม 7 เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

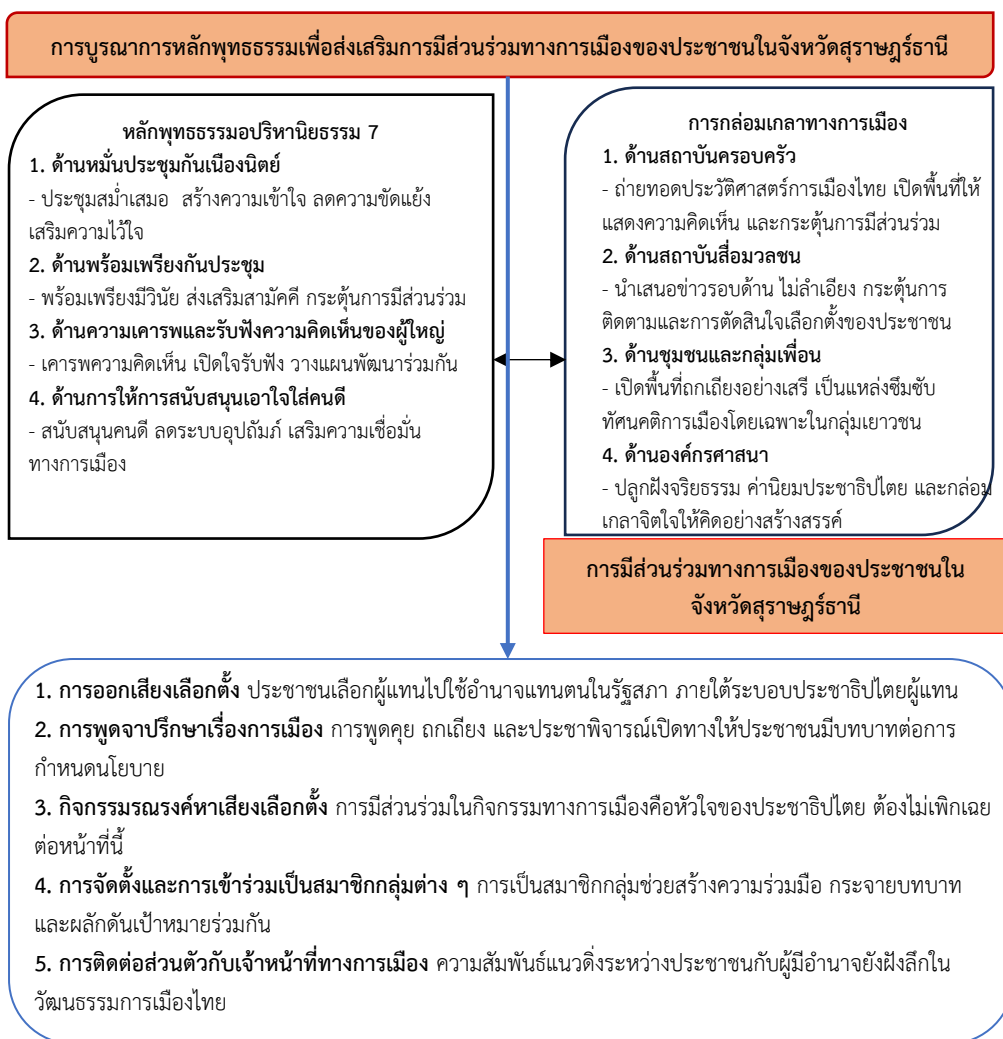
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อภิปรายได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ การกล่อมเกลາทางการเมืองและหลักพุทธธรรมอปริหานิยธรรม 7 โดยการกล่อมเกลາทางการเมืองส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ครบกลุ่ม 4 ด้าน ได้แก่ ชุมชนและกลุ่มเพื่อน สถาบันครอบครัว สื่อมวลชน และองค์กรศาสนา ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 69.50 ส่วนหลักอปริหานิยธรรม 7 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมใน 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ได้แก่ การเคารพและรับฟังผู้ใหญ่ การประชุมพร้อมเพรียงกัน การประชุมสม่ำเสมอ และการสนับสนุนคนดี ซึ่งอธิบายได้ร้อยละ 66.40 สะท้อนว่าการหล่อหลอมทางสังคมทั้งจากกลุ่ม

ใกล้ชิดและหลักธรรมทางศาสนา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของพระครูวินัยธรธิดิษฐ์ สุวฑฺฒโน (2564) เรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัด เพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านการกล่อมเกลາทางการเมืองจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และองค์กรทางการเมือง ส่งผลโดยตรงต่อการ ส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความ ตื่นตัวในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งยืนยันว่าการพัฒนาเชิงโครงสร้างควบคู่กับการปลูกฝังทาง ความคิดมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของกมลวรรณ คารมปราชญ์ และคณะ (2554) เรื่อง กระบวนการอบรมกล่อม เกลาทางการเมืองด้านจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า สถาบันครอบครัว ศาสนา การศึกษา สื่อมวลชน และพรรคการเมือง ต่างมีบทบาทในการสร้างแบบแผน ความคิดทางการเมือง ตั้งแต่ระดับจิตสำนึกทางศีลธรรม ความเข้าใจในหน้าที่พลเมือง จนถึงความผูกพันต่อพรรคการเมือง ทั้งนี้กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองยังเน้นการ อบรมจากประสบการณ์ตรง เช่น การบวช การเรียนรัฐศาสตร์ การเสวนา และการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของพรรคการเมือง ซึ่งล้วนเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาวัฒนธรรม ประชาธิปไตยในระดับบุคคลและระบบ จากความเชื่อมโยงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการ กล่อมเกลาทางการเมืองไม่ใช่เพียงกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นการ ปลูกฝังอัตลักษณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมของ สังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับหลักธรรมอปินิยธรรม 7 ซึ่งให้ความสำคัญกับ ความสามัคคี ความรับผิดชอบร่วม และการสนับสนุนคนดีเข้าสู่ระบบอย่างมีคุณธรรมและ โปร่งใส

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมอปินิยธรรม 7 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ การประชุมอย่างพร้อมเพรียง การเคารพและรับฟัง ความคิดเห็นของผู้ใหญ่ และการสนับสนุนคนดี ซึ่งล้วนเป็นกลไกที่เชื่อมโยงกับการกล่อม เกลาทางการเมืองจากสถาบันต่าง ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว สื่อมวลชน และองค์กรศาสนา อันส่งผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง สนใจการเลือกตั้ง รับผิดชอบทางการเมือง อย่างสันติ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มทางการเมือง และติดตามตรวจสอบนักการเมือง ด้วยความใส่ใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของทักษิณ ประชาโมญ (2560) เรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า การบูรณาการหลักอปปรหานิยธรรม 7 กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น เช่น การร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ช่วยยกระดับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพ และยังเสริมสร้างจิตสำนึกของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนให้เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การมีส่วนร่วมสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ควบคู่กับการกล่อมเกลாதองศาทางการเมืองจากครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน และองค์กรศาสนา โดยเฉพาะการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ความพร้อมเพรียงในการดำเนินกิจกรรม การเคารพความคิดเห็น และการสนับสนุนคนดี ซึ่งล้วนช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย การกล่อมเกลามาจากสถาบันต่าง ๆ มีส่วนในการปลูกฝังจิตสำนึกพลเมือง ทำให้ประชาชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบหลากหลาย ทั้งการเลือกตั้ง การปรึกษาหารือ การเคลื่อนไหว และการติดตามตรวจสอบผู้มีอำนาจ กล่าวได้ว่า การบูรณาการหลักธรรมกับบริบททางสังคม เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรดำเนินการจัดโครงการและกิจกรรมในด้านการส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนในทุกหมู่บ้าน ตำบล ทุกอำเภอ เพื่อมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน
3. หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ต้นแบบการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้และเผยแพร่ รวมทั้งการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การจัดตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อวางรากฐานการเรียนรู้ตั้งแต่เยาว์วัยโดยควรมีศูนย์กลางประสานงาน การติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป
2. การจัด Work Shop ให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริงจากเหตุการณ์จำลอง ประโยชน์ที่ได้รับเช่น ประชาชนจะได้เรียนรู้วิธีการทำกิจกรรม การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น

3. สร้างภาคีเครือข่ายเสมือนเป็นตัวแทนของภาครัฐ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางการเมืองผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ให้เข้าถึงประชาชนได้ทราบทั่วทุกพื้นที่เพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความตื่นตัวทางการเมือง

2. ควรศึกษาเรื่อง การคิดค้นนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. ควรศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ คารมปราชญ์ และคณะ. (2554). กระบวนการอบรมกลุ่มেলাทางการเมืองด้านจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 17(1), 31-54.

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. (2567). *DOU PD 008 พุทธธรรม 2*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <https://url.in.th/Umwlm>

คณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2566). *จังหวัดสุราษฎร์ธานีในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <http://www.suratthani.go.th>

คณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2567). *ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <http://www.suratthani.go.th>

คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย. (2540). *ข้อเสนอกรอบความคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จักษ์ พันธุ์เพชร. (2555). *การเมืองการปกครองไทย*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มายด์ พับลิชชิง.

ทักษิณ ประชามอญ. (2560). *รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ดุขฎิณีพนธ์ปรัชญาดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ประเวศ วะสี. (2540). *การเดินทางแห่งความคิด: ปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติญาโณ). (2566). *พุทธธรรมประยุกต์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดอ่างทอง (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (เกษม ฐิตสมปนโน). (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรธรรมาธิ์ สุวฑฒ. (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34)*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2545). *วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สัญญา แก้วอนันต์. (2566). *สำนักงาน กกต. จังหวัดสุราษฎร์ธานีกับการส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch>
- เสนอ จันทรา. (2567). *สาเหตุของการแทรกแซงทางการเมือง*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php>
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis (3rd Ed.)*. New York: Harper and Row Publications.

การพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรเพื่อยกระดับ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่*

STRENGTHENING THE DEVELOPMENT OF FARMER GROUP MANAGEMENT
FOR ENHANCING AGRO-TOURISM BASED ON THE CONCEPT OF THE
CREATIVE ECONOMY AT OMKOI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

จริยา โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, ปานแพร ชาพรชัย อุดมรักษาทรัพย์,
ทัตพงศ์ อวิโรธนานนท์

Jariya Koment, Chalermchai Panyadee, Parnprae Chaoprayoon Udomraksasup,
Thatphong Awirothananon
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

Corresponding Author E-mail: cpanyadee@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความเข้มแข็งและปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร 2. พัฒนาและ
ประเมินผลการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างสรรค์ วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for
Development) หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นกลุ่มเกษตรกร โดย
ประชากรเป็นกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยแบ่งออกเป็น
2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการ
วิเคราะห์อำนาจในการทดสอบ ได้จำนวน 54 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็น
แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ
ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาความเข้มแข็งได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
และประเมินผลการพัฒนาโดยการทบทวนหลังปฏิบัติงาน และสรุปผลด้วยการวิเคราะห์เชิง
เนื้อหา

*Received May 11, 2025; Revised June 13, 2025; Accepted June 19, 2025

ผลการวิจัยพบว่า 1. กลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.77, S.D. 0.76) โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็ง ได้แก่ เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม การมีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน และจำนวนสมาชิกกลุ่ม โดยปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่ม ร้อยละ 78.30 ($R^2 = 0.783$, $F = 17.691$, $P < 0.01$) 2. ผลการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน และลงมือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในการบริหารจัดการกลุ่ม การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร การทดสอบความเหมาะสมของเส้นทาง และการฝึกปฏิบัติกลุ่มเกษตรกรในการรับนักท่องเที่ยว ซึ่งภายหลังการพัฒนาพบว่าผู้ร่วมทดสอบเส้นทางมีความพึงพอใจในโปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรม และการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการให้บริการนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ความเข้มแข็ง; การบริหารจัดการ; กลุ่มเกษตรกร; การท่องเที่ยวเชิงเกษตร; เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the strengths and factors related to the strength of farmer groups management. 2. To develop and evaluate the strengthening of the management capacity of farmer groups in managing creative agricultural tourism. Research methodology was research and development. The unit of analysis was farmer groups at Omkoi District, Chiang Mai Province. The population consisted of farmer groups in the area. The research was divided into two phases. Phase 1 was research. The sample size was determined using the power of test analysis, resulting in 54 groups. The data collection tool was a questionnaire, and data analysis was conducted using descriptive statistics and multiple regression analysis. Phase 2 focused on strengthening through participatory action research (PAR) and evaluated the outcomes through After-Action Review (AAR) and conducted a summary using content analysis.

The research findings were as follows: 1. The farmers' group had a moderate level of strength in group management ($\bar{X}$ =2.77, S.D. 0.76). Factors that related to strength were found to the group leader's attitude toward agritourism, participation in the group's operations, networking with external organizations, and number of group members. All factors together explained 78.30 percent of the variation in the strength of farmer group management (R^2 = 0.783, F = 17.691, P <0.01). 2. The results of strengthening farmer group management through the participatory action research (PAR) process emphasized active involvement in every stage of development from idea generation and planning to joint implementation. This included group management, the design of agrotourism routes, the testing of route suitability, and the practical training of farmer groups in accommodating tourists. After the development process, it was found that participants in the route testing expressed satisfaction with the tourism program, routes, activities, and the overall management and services provided by the farmer group.

Keywords: Strengthening; Management; Farmer Groups; Agrotourism; Creative Economy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่เกษตรกรรายย่อยยังคงเผชิญกับปัญหาการแข่งขันเรื่องราคา แหล่งเงินทุน และเทคโนโลยีการผลิต (Che Et AL., 2005) ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลพยายามส่งเสริมและผลักดันภาคการเกษตรหลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตรสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism)” (จิรนนท์ เชมจันทร์, 2561) ซึ่งเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐในการเสริมสร้างรายได้แก่เกษตรกร ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องวางอยู่บนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยเฉพาะการถ่ายทอดกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การเพิ่มมูลค่าและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต (ปรีษฐา ถนอมเวช และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว กลุ่มเกษตรกรต้องมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มและมีสมรรถนะในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ มีพื้นที่ทั้งหมด 2,099.831 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีประชากรทั้งสิ้น 63,224 คน ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.38 เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยพืชหลัก คือ ข้าวนาปี ข้าวไร่ มะเขือเทศ พริก กะหล่ำปลี (สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย, 2565) ทั้งนี้ การเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ยังอยู่ในอัตราต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรประสบกับปัญหาการแข่งขันเรื่องราคา อีกทั้งขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อใช้ในการต่อรองราคาทั้งขายและซื้อ จึงทำให้ภาคเกษตรมีความอ่อนแอ เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ยังคงประสบกับปัญหาความยากจน

จากที่กล่าวมาสะท้อนว่าการที่เกษตรกรจะสามารถอยู่รอดได้นั้น จำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยนำแนวคิดใหม่ ซึ่งก็คือแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาต่อยอดให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรในพื้นที่ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับเกษตรกรรายย่อย และกลุ่มเกษตรกร แต่การรวมกลุ่มนั้นนับเป็นแนวทางสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองแล้ว ยังนำมาซึ่งความร่วมมือกันของหมู่คณะ และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้การพัฒนากลุ่มเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้องมีการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มในทุกมิติ ดังนั้น การพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนการเชื่อมโยงระบบการเกษตรของกลุ่มสู่การจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภออมก๋อยจึงมีความสำคัญ จำเป็นต้องเร่งดำเนินการเพื่อยกระดับการเกษตรในพื้นที่ สร้างรายได้เพิ่มแก่สมาชิก และก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งและประเมินผลการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ในลักษณะผสมวิธีเชิงลำดับ (Explanatory Sequential Design) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แล้วตามด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ ตำบลอมก๋อย ตำบลยางเปียง และตำบลแม่หลอง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความเข้มแข็งและปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร โดยมีรายละเอียดดังนี้

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้มุ่งวิจัยเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร เพื่อยกระดับสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก ดังนั้นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit Of Analysis) ในการวิจัยจึงเป็นกลุ่มเกษตรกร โดยกำหนดประชากร คือ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ ต.อมก๋อย ต.ยางเปียง และ ต.แม่หลอง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีการรวมกลุ่มเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร รวม 98 กลุ่ม (สำนักงานเกษตรอำเภอมก๋อย, 2565)

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการวิเคราะห์อำนาจในการทดสอบ (Power of Test) ด้วยโปรแกรม G*Power โดยการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบก่อนการวิจัย (Prior Power Analysis) เลือกวิธีการวิเคราะห์สำหรับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 กำหนด Effect Size ในระดับใหญ่ $F^2 = 0.35$ (Cohen, 1988), ∞ Err Prob = 0.05 และค่าอำนาจทดสอบ Power (1- B Err Prob) = 0.80 จำนวนตัวแปรทำนาย = 9 ตัวแปร จากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 54 กลุ่ม

การสุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) จากบัญชีรายชื่อกลุ่มเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรอำเภอมก๋อย พ.ศ.2565

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลกับประธานและกรรมการบริหารกลุ่มร่วมกันตอบแบบสอบถามกลุ่มละ 1 ชุด แบบสอบถาม แบ่งเป็น 6 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตอนที่ 2 ข้อมูลการบริหารกลุ่ม โดยตอนที่ 1 และ 2 เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ตอนที่ 4 เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม ตอนที่ 5 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร โดยในตอนที่ 3-5 เป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย คือ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

แบบสอบถามตรวจสอบความเที่ยง โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC มากกว่า 0.50 ซึ่งถือว่ามีความน่าเชื่อถือและนำไปใช้ได้ (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551) นอกจากนี้แบบสอบถามยังผ่านการขอจริยธรรมงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขใบรับรอง ว.56/2567 เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2567

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มเกษตรกรด้วยตนเอง ตั้งแต่เดือน ก.พ.-มี.ค. 2567 เนื่องจากหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลเป็นกรรมการบริหารกลุ่มร่วมกันตอบแบบสอบถามตามประเด็นที่กำหนด ยกเว้นตัวแปรเจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม ที่ผู้ตอบแบบสอบถามคือประธานกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการบริหารกลุ่ม ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม และความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร วิเคราะห์

ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร ทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: Par) เพื่อพัฒนาและประเมินผลการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ขั้นการพัฒนา

1. จากการประเมินความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพที่จะต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์มาทำการพัฒนา จำนวน 6 กลุ่ม มีสมาชิกรวมกันทั้งหมด 110 คน คัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออมก๋อย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกณฑ์พิจารณา คือ 1. รวมกลุ่มมาไม่ต่ำกว่า 1 ปี 2. ผลประเมินความเข้มแข็งอยู่ในระดับที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3. มีผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ หรือภูมิปัญญาทางการเกษตร ที่สามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ และ 4. ประธานกลุ่มและสมาชิกมีความยินดีที่จะพัฒนากลุ่มสู่กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ได้มุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก โดยกระบวนการพัฒนาได้อาศัยองค์ความรู้จากฐานคิด 3 ประการ คือ 1. ผลการวิจัยความเข้มแข็งและปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) และ 2. นโยบายและกลไกของภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกร และ 3. องค์ความรู้จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้การบูรณาการความรู้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในกลุ่มเกษตรกรแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กิจกรรมหลักประกอบด้วย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์และจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยว การลงมือปฏิบัติตามแผน และการติดตามผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปรับแก้และปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มเป็นระยะ ๆ เป็นวงจร (Cycle)

2.2 ขั้นประเมินผลการพัฒนา โดยการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และต้องพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความเข้มแข็งและปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มีดังนี้

1.1 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.77$, S.D.= 0.76) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การผลิต และการลดต้นทุนการผลิต ($\bar{X}= 3.29$, S.D.= 0.60) รองลงมาคือ การบริหารกลุ่ม ($\bar{X}= 3.23$, S.D.= 0.70) ทั้งนี้ด้านที่มีความเข้มแข็งในระดับน้อย คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร ($\bar{X}= 2.50$, S.D.= 1.04) การตลาด ($\bar{X}= 2.25$, S.D.= 0.81) และการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกกลุ่ม ($\bar{X}= 1.97$, S.D.= 0.77) ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแปรผลการประเมินความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร		ระดับความเข้มแข็ง		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	การบริหารกลุ่ม	3.23	0.70	ปานกลาง
2	การบริหารจัดการกองทุน บัญชี และการเงิน	2.95	0.89	ปานกลาง
3	การผลิต และการลดต้นทุนการผลิต	3.29	0.60	ปานกลาง
4	การออกแบบผลิตภัณฑ์และการบริการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	3.03	0.67	ปานกลาง
5	การเสริมสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกกลุ่ม	1.97	0.77	น้อย
6	การตลาด	2.25	0.81	น้อย
7	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร	2.50	1.04	น้อย
8	ผลประโยชน์จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม	2.91	0.56	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.77	0.76	ปานกลาง

1.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ในการวิเคราะห์ มีตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษา 9 ตัวแปร ทั้งนี้ ตัวแปรประเภทการดำเนินการ (Act) และประเภทการรวมกลุ่ม (Group) มีระดับการวัดอยู่ในมาตรนามบัญญัติ (Nominal Scale) ผู้วิจัยจึงกำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น

(Dummy Variable) จากนั้นทำการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อตรวจสอบความเป็นอิสระระหว่างกันของตัวแปรอิสระ และหลีกเลี่ยงปัญหาความสัมพันธ์ร่วมเชิงพหุในตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) และตรวจสอบการเกิดปัญหาการมีอัตราสหสัมพันธ์ (Autocorrelation) ผลพบว่าไม่มีคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.80 ซึ่งถือว่าเป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอย ผู้วิจัยจึงนำเอาตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัวไปทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยวิธีการ Enter ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชนกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด ($\beta = 0.486, P < 0.01$) รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ($\beta = 0.394, P < 0.01$) การมีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน ($\beta = 0.212, P < 0.05$) และจำนวนสมาชิกกลุ่ม ($\beta = -0.116, P < 0.01$) ตามลำดับ โดยรวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ได้ร้อยละ 78.30 ($R^2 = 0.783, F = 17.691, P < 0.01$) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยในสมการวิเคราะห์	ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร (SRT)			
	b	β	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	.424		1.401	.168
ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม (Time)	.005	.075	.749	.458
ประเภทการดำเนินการ (Act)	-.012	-.012	-.132	.896
ประเภทการรวมกลุ่ม (Group)	-.155	-.162	-1.852	.071
จำนวนสมาชิกกลุ่ม (Mem)	-.008	-.116**	-1.283	.006
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม (Par)	.342	.394**	4.001	.000
เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชนกลุ่ม (Att)	.406	.486**	4.996	.000
การมีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน (Net)	.053	.212*	2.237	.030
การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (Sup)	-.096	-.084	-.805	.425
งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (Bud)	1.736E-6	.057	.652	.518

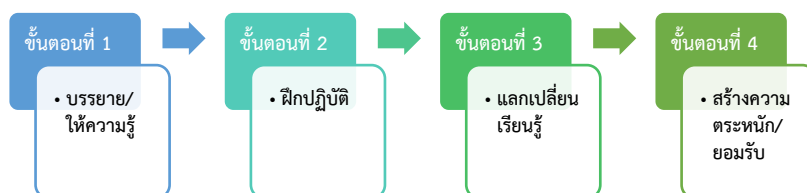
$R = .885, R^2 = .783, F = 17.691^{**}$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 / ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ผลการพัฒนาความเข้มแข็งและผลการประเมินการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 มีดังนี้

2.1 การพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จากผลพบว่ากลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง ซึ่งการวิจัยนี้ได้มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยกิจกรรมประกอบด้วย การถ่ายทอดความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร และการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การระดมความคิดเห็น การจัดทำแผน และการลงมือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนามีจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์หนองสลาบ 2. กลุ่มวิสาหกิจยางรักอมก๋อยอย่างยั่งยืน 3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านบ้านใหม่ดินแดง 4. กลุ่มเยาวชนบ้านยางเปาเหนือ 5. กลุ่มทอผ้าปากกะญ่อ้อมสีธรรมชาติบ้านขุนอมแฮดใน 6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแมคคาเดเมียอมก๋อย

การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดขึ้นในวันที่ 9-11 เมษายน 2567 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง ซึ่งนอกจากกลุ่มเกษตรกรยังมีหน่วยงานภาครัฐเข้าร่วม ได้แก่ สถานีเรดาร์ฝนหลวงอมก๋อย องค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง องค์การบริหารส่วนตำบลอมก๋อย สถานีพัฒนาเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ ดอยแบแล และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่หลอง ทั้งนี้ การพัฒนาเป็นลักษณะของการบรรยาย ฝึกปฏิบัติ และแยกกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็น วิเคราะห์และจัดทำแนวทางการพัฒนาของตนเอง รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดความตระหนักและยอมรับร่วมกัน

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร

นอกจากนี้ มีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยรวมกันจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ กำหนดการบริหารจัดการ การทดสอบความเหมาะสมของเส้นทาง ตลอดจนฝึกปฏิบัติกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อรับนักท่องเที่ยว

2.2 ผลการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ภายหลังการพัฒนา คณะผู้วิจัยได้มีการทดสอบการบริหารจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มเกษตรกรตามที่กลุ่มได้วางแผนและกำหนดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยว พร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจ ซึ่งพบว่าผู้ร่วมทดสอบเส้นทางมีความพอใจในโปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยว รวมทั้งได้มีการประชุมทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) โดยประเด็นที่ได้เรียนรู้และสะท้อนร่วมกัน คือ 1. การวิเคราะห่นักท่องเที่ยวเป้าหมายมีส่วนสำคัญในการออกแบบโปรแกรมและการคิดราคา 2. การออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวจะต้องหลากหลายและเปลี่ยนตามฤดูกาล 3. การทำงานแบบบูรณาการช่วยให้นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่และยินดีจ่ายมากขึ้น และ 4. สมาชิกกลุ่มยังเรียนรู้และเห็นความสำคัญของการทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในระดับอำเภอที่จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการรับนักท่องเที่ยวและประสานไปยังกลุ่มต่าง ๆ ตามเส้นทาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมโยงกันระหว่างการเกษตรกับการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

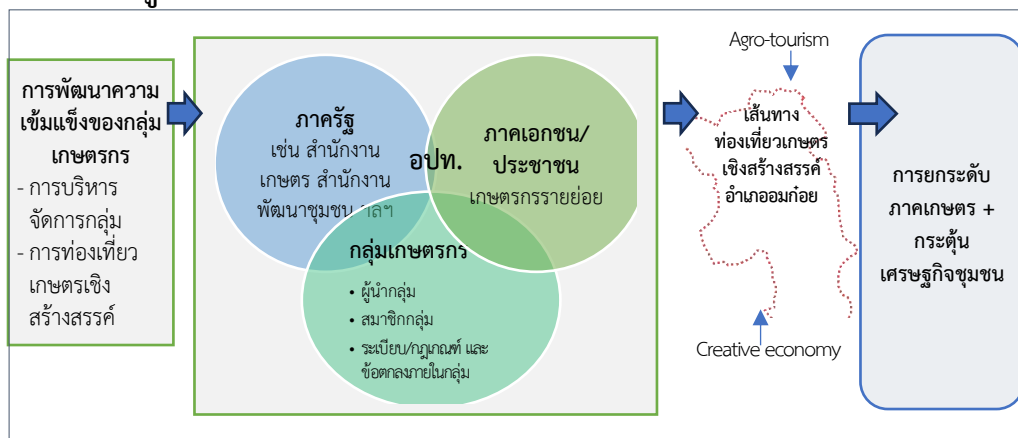
1. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรในพื้นที่มก้อยมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มระดับปานกลาง เนื่องจากข้อจำกัดด้านสัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร การติดต่อสื่อสารภายในและนอกกลุ่ม และการตลาดออนไลน์มีข้อจำกัดตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ที่พบว่าในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาคอขวดในการตลาด และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้เพราะบริบทของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกัน ทั้งลักษณะทางประชากรที่สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีบริบททางสังคมคล้ายคลึงกัน

2. ในด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด คือ เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของรภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์ และอารีย์ เชื้อเมืองพาน (2564) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญต่อ

ความเข้มแข็งของกลุ่ม ได้แก่ ผู้นำ และสอดคล้องกับชนพงษ์ อารณพิศาล (2560) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็ง เพราะหากผู้นำมีภาวะผู้นำ และเปิดรับการพัฒนานักจะทำให้ผู้ตามหรือสมาชิกยอมรับและทำตามสิ่งที่ผู้นำชี้แนะได้อย่างไม่มีเงื่อนไข แต่กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มักขาดแคลนผู้นำ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

3. จากผลการดำเนินการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร เป็นการพัฒนาผ่านการสร้างการเรียนรู้ในเชิงวิชาการและปฏิบัติ รวมถึงการมีส่วนร่วมของ สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนากลุ่มเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร (2566) ที่ว่าการเรียนรู้ขององค์กรจะทำให้องค์กรเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลการพัฒนาพบว่าการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันจะทำให้เกิดการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับรฐนนท์ พงศ์วิริทธิ์ธร (2558) ที่พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรต้องมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กร ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการมีเครือข่ายจะเป็นกลไกหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของ บุคลากรที่เกี่ยวข้องและเกิดพลังจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์เริ่มจากการประเมินและ
พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และการ
ท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้กลุ่มมีความพร้อมในการทำการท่องเที่ยว ซึ่งหัวใจ

สำคัญของการพัฒนาคือผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ระเบียบกฎเกณฑ์และข้อตกลงร่วมกันภายในกลุ่ม รวมไปถึงการทำงานแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ กลุ่มเกษตรกร ภาคประชาชน ในลักษณะเครือข่าย โดยมี อปท. เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ บูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการยกระดับภาคเกษตรในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การรวมกลุ่มเกษตรกรสามารถสร้างอำนาจต่อรอง และช่วยให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรควรกำหนดรูปแบบและวิธีการในการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรเพิ่มเติมทั้งด้านวิชาการการเกษตรและด้านการบริหารจัดการกลุ่มในหลายรูปแบบ เพื่อให้กลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรกำหนดแผนงานและบูรณาการการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ อปท. ต้องเป็นศูนย์กลางในการวางแผนและจัดกิจกรรมในระยะแรก เพื่อสร้างเวทีให้กลุ่มเกษตรกรได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างกิจการของกลุ่มกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรควรร่วมกันกำหนดจุดศูนย์กลางในการให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการตลาดของสินค้าและบริการของตน โดยมอบหมายให้สมาชิกที่มีความรู้และทักษะเป็นผู้ดำเนินการ รวมถึงวางระบบการกระจายข้อมูลสู่สมาชิกเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการตลาดอย่างเป็นระบบ

2. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มในระดับปานกลางโดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรควรร่วมกันคิดรูปแบบโปรแกรมท่องเที่ยว กำหนดประเภทบริการที่สมาชิกมีความพร้อมให้บริการ ค่าใช้จ่าย และกำหนดราคาให้บริการของกลุ่มไว้ให้สมาชิกรับรู้และปฏิบัติตามร่วมกัน

3. หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการมีส่วนร่วม ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรควรกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถลงมือปฏิบัติร่วมกับกลุ่มได้ พร้อมทั้งจัดทำฐานเรียนรู้ด้านการเกษตรของกลุ่มเพื่อเตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการประเมินผลการพัฒนาในมิติของการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก ไม่ได้ครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นควรมีการประเมินผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร (Social Return on Investment: SROI) ตลอดจนการประเมินในเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ซึ่งการประเมินเชิงคุณภาพจะทำให้ได้คำตอบในเชิงอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และมีวัฒนธรรมเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). *คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิรนนท์ เข็มจันทร์. (2561). มุมมองของการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 36(2), 162-167.
- ชนพงษ์ อารณพิศาล. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์จิต สาขาวิชาการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 10(1), 97-122.
- ปรีชญา ถนอมเวช และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงของวิสาหกิจชุมชนบ้านกลุ่มพัฒนา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี. *วารสาร Mahidol R2R e-Journal*, 10(2), 140-154.
- รภัสสรณ์ คงธนารุณันต์ และอารีย์ เชื้อเมืองพาน. (2564). ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 38(3), 182-193.

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร. (2558). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน : โครงการหลวงปางดะ. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 9(1), 19-35.

สำนักงานเกษตรอำเภอมกน้อย. (2565). เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร. สืบค้น 3 มกราคม 2567, จาก https://chiangmai.doae.go.th/omkoi/?page_id=158
สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2551). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC). สืบค้น 3 มกราคม 2567, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>.

Che, D., Veeck, A., and Veeck, G. (2005). Sustaining Production and Strengthening the Agritourism Product: Linkages among Michigan Agritourism Destinations. *Agriculture and Human Values*, 22(2005), 225-234.

Cohen, J.M. (1988). *Statistical Power Analysis for Behavioral Sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING SECONDARY
STUDENT'S DEMOCRATIC CITIZENSHIP AT BANG KRUAU DISTRICT
IN NONTHABURI PROVINCE

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นัทฤต ปทุมมารัชเชปณ), เตมศักดิ์ ทองอินทร์, สุรพล สุธะพรหม

Phrakruwirojkanchanakhet (Nuttakrit Pathummaratchepun), Termsak Thong-In,

Surapon Suyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phraudomsitthinayok.mal@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 291 คน สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.83) 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี คือ การglomเกลตาทางการเมือง และหลักาวนา 4 และทั้งสองปัจจัยมีอิทธิพลต่อความเป็น

*Received May 16, 2025; Revised June 11, 2025; Accepted June 21, 2025

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยร้อยละ 72.5 และอิทธิพลจากปัจจัยอื่นร้อยละ 27.5 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า การส่งเสริมการสร้างพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย สถาบันต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญ นอกจากนั้น หลักภavana 4 กายภavana ส่งเสริมวินัยผ่านกิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพกติกาสังคม สीलภavana พัฒนาพฤติกรรมผ่านสถานศึกษา เสวนาสังคม เสริมจริยธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง จิตภavana ฝึกสติ สมาธิเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ และปัญญาภavana ใช้หลักพุทธธรรม พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

คำสำคัญ: การกล่อมเกลาทางการเมือง; ความเป็นพลเมือง; ภavana 4

Abstract

Objectives of this article were: 1. To study the level of democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province. 2. To study the factors affecting democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province. 3. To present the application of Buddhist principles for promoting democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected 291 samples with questionnaires. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants using the structured-in-depth-interview script. The data were analyzed by descriptive interpretation.

The research results were found that 1. The level of citizenship in a democratic regime was at a high level overall ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.83). 2. Factors affecting citizenship in a democratic regime for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province were political cultivation and Bhavana 4 principle. Both factors influenced citizenship in a democratic regime by 72.5 percent and influenced by other factors by 27.5 percent. 3. The application of Buddhist principles to promote citizenship in a democratic regime were

found that in promoting the creation of good citizens in a democratic society, various institutions played an important role. In addition, Bhavana 4, the four principles of development, Kaya-bhavana; physical development promoted discipline through volunteer activities, to instill responsibility and respect for social rules. Sila-Bhavana; moral development, developing behavior through student councils, social discussions, enhanced ethics and respect for different opinions. Citta-bhavana; mental development, practicing mindfulness, and meditation to enhance creative political participation. Panna-bhavana; wisdom development; using Buddhist principles to develop analytical thinking skills and make rational decisions.

Keywords: Political Socialization; Citizenship; Bavana 4

บทนำ

การกล่อมเกลາทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้และได้รับค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ตั้งแต่เยาว์จนจนถึงวัยผู้ใหญ่ กระบวนการนี้มักเกิดขึ้นในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง ความรู้สึกผูกพันกับประเทศชาติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (Almond & Verba, 1963) ในประเทศไทยการกล่อมเกลาทางการเมืองมีความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองในชุมชนจะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพลเมืองในประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในบริบทของประเทศไทย การกล่อมเกลาทางการเมืองสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นผ่านการศึกษาในโรงเรียน กิจกรรมทางสังคม การรับสื่อ และการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน แต่ละปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างทัศนคติและค่านิยมทางการเมืองของนักเรียน การเรียนรู้และการสร้างความเข้าใจ

ทางการเมืองในช่วงวัยรุ่นจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต ซึ่งการglomเกลตาทางการเมืองนั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีผลกระทบยาวนานต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม การทำความเข้าใจถึงแหล่งที่มาและปัจจัยที่มีผลต่อการglomเกลตาจะช่วยให้สามารถพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการglomเกลตาทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลต้องมุ่งเสริมให้เกิดกระบวนการอบรมglomเกลตาทางการเมืองให้เยาวชนและประชาชนในชาติเห็นพ้องหรือยอมรับในระบอบการปกครองของตน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองที่ดีที่รัฐมุ่งให้เกิดขึ้นเพื่อความสุข การglomเกลตาทางการเมืองส่งผลต่อการสร้างให้เยาวชนให้เป็นประชากรในสังคมที่มีคุณภาพ โดยการศึกษาการเปรียบเทียบตัวการที่ส่งผลต่อการglomเกลตาทางการเมืองจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคมอื่นๆ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของไทยจากเยาวชนในกลุ่มต่าง ๆ ย่อมทำให้เข้าใจถึงฐานที่มาและอิทธิพลที่สำคัญของตัวการในการglomเกลตาทางการเมืองที่สำคัญ ๆ ได้ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการคาดการณ์และแสวงหาแนวโน้มการglomเกลตาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2562) การglomเกลตาทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา การเรียนรู้และการglomเกลตาทางการเมืองในช่วงวัยรุ่นมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงเวลาที่บุคคลเริ่มพัฒนาความคิดอิสระและเริ่มสนใจในประเด็นทางการเมืองและสังคม (Chong & Druckman, 2007)

การศึกษความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจปัจจัยและกระบวนการที่ส่งผลต่อเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมของนักเรียนในฐานะพลเมือง การวิจัยในประเด็นนี้จะช่วยกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ต่อการวางนโยบายและกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกสาธารณะ และร่วมพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนตั้งแต่วัยเยาว์

จะช่วยสร้างรากฐานที่มั่นคงแก่ประชาธิปไตย และเสริมสร้างเสถียรภาพของสังคมโดยรวม ดังนั้น การพัฒนากระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระดับโรงเรียนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงกระบวนการที่ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียน ผลการวิจัยจะช่วยให้ ครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานทางการศึกษา สามารถพัฒนากลยุทธ์และแนวทางในการส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาและสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ และได้มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองทำให้เข้าใจถึงกระบวนการและวิธีการที่สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน ช่วยให้สามารถพัฒนากลยุทธ์และแนวทางที่เหมาะสมในการใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาภาคสนาม (Field Studies)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 1,066 คน (โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2 คน กลุ่มผู้นำชุมชน 1 คน กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา 2 คน และกลุ่มผู้นำนักเรียน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ประกอบด้วยแบบสอบถามการกล่อมเกลาก่อนการเมือง แบบสอบถามหลักภูวนา 4 และแบบสอบถามความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน ได้ความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .930

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้าง เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดส่งและรับคืนเอกสารด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. วิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์ การถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ 2. วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ 3. วิเคราะห์ระดับการกล่อมเกลาก่อนการเมือง ระดับหลักภูวนา 4 และระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยด้วยสถิติเชิงอ้างอิงโดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรง
พหุคูณ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบผสมของการกำหนดรหัสไว้ก่อนการวิเคราะห์กับการกำหนดรหัสเพิ่มเติมระหว่างการวิเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ผลการวิเคราะห์		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. ระดับการกล่อมเกล้าทางการเมือง				
1.1 ด้านสถาบันครอบครัว	3.39	0.95	ปานกลาง	3
1.2 ด้านสถาบันการศึกษา	4.10	0.89	มาก	1
1.3 ด้านกลุ่มเพื่อน	3.55	0.86	มาก	2
1.4 ด้านสื่อมวลชน	3.31	0.84	ปานกลาง	4
1.5 ด้านสถาบันทางการเมือง	3.21	0.89	ปานกลาง	5
รวม	3.51	0.89	มาก	
2. ระดับหลักภานา 4				
2.1 กายภานา พัฒนากาย	3.50	0.87	ปานกลาง	3
2.2 สีสภานา พัฒนาความประพฤติ	4.15	0.91	มาก	1
2.3 จิตภานา พัฒนาจิต	3.89	0.89	มาก	2
2.4 ปัญญาภานา พัฒนาปัญญา	3.46	0.64	ปานกลาง	4
รวม	3.75	0.90	มาก	
3. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย				
3.1 ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้	3.53	0.83	มาก	5
3.2 ด้านเคารพหลักความเสมอภาค	3.34	0.75	ปานกลาง	6
3.3 ด้านเคารพความแตกต่าง	3.59	0.79	มาก	4
3.4 ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น	3.68	0.86	มาก	2
3.5 ด้านเคารพกติกา	3.76	0.84	มาก	1
3.6 ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม	3.62	0.90	มาก	3
รวม	3.59	0.83	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการกล่อมเกลາทางการเมือง พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.89$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $SD = 0.89$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสถาบันทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, $SD = 0.99$) หลักภาวนา 4 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, $SD = 0.90$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สีสภาวนา พัฒนาการประพฤติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, $SD = 0.91$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$, $SD = 0.94$) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.83$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านเคารพกติกา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.84$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเคารพหลักความเสมอภาค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, $SD = 0.75$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แสดงในตารางที่ 2

ปัจจัยที่ส่งผล	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(ค่าคงที่)	.583	.122	-	5.168	.000
การกล่อมเกลາทางการเมือง	.175	.052	.163	3.967	.000
หลักภาวนา 4	.627	.035	.674	15.708	.000

R = .852, R² = .725, Adjusted R² = .723, SE_{est.} = .725, F = 298.310, Sig. .000

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการกล่อมเกลາทางการเมือง และปัจจัยหลักภาวนา 4 ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยทั้งสองปัจจัยส่งผลทางบวกต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้ร้อยละ 72.5 โดยที่ปัจจัยหลักภาวนา 4 ($b = .627$) ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าปัจจัยการกล่อมเกลาทางการเมือง ($b = .175$) โดยสามารถเขียนสมการถดถอยและสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย = $0.583 + 0.175$ การกล่อมเกลาทางการเมือง** + 0.627 หลักภาวนา 4**

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย = 0.163 การกล่อมเกลາทางการเมือง**
+ 0.674 หลักภวนา 4**

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภวนา 4 ได้แก่ ภายภวนา ส่งเสริมวินัยและจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมจิตอาสา ลูกเสือ และศึกษาดูงานองค์กรภาครัฐ เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพกติกา สังคม สีสภวนา พัฒนาพฤติกรรมผ่านสถานักเรียน เสวนาสังคม และการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ เสริมจริยธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง จิตภวนา ผูกสติ สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ผ่านการสวดมนต์ อภิปรายข่าวสาร และบูรณาการคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ และปัญญาภวนา ใช้หลักพุทธธรรม เช่น กาลามสูตร และโยนิโสมนสิการ พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสร้างสำนึกพลเมืองที่รอบรู้ การประยุกต์หลักภวนา 4 ช่วยให้นักเรียนมีวินัย จิตสาธารณะ ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยอย่างรับผิดชอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการกล่อมเกลาทางการเมืองสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี บุญเรือง (2564) เรื่อง การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป พบว่า สถาบันการกล่อมเกลาทางการเมือง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา และกลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของเยาวชน กลุ่มเพื่อนมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและชักชวนกันออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และงานวิจัยของณฐมน หมวกฉิม (2564) เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย พบว่า สำหรับเยาวชน สถาบันครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพลมากนักเมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อโซเชียล ในการสร้างความตื่นตัวทางการเมือง ขณะที่สถาบันการศึกษาและกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับสูงกว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภวนา 4 พบว่า

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า การพัฒนาเยาวชนด้วยหลักภavana 4 ส่งผลต่อการกล่อมเกลாதงวินัยและคุณธรรม โดยเฉพาะศีลภavana ซึ่งเน้นเรื่องการพัฒนาวินัยในตนเอง ผ่านบทบาทของสถาบันสำคัญ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และสถาบันศาสนา ทั้งนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของผู้วิจัยซึ่งพบว่า ศีลภavana มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าการพัฒนาวินัยและพฤติกรรมที่ดีของนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการกล่อมเกลาทงการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีณัฏฐ์ สังข์สิงห์ (2567) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานด้านความตระหนักรู้และการปฏิบัติที่เอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านเคารพหลักความเสมอภาคอยู่ในระดับสูงที่สุด ในขณะที่ผลการวิจัยของผู้วิจัยกลับพบว่าด้านความเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจบ่งชี้ถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือพื้นฐานทางสังคมที่ต่างกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ทั้งสองปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอิทธิพลรวมกันถึงร้อยละ 72.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) (2567) เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยการกล่อมเกลาทงการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันเพื่อน สถาบันสื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการรับรู้และตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน โดยเฉพาะการที่สถาบันการศึกษาและกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสูงสุดต่อการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า การบูรณาการหลักภavana 4 ช่วยพัฒนาเยาวชนให้พร้อมในการทำงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า หลักภavana 4 มีบทบาทสำคัญต่อการกล่อมเกลาทงการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในด้านศีลภavana ซึ่งช่วยปลูกฝังวินัยและ

ความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่นักเรียน ทำให้พวกเขามีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้จิตภavana ยังช่วยให้เยาวชนสามารถพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ มีสติ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana มุ่งพัฒนาวินัยและจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมจิตอาสา ลูกเสือ และศึกษาดูงานองค์กรภาครัฐ สीलภavana เน้นพฤติกรรมที่เหมาะสมผ่านสภานักเรียน เสวนาสังคม และการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ จิตภavana ฝึกสติ สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ผ่านการสวดมนต์ อภิปรายข่าว และกิจกรรมคุณธรรม ขณะที่ปัญญภavana พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยหลักกาลามสูตรและโยนิโสมนสิการ การบูรณาการทั้ง 4 ด้านช่วยให้นักเรียนมีวินัย รับผิดชอบ มีเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า ในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนก็ให้ความสำคัญกับกายภavana เช่นเดียวกัน โดยระบุว่าควรจัดทำโครงการส่งเสริมทักษะทางการกีฬาและการออกกำลังกายให้เยาวชนมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมืองของนักเรียน โดยเน้นการแลกเปลี่ยนและสนทนาในครอบครัว ทุกครอบครัวเปิดเวทีพูดคุยข่าวสาร การเมือง สถานการณ์สังคม และบทบาทพลเมือง การบูรณาการหลักสูตรกับกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ทุกฝ่ายเน้นการจัดกิจกรรมหลากหลาย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน จัดวงสนทนา เสวนา วิเคราะห์ข่าวสาร และถกเถียงกันอย่างมีเหตุผล การนำเสนอข้อมูลทางการเมืองอย่างรอบด้านและเป็นกลาง สื่อควรจัดทำเนื้อหาที่ถูกต้อง ชัดเจนและตรวจสอบได้ บทบาทสำคัญในการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมืองของนักเรียนผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิหน้าที่ของพลเมือง และการตรวจสอบอำนาจรัฐ นอกจากนี้ การประยุกต์หลักทฤษฎี 4 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านกายภาพ การปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบผ่านกิจกรรมจิตอาสา นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ พัฒนาชุมชน และดูแลสถานที่สาธารณะ ด้านสติปัญญา การปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบ นักเรียนต้องเรียนรู้ การตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ด้านจิตวิญญาณ การฝึกสติและสมาธิ ผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระ และการทำสมาธิก่อนเข้าเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์และมีจิตใจที่มั่นคง และด้านปัญญาญาณ ใช้หลักคิดเชิงวิเคราะห์และไตร่ตรอง นำหลักกาลามสูตร มาสอนให้นักเรียนตั้งคำถามก่อนเชื่อ ตรวจสอบข้อมูล และแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นฝึกให้นักเรียนใช้ โยนิโสมนสิการ ในการคิดวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมร่วมกับสาระการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง
2. ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณและนโยบายสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมือง
3. กระทรวงศึกษาธิการควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด สถาบันศาสนา และภาคประชาสังคม เพื่อจัดทำนโยบายที่หนุนเสริมกิจกรรมจิตอาสา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning เช่น การสนทนาเชิงวิพากษ์ การโต้เถียงจำลอง โดยผสมหลักพุทธธรรม
2. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีผ่านสภานักเรียน จัดเวทีอภิปรายเพื่อเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง
3. โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงการจิตอาสาร่วมกับวัดหรือชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจด้านคุณธรรม จริยธรรม และการรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนในภูมิภาคอื่น ๆ หรือจังหวัดใกล้เคียง
2. ควรทำการวิจัยเชิงระยะยาว เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียนเมื่อจบการศึกษา
3. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในเชิงลึกถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการบูรณาการพุทธธรรมในกระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมน หมวกฉิม. (2564). การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุชัยพัชรมงคล. (2564). การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(3), 189-205.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร). (2567). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี. (2567). ข้อมูลโรงเรียน. สืบค้น 13 สิงหาคม 2567, จาก <https://bodindechanon.ac.th/?Cont=About&Id=4>
- วัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองของเยาวชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 6(1), 1-26.

- ศรัณย์กร สังข์สิงห์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(3), 217–229.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Almond, G.A. & Verba, S. (1963). *Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. New Jersey: Princeton University Press.
- Chong, D., & Druckman, J.N. (2007). Framing theory. *Annual Review of Political Science*, 10, 103-126.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd Ed.). New York: Harper and Row Publications.

การสื่อสารเชิงอัตลักษณ์เพื่อการตลาดการเมือง : สีแทนพรรคการเมืองไทย *

IDENTITY COMMUNICATION FOR POLITICAL MARKETING: COLOR REPRESENTATION OF THAI POLITICAL PARTIES

วรพงษ์ ปลอดมุสิก

Worapong Plodmusik

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Dhurakij Pundit University

Corresponding Author E-mail: worapong.plo@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ด้วยการสีแทนพรรคการเมืองไทยที่มีผลต่อการตลาดการเมือง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กระบวนการวิจัยเอกสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดเลือกเอกสารระดับทฤษฎี เลือกวิธีการสุ่มอย่างง่ายจาก 5 พรรคการเมืองที่มีการใช้สีเพื่อสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ ประกอบด้วย 1. พรรคเพื่อไทย 2. พรรคภูมิใจไทย 3. พรรคประชาชน 4. พรรคประชาธิปัตย์ และ 5. พรรคชาติไทยพัฒนา ซึ่งมีการคัดเลือกเอกสารที่ผ่านการพิจารณาจากความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความเป็นตัวแทนและความหมายที่ชัดเจน

ผลการศึกษาพบว่า สีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในด้านการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพในทางการเมือง โดยพรรคการเมืองไทยใช้สีในตราสัญลักษณ์สื่อสารผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์และได้รับการตอบรับจากสื่อมวลชนในการสื่อสารอัตลักษณ์ถ่ายทอดอุดมการณ์และเสริมสร้างการจดจำพรรคในสายตาประชาชน สีจึงไม่ใช่เพียงองค์ประกอบศิลป์แต่เป็นภาษาทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการเลือกตั้งในยุคการตลาดการเมืองแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการระหว่างสีในฐานะสัญลักษณ์ของพรรคการเมืองกับแพลตฟอร์มออนไลน์ถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ด้านการสื่อสารการตลาดการเมืองร่วมสมัย พรรคการเมืองสามารถหยิบยกมากำหนดเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อสร้างความได้เปรียบในเชิงภาพลักษณ์และจุดใจการสนับสนุนจากประชาชนได้

คำสำคัญ: พรรคการเมืองไทย; สีแทนพรรคการเมืองไทย; การสื่อสารเชิงอัตลักษณ์; การตลาดการเมือง

*Received April 27, 2025; Revised May 28, 2025; Accepted June 2, 2025

Abstract

Objectives of this research article were to study and analyze symbolic communication using color to represent Thai political parties and its influence on political marketing. This qualitative research employed document analysis as the primary methodology, focusing on secondary sources selected through simple random sampling from five political parties that actively utilize color as a tool of identity communication. These include: 1. Pheu Thai Party 2. Bhumjaithai Party 3. People's Party 4. Democrat Party and 5. Chartthaipattana Party. The selected documents were evaluated based on four criteria: authenticity, credibility, representativeness, and clarity of meaning.

The findings revealed that color served as a critical instrument in symbolic political communication. Thai political parties utilize color in their party logos, incorporated it into their digital media platforms, and benefit from its reinforcement by mass media to communicate identity, convey ideological positions, and enhanced public recognition. In this context, color functioned not merely as an artistic element, but as a political language that shaped public perception, attitudes, and voting behavior particularly in an era defined by participatory political marketing. The integration of color as a political symbol with digital media platforms represented an emerging phenomenon in contemporary political communication. This convergence enables political parties to construct distinctive brand images and foster emotional resonance among constituents. As such, color has become a strategic communication tool through which political parties can gain competitive advantage in image positioning and mobilize public support effectively within the electoral landscape.

Keywords: Thai Political Parties; Colors Representing Thai Political Parties; Identity Communication; Political Marketing

บทนำ

พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกผู้มีอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ทางการเมืองร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหลักคือการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเพื่อเข้าสู่อำนาจรัฐและขับเคลื่อนนโยบายตามแนวทางของพรรค (Goodman, 1957) ในบริบทของระบอบประชาธิปไตยพรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐ เป็นผู้เสนอแนวนโยบาย คัดสรรผู้นำและกำหนดทิศทางการบริหารประเทศ (King, 1969 อ้างใน สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2553) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองถือเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และยิ่งถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญในมิติความชอบธรรมของการใช้อำนาจอธิปไตย (Almond & Powell, 1976) พรรคการเมืองจึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะสามารถสร้างการรับรู้ สร้างความเชื่อมั่น และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนผ่านการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในโลกการเมืองสมัยใหม่ที่พฤติกรรมผู้บริโภคทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของเทคโนโลยี

การสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ได้กลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญที่พรรคการเมืองใช้เป็นการแสดงออกถึงจุดยืน สร้างความแตกต่าง และสร้างภาพจำในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หนึ่งในเครื่องมือสำคัญของการสื่อสารเชิงอัตลักษณ์คือการใช้สีซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะในเชิงจิตวิทยาการรับรู้ และสามารถสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ช่วยกระตุ้นอารมณ์และการจดจำได้ดีกว่าภาษาข้อความ การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ของพรรคการเมืองจะเกิดการตีความร่วมกันของคนในสังคม กรณีการใช้สีแทนพรรคจึงมิใช่เพียงการตกแต่งทางองค์ประกอบศิลป์ แต่ความหมายของสีกำลังทำหน้าที่เป็นภาษาทางการเมืองที่ได้สะท้อนอุดมการณ์และอัตลักษณ์ของพรรค

ในยุคดิจิทัลที่แพลตฟอร์มออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญจนกลายเป็นเวทีสาธารณะใหม่ของการสื่อสารทางการเมือง (มนตรี วิริยางกูร และสุปราณี ธรรมพิทักษ์, 2567) พรรคการเมืองจึงใช้พื้นที่แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารอัตลักษณ์ของพรรคไปยังกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ศึกษาการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ผ่านสีในฐานะเครื่องมือการตลาดการเมืองยังมีอยู่จำกัด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ภายนอกแต่ยังขาดการศึกษาที่จะอธิบายเชิงลึกของการใช้สีในฐานะสัญลักษณ์ทางกลยุทธ์ทางการเมือง การศึกษาค้นคว้านี้จึงมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ด้านการสื่อสารการตลาดการเมือง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสื่อสารทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสื่อร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์โดยการใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยที่มีผลต่อการตลาดการเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ด้วยการใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยที่มีผลต่อการตลาดการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดเลือกเอกสารระดับทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยเลือกการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) กับกลุ่มพรรคการเมืองจำนวน 5 พรรคที่เลือกใช้สีเพื่อสื่อสารเชิงสัญลักษณ์

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เลือกการสุ่มอย่างง่ายศึกษาเฉพาะพรรคการเมืองที่ใช้สีสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ จำนวน 5 พรรค จาก จำนวน 18 พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกเข้าสภาตามการรายงานผลการเลือกตั้งปี 2566 อย่างเป็นทางการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ปปช. นิวส์, 2566) โดย 5 พรรคการเมืองประกอบด้วย 1. พรรคเพื่อไทย 2. พรรคภูมิใจไทย 3. พรรคประชาชน 4. พรรคประชาธิปัตย์ และ 5. พรรคชาติไทยพัฒนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือการวิจัยเอกสารจากเอกสารระดับทุติยภูมิตามแนวคิดของ Scott (1990; 2006) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1. ความถูกต้อง (Authenticity) คือเป็นเอกสารที่มาจากแหล่งเชื่อถือได้ มีความต้องถูกต้องสมบูรณ์ 2. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เป็นเอกสารที่ปราศจากข้อผิดพลาดและการบิดเบือนข้อมูล 3. ความเป็นตัวแทน (Representativeness) เป็นเอกสารที่สามารถแสดงรายละเอียดแทนกลุ่มประชากรตัวอย่างได้ และ 4. ความหมายชัดเจน (Meaning) คือเป็นเอกสารที่สามารถเข้าใจได้ง่ายมีความชัดเจน (Mogalakwe, 2006)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอบเขตเนื้อหาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เอกสารครั้งนี้ คือ เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มพรรคการเมือง จำนวน 5 พรรค ซึ่งเป็นพรรคที่เลือกใช้สีในการสื่อสารเชิง

สัญลักษณ์ มุ่งเน้นศึกษาในมิติของการสื่อสารด้วยสีผ่านตราสัญลักษณ์ของ 5 พรรค การสื่อสารด้วยสีผ่านแพลตฟอร์มสื่อเว็บไซต์และเฟซบุ๊กของทั้ง 5 พรรค และการนิยามสีแทนพรรคการเมืองของสื่อมวลชน โดยคัดเลือกข้อมูลจากความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้ โดยทำการศึกษาในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลของการศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหาตามกระบวนการจัดกลุ่มหาประเด็นที่มีความสอดคล้องกันและแตกต่างกัน จากนั้นสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยการใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analytics)

ผลการวิจัย

1. การสื่อสารผ่านตราสัญลักษณ์ของ 5 พรรคการเมือง ผลของการศึกษาการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์โดยการใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยผ่านตราสัญลักษณ์ของพรรคมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ของพรรคเพื่อไทย

โดยแนวคิดด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพรรคเพื่อไทยใช้การออกแบบด้วยการใช้ตราสัญลักษณ์ประเภทอักษรย่อ (Letterform) เป็นรูปแบบการสร้างสรรค์สัญลักษณ์โดยการใช้ตัวอักษรย่อ 1 ตัว หรือมากกว่าเพื่อเป็นตัวแทนในการจดจำชื่อองค์กร

ภาพที่ 2 ตราสัญลักษณ์ของพรรคภูมิใจไทย

ส่วนแนวคิดด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพรรคภูมิใจไทยใช้การออกแบบตราสัญลักษณ์ประเภทภาพ (Pictorial Mark) เป็นรูปแบบภาพสัญลักษณ์ที่ตรงตัว สื่อสารเป็นตัวแทนผสมผสานกับการลดทอนรายละเอียดเพื่อการจดจำงานใช้หนึ่งภาพแทนพันคำ

ภาพที่ 3 ตราสัญลักษณ์ของพรรคประชาชน

ทั้งนี้แนวคิดด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพรรคประชาชน ใช้ตราสัญลักษณ์ประเภทนามธรรม (Abstract, Symbolic Mark) เป็นรูปแบบภาพ สัญลักษณ์ที่สื่อถึงสิ่งอื่นเป็นตัวแทนเพื่อสะท้อนถึงคุณค่าหรือคุณสมบัติเฉพาะขององค์กรหรือแบรนด์ โดยผู้รับสารสามารถรู้สึกได้เป็นการสื่อสารแบบมีนัยสำคัญ (Subtle) ผ่านตราสัญลักษณ์

ภาพที่ 4 ตราสัญลักษณ์ของพรรคประชาธิปัตย์

ซึ่งแนวคิดด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ใช้ตราสัญลักษณ์ประเภทตราประทับ (Emblem) เป็นรูปแบบของตราสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วยภาพและตัวอักษรรวมกันเป็นหนึ่งเดียว สังเกตได้จากส่วนประกอบที่ทำหน้าที่เป็นกรอบด้านนอก ล้อมรอบโดยมีการจัดวางภาพและตัวอักษรอยู่ด้านในอย่างสมมาตรเป็นตราสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายผ่านภาพและสัญลักษณ์ได้ละเอียดรู้ลึกถึงความคลาสสิกแรกแห่งประเพณี

ภาพที่ 5 ตราสัญลักษณ์ของพรรคชาติไทยพัฒนา

อย่างไรก็ตามแนวคิดด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพรรคชาติไทยพัฒนาใช้ตราสัญลักษณ์ประเภทภาพ (Pictorial Mark) เป็นรูปแบบภาพสัญลักษณ์ที่ตรงตัว สื่อสารเป็นตัวแทน ผสมผสานกับการลดทอนรายละเอียดเพื่อง่ายต่อการจดจำเพราะหนึ่งภาพสามารถอธิบายได้เป็นพันคำ

ผลการวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ด้วยการใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยผ่านตราสัญลักษณ์ของพรรค สามารถสรุปผลผ่านตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์การใช้สีหลัก โทนสี และความหมายจากตราสัญลักษณ์ 5 พรรค

พรรค	สีหลัก	โทนสี	ความหมายตามทฤษฎีสี
เพื่อไทย	น้ำเงิน แดง	เย็น+ร้อน	ความกล้าหาญ พลัง ความเข้าใจ
ภูมิใจไทย	น้ำเงิน	เย็น	ความสงบ สุขุม ความแข็งแกร่ง
ประชาชน	ส้ม	ร้อน	ความเป็นมิตร ทนสมัย สร้างสรรค์
ประชาธิปัตย์	ฟ้า	เย็น	ความน่าเชื่อถือ ปลอดภัย สติปัญญา
ชาติไทยพัฒนา	ชมพู น้ำเงิน เหลือง	เย็น	ความอ่อนไหว ความสดใส และความสงบ

ตราสัญลักษณ์ของพรรคการเมืองกำลังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์และทำหน้าที่สร้างการรับรู้แบรนด์ โดยใช้กลไกการเข้ารหัสผ่านรูปแบบตัวอักษรและภาพ และกลไกการถอดรหัสผ่านความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสีและองค์ประกอบภาพตราสัญลักษณ์จึงเป็นจุดบรรจบของศาสตร์การออก การตลาดการเมือง และทฤษฎีการสื่อสารที่ทำให้พรรคสามารถถ่ายทอดคุณค่าหลัก และสร้างความคุ้นเคยให้กับประชาชนได้

2. การสื่อสารด้วยสีผ่านแพลตฟอร์มสื่อของ 5 พรรคการเมือง

ผลการศึกษาการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มสื่อของทั้ง 5 พรรคการเมืองผ่านเว็บไซต์และเฟซบุ๊กแฟนเพจมีดังนี้

เว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจของพรรคเพื่อไทย พบว่า ลักษณะของพื้นหลังและสีหลักเลือกใช้สีแดง ตัวอักษรที่ปรากฏจะใช้เป็นสีขาว โดยสีน้ำเงินที่ปรากฏจะมาจากตราสัญลักษณ์ของพรรคซึ่งมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เลือกใช้ข้อความตัวอักษรสีขาวที่ระบุว่า “โอกาสเพื่อไทย” ซึ่งใช้เนื้อหาเดียวกันทั้ง 2 แพลตฟอร์ม

ทางด้านเว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจของพรรคภูมิใจไทย พบว่า ลักษณะของพื้นหลังและสีหลักเลือกใช้สีน้ำเงิน เว็บไซต์ใช้ภาพอาคารสำนักที่ตั้งพรรคและสมาชิกพรรคเป็นภาพประกอบ ใช้ตัวอักษรสีน้ำเงินขอบขาวพร้อมระบุว่า “ภูมิใจไทยก้าวเข้าสู่ปีที่ 17” ในส่วนของเฟชบุ๊กแฟนเพจใช้พื้นหลังสีน้ำเงินพร้อมระบุข้อความด้วยตัวอักษรสีขาวสั้น ๆ ว่า “เข้าใจภูมิใจความเป็นไทย”

ในส่วนของเว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจของพรรคประชาชน พบว่า ลักษณะของพื้นหลังและสีหลักเลือกใช้สีส้ม เว็บไซต์ใช้ภาพถ่ายของหัวหน้าพรรค นายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ พร้อมระบุข้อความอักษรสีขาวว่า “เลือกนายกเทศมนตรี พรรคประชาชน” ในส่วนของเฟชบุ๊กแฟนเพจใช้พื้นหลังสีส้ม มีภาพสมาชิกพรรคพร้อมตัวอักษรสีขาวระบุว่า “ร่วมเป็นท่อน้ำเลี้ยงพรรคประชาชนทำงานรับใช้ประชาชน” และ “พร้อมบริจาคแบบตัดบัตรรายเดือนแล้ว”

ทั้งนี้เว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจของพรรคประชาธิปัตย์ พบว่า ลักษณะของพื้นหลังและสีหลักเลือกใช้สีฟ้า ส่วนของเว็บไซต์พื้นหลังสีฟ้า-ขาวใช้ข้อความสีขาวและสีดำระบุว่า “ร่วมฟื้นฟูร่วมสนับสนุนร่วมบริจาคให้พรรคประชาธิปัตย์ รหัสพรรค 001 กรอก 500 ไม่ต้องเสียภาษีเพิ่ม ได้คืนภาษีเท่าเดิม” ในส่วนของเฟชบุ๊กแฟนเพจใช้พื้นหลังสีฟ้า ภาพหัวหน้าพรรค นายเฉลิมชัย ศรีอ่อน พร้อมตัวอักษรสีขาวและสีฟ้าขอบขาวที่ระบุว่า “ภาษีสร้างพรรค ใส่รหัส 001 พรรคประชาธิปัตย์”

อย่างไรก็ตามเว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจของพรรคชาติไทยพัฒนา พบว่า ลักษณะของพื้นหลังและสีหลักเลือกใช้สีชมพู ส่วนของเว็บไซต์ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบาย มีภาพลูกค้าน้ำดื่มพร้อมข้อความสีเหลืองและขาวที่ระบุว่า “เสริมพลังวัยทำงาน” ในส่วนของเฟชบุ๊กแฟนเพจใช้พื้นหลังสีชมพูขาว ใช้ภาพของหัวหน้าพรรค นายวรารุณ ศิลปอาชา พร้อมสมาชิกพรรค ซึ่งใช้ตัวอักษรสีน้ำเงินและชมพูที่ระบุว่า “รับฟัง ทำจริง พรรคชาติไทยพัฒนา”

โดยผลการวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์การใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยผ่านเว็บไซต์และเฟชบุ๊กแฟนเพจ สามารถสรุปผลผ่านตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์การใช้สี เนื้อหาที่สื่อสารผ่านเว็บไซต์และเฟซบุ๊กแฟนเพจ 5 พรรค

พรรค	สีหลักแพลตฟอร์ม	เนื้อหาที่ใช้สื่อสารความหมาย
เพื่อไทย	แดง ขาว	“โอกาสเพื่อไทย” สื่อถึงการให้โอกาสใหม่ทางการเมือง
ภูมิใจไทย	น้ำเงิน ขาว	“เข้าใจภูมิใจความเป็นไทย” ย้ำความผูกพันกับอัตลักษณ์ชาติ
ประชาชน	ส้ม ขาว	“ท่อน้ำเลี้ยง...บริจาค” มุ่งเน้นประชาธิปไตยจากประชาชน
ประชาธิปัตย์	ฟ้า ขาว	“ภาษีสร้างพรรค” เน้นความโปร่งใสและระบบสนับสนุน
ชาติไทยพัฒนา	ชมพู เหลือง น้ำเงิน	“รับฟัง ทำจริง” ชูภาพลักษณ์ของการลงมือทำ

สรุปได้ว่า การจัดวางสีระหว่างพื้นหลังและตัวอักษรถูกออกแบบให้เกิดความตัดกัน เพื่อให้อ่านง่ายและดึงดูดความสนใจเป็นหลักการพื้นฐานของการออกแบบเพื่อการสื่อสาร ทุกพรรคเลือกใช้ข้อความสั้น กระชับ และชัดเจนเพื่อย้ำภาพลักษณ์หลักของตนและสร้างการจดจำ เน้นข้อความจำง่ายในเวลาอันสั้น การเลือกใช้ภาพของหัวหน้าพรรคหรือภาพกิจกรรมของพรรค แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์การสร้างแบรนด์บุคคลโดยใช้ภาพบุคคลที่เป็นผู้นำทำหน้าที่เป็นตัวแทนภาพลักษณ์ของพรรค การใช้ข้อความและธีมเดียวกันระหว่างเว็บไซต์และเฟซบุ๊กแฟนเพจแสดงให้เห็นถึงการสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ที่จะช่วยเพิ่มการจดจำความน่าเชื่อถือ และความเป็นมืออาชีพของพรรค

3. การนิยามสีแทนพรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคจากสีอมวลชน

สีอมวลชนถือว่ามีความสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถาบันทางการเมืองให้กับประชาชน โดยถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ และนโยบายต่าง ๆ ไปสู่สาธารณะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ร่วมกัน สีอมวลชนส่งผลต่ออิทธิพลด้านความคิดความเชื่อและพฤติกรรมของสังคม แม้กระทั่งกำหนดวาระทางสังคม โดยผลการศึกษาการสื่อสารผ่านเนื้อหาข่าวของสีอมวลชนมีตัวอย่าง ดังนี้

กรุงเทพธุรกิจ (2568) กระแสข่าวการปรับ คณะรัฐมนตรีแพทองธาร เจริญते พรรคภูมิใจไทยออกจากรัฐบาลและดึงพลังประชารัฐมาแทนถูกปฏิเสธโดยนายกฯ และแกนนำพรรคเพื่อไทย โดยยืนยันว่ายังไม่มีเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทว่าการแสดงท่าทีของนายกฯ และแกนนำพรรคเพื่อไทยเช่นนี้ อาจขัดดอกขัดใจกลุ่มคน “พรรคสีแดง” บางกลุ่ม

ไทยโพสต์ (2568) ในวาระครบรอบ 17 ปี ของพรรคภูมิใจไทยประกาศปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ด้วยการเปลี่ยนโลโก้ใหม่จากสีแดง-น้ำเงิน ให้เป็นสีน้ำเงินล้วนเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ทางการเมืองที่มีความมั่นคงหนักแน่นและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แสดงจุดยืนที่จะเป็น “พรรคสีน้ำเงิน” อย่างชัดเจน

ไทยรัฐ (2567) พรรคก้าวไกลถูกยุบ “พรรคส้ม” ในนามใหม่พรรคประชาชน พร้อมเปิดโฉมหน้าผู้นำพรรคส้มคนใหม่ที่อยู่กับอุดมการณ์พรรคส้มมาตั้งแต่ยุคพรรคอนาคตใหม่จนมาในวันนี้ก้าวขึ้นแท่นเป็นหัวหน้าพรรค เป้าหมายของหัวหน้าพรรคส้มคนใหม่ คือทำให้พรรคประชาชนเป็นสถาบันทางการเมืองสืบต่ออุดมการณ์พรรคอนาคตใหม่

มติชน ออนไลน์ (2566) คึกซึ้งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และความท้าทายของ “พรรคสีฟ้า” หลังจากพรรคประชาธิปัตย์ได้รับผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หัวหน้าพรรคในขณะนั้นจึงประกาศลาออกพร้อมกับคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อแสดงความรับผิดชอบนำไปสู่การเลือกหัวหน้าพรรคคนใหม่

อมรินทร์ทีวี (2566) จากคำกล่าวของ นายอริย์ธัช ในฐานะผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครจากพรรคชาติไทยพัฒนา โดยเน้นย้ำถึงบทบาทของพรรคในฐานะ “พรรคสีชมพู” ที่มีจุดยืนทางการเมืองแบบสายกลาง ซึ่งเสนอว่าพรรคชาติไทยพัฒนาสามารถเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการลดความขัดแย้งทางการเมือง

จึงสรุปผลการวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ด้วยการใช้สีแทนพรรคการเมืองไทยผ่านเนื้อหาข่าวจากสื่อมวลชนได้ว่า การเลือกใช้สีแทนพรรคการเมืองกลายเป็นกลยุทธ์การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์และแนวทางทางการเมืองที่ชัดเจน สีและภาพคือภาษาทางการเมืองที่ถูกใช้ในการสื่อสารสาธารณะ สื่อกำลังทำหน้าที่เป็นเวทีสำคัญในการสะท้อนวาทกรรมทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่การถ่ายทอดเนื้อหาข่าว แต่มีบทบาทในการสร้างแนวโน้มทางความคิดของสังคมผ่านภาษาที่เลือกใช้ ถือเป็นการกำหนดวาระสาธารณะซึ่งมีผลต่อทัศนคติของประชาชนและสร้างการรับรู้ทางการเมืองในวงกว้าง

อภิปรายผลการวิจัย

“ตราสัญลักษณ์” สามารถสร้างและสื่อสารอัตลักษณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการใช้ “สีแทนพรรค” ที่กลายมาเป็นภาษาเฉพาะในทางการเมือง ใช้เพื่อให้เกิดการจดจำพรรค สื่อถึงอุดมการณ์และแยกตำแหน่งทางการเมืองออกจากพรรคอื่นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ John Gage (1999) ที่อธิบายว่า สีไม่ได้เป็นเพียงคุณสมบัติด้านความสวยงามแต่ยังเป็นพาหะของความหมายเป็นส่วนประกอบสำคัญในโลกใบนี้ ซึ่งช่วยกำหนดการรับรู้และมีอิทธิพลต่อทุกชีวิต สีเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนักสื่อสารการตลาดเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งยังสอดคล้องกับ เอกศาสตร์ สรรพช่วง (2566) ที่ระบุว่า ในมิติทางการเมืองสีถือเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงพลังเนื่องจากสามารถสื่อความหมายทางอารมณ์และอุดมการณ์ได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้อง

พึงถ้อยคำ สื่อถูกนำมาใช้ในทางการเมืองมายาวนานทั้งในฐานะตัวแทนของอำนาจ วรรณกรรมหรืออุดมการณ์ โดยในบริบทของไทยสื่อทางการเมืองถูกนำมาใช้เพื่อสื่อสารจุดยืนและอุดมการณ์ของพรรคหรือกลุ่มการเมือง โดยแต่ละสื่อนั้นมีที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของสังคม

“แพลตฟอร์มออนไลน์” เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ที่พรรคการเมืองเลือกใช้ในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพของพรรคอย่างต่อเนื่อง ด้วยลักษณะของการสื่อสารแบบสองทางจึงเอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับอู๋วียะ พิศสุวรรณ อุเชิง และคณะ (2567) ที่ได้อธิบายไว้ว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นผลผลิตจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านการเมืองที่กลายเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารระหว่างนักการเมือง พรรคการเมือง และประชาชน สื่อสังคมออนไลน์เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักการเมืองสามารถสื่อสารแนวคิด นโยบาย และภาพลักษณ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมือง

“สื่อมวลชน” มีบทบาทสำคัญในการนิยามสื่แทนพรรคผ่านการนำเสนอข่าววิเคราะห์ข่าวและการใช้ภาษาเชิงสัญลักษณ์ “พรรคสีแดง พรรคสีน้ำเงิน พรรคสีส้ม พรรคสีฟ้า พรรคสีชมพู” การสื่อสารด้วยภาษาเหล่านี้ ส่งผลต่อการสร้างภาพจำและความเข้าใจของประชาชนอย่างลึกซึ้งในระดับจิตใต้สำนึก ถือเป็นการทำหน้าที่ในฐานะผู้กำหนดวาระสาธารณะที่สามารถชี้นำทิศทางการรับรู้ทางการเมืองของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเลอภ โสรรัตน์ (2561) ที่อธิบายไว้ว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมี 3 บทบาท คือ 1. ถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2. เป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3. เป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง ทั้งนี้ความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัย

อย่างไรก็ตาม มิติการตลาดการเมืองถูกนำมาผสมผสานเข้ากับกลยุทธ์การสื่อสารดังกล่าวช่วยให้พรรคการเมืองสามารถสร้าง “แบรนด์ทางการเมือง” ที่แข็งแรง มีภาพจำที่ชัดเจนและสามารถสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนได้ องค์ประกอบของสื่ตราสัญลักษณ์ แพลตฟอร์ม และการวางกลยุทธ์สื่อสารเชิงจิตวิทยา มีผลต่อการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับ Darren Lilleker and Nigel Jackson (2010) ที่ระบุว่า ในบริบทการเมืองยุคดิจิทัลการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญไม่ต่างจากการสร้างแบรนด์ในภาคธุรกิจ พรรคการเมืองและผู้สมัครจำเป็นต้องหาวิธีเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หลีกเลี่ยงการสื่อสาร

การเมืองแบบเดิม การสื่อสารโดยอาศัยแพลตฟอร์มออนไลน์ถือเป็นกลยุทธ์หลักในการสื่อสารร่วมสมัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การสื่อสารอัตลักษณ์ของพรรคการเมืองด้วยการใช้สีแทนพรรค

ภาพที่ 6 การสื่อสารอัตลักษณ์ของพรรคการเมืองด้วยการใช้สีแทนพรรค (ผู้วิจัย, 2568)

สรุป สีจึงถือเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ที่มีคุณสมบัติทางจิตวิทยาและการรับรู้ที่สามารถช่วยกระตุ้นอารมณ์และจดจำได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ ผนวกเข้ากับคุณลักษณะของสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ สีจึงกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์ของพรรคการเมืองที่แต่ละพรรคนำมาเป็นกลยุทธ์เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบในเชิงภาพลักษณ์และคาดหวังผลต่อการสนับสนุนจากประชาชนผ่านการเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พรรคการเมืองควรกำหนดแนวทางในอนาคตด้านการสื่อสารด้วยสีแทนพรรคการเมือง เพราะจะเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะใช้สื่อสารการตลาดเพื่อเพิ่มคะแนนความนิยม

2. คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรมีนโยบายหรือแนวคิดที่ให้พรรคการเมือง กำหนดสีแทนพรรคการเมืองเพียงสีเดียวเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารที่จะสร้างการจดจำได้ง่าย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. นักการเมือง/นักสื่อสารการตลาดเมืองสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ ออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารการเมืองเพื่อสร้างความแตกต่างและได้เปรียบทางการเมือง
2. พรรคการเมืองที่ยังไม่มีสีประจำพรรค การเลือกใช้สีเป็นสัญลักษณ์แทนพรรค ถือเป็นแนวทางที่สามารถเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง ทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากลุ่มผู้รับสารถึงผลกระทบของสีที่ใช้ในการสื่อสารเชิงอัตลักษณ์ของ พรรคการเมืองผ่านแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์ว่ามีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งหรือไม่
2. ควรศึกษาที่มุ่งเน้นด้านกลยุทธ์การสร้างและการสื่อสารแบรนด์พรรคการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2568). คดี 44 สส. ฮั่วสว. พลิกสมการ พท.-ภท. โอกาสหักดิบไม่เป็นศูนย์. สืบค้น 25 เมษายน 2568, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1177270>
- ไทยโพสต์. (2568). จังหวะรุก ภูมิใจไทย 17 ปี พรรคสีน้ำเงิน. สืบค้น 20 เมษายน 2568, จาก <https://www.thaipost.net/dominate-the-situation-news/773451/>
- ไทยรัฐ. (2567). เปิดตัว “พรรคประชาชน” พรรคสมัครพรรคที่สาม วางเป้าตั้งรัฐบาล พรรคเดียว 2570. สืบค้น 20 มีนาคม 2568, จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/104680>
- บีบีซี นิวส์. (2566). เลือกตั้ง 2566 : กกต. รายงานผลเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ ก.ก. เหลือ 151 ส.ส. ส่วน ปชป. ได้เพิ่มเป็น 25 สังกะสีนทร์ผ่านคุณสมบัติเป็นนายก. สืบค้น 25 เมษายน 2568, จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c1d34xlzvrlo>
- มติชน ออนไลน์. (2566). คึกซิงหัวหน้า ปชป. เดิมพันอนาคต “พรรคสีฟ้า”. สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_4045390

- มนตรี วีรยางกูร และสุปราณี ธรรมพิทักษ์. (2567). ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย มหาวิทยาลัยบูรพา*, 16(1), 16-33.
- เลอภพ โสรรัตน์. (2561). บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. *วารสารการวิจัยการสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 7(1), 95-107.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2553). *การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรินทร์ทีวี. (2023). “ชาติไทยพัฒนา” ยันพรรคสีชมพูทางเลือกที่ดีที่สุด. สืบค้น 25 เมษายน 2568, จาก <https://www.amarintv.com/news/politic/175455>
- เอกศาสตร์ สรรพช่าง. (2566). แดง เหลือง ส้ม พ้า ชมพู: ว่าด้วยสีในงานออกแบบของพรรคการเมืองไทย. สืบค้น 25 เมษายน 2568, จาก <https://www.the101.world/color-and-political-communication/>
- อู๋วัยดียะ พิศสุวรรณ อุเชิง และคณะ. (2567). สื่อสังคมออนไลน์ : การสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, 6(1), 1-13.
- Almond, G. & Powell, G. (1966). *Comparative Politics: A Development Approach*. Boston: Little Brown.
- Bhumjaithai Party. (n.d.). *Facebook Fanpage Cover*. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.facebook.com/bhumjaithaiparty>
- Chartthaipattana Party. (n.d.). *Facebook Fanpage Cover*. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.facebook.com/ChartthaipattanaParty>
- Democrat Party. (n.d.). *Facebook Fanpage Cover*. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.facebook.com/DemocratPartyTH>
- Gage, J. (1999). *Color and Meaning: Art, Science, And Symbolism*. California: University of California Press.
- Goodman, W. (1957). *The Two-party System in the United States*. New York: D. Van Nostrand Company.
- Lilleker, D. & Jackson, N., (2010). *Interactivity And Branding, Public Political Communication as A Marketing Tool*. *Journal of Political Marketing*. 14, (1-2).

- Mogalakwe, M. (2006). *The Use of Document Research Methods in Social Research*. African Sociological Review, (10)1. 221-230.
- People's Party. (n.d.). *Facebook Fanpage Cover*. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.facebook.com/PPLEThai>
- Pheuthai Party. (n.d.). *Facebook Fanpage Cover*. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.facebook.com/pheuthaiparty>
- Scott, J. (1990). *A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Policy Press.
- Scott, J. (2006). Social Research and Documentary Sources. *Sage Benchmarks in Social Research Methods*. 1, 3-40.

การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม :

ทีมชำโสมโอมเพียง*

DEVELOPING THE STUDENT LEADERS' POTENTIAL THROUGH THE SOCIAL
ENGINEERING PROCESS: THE CHAMSOM OM PIANG TEAM

พัชรินทร์ เจนจบตุรกี, ปรอยฝน ทวีชัย, วุฒินันท์ สุพร, พีรพัฒน์ พวงจิตร

Patcharindth Chenchobturakij, Proyfon Tawichai, Wuttinan Suporn, Peerapat Puangjit

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Rambhai Barni Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Wuttinan.t@rbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ทีมชำโสมโอมเพียง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 2. ประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี และ 3. นำเสนอต้นแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนในการศึกษาด้วยการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมการประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร บันทึกขั้นตอนการดำเนินการจากการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมเก็บสรุปและรวบรวมความเหมาะสมของข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า 1. การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมทีมชำโสมโอมเพียง หลังจากแกนนำนักศึกษาได้เข้าร่วมพัฒนาทักษะ และฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม การนำเครื่องมือวิศวกรสังคมไปประยุกต์ใช้ระหว่างลงพื้นที่ชุมชน ได้แก่ เครื่องมือฟ้าประทาน คือ Fact and Feeling, เครื่องมือนาฬิกาชีวิต, เครื่องมือ Timeline พัฒนาการ, เครื่องมือ Timeline กระบวนการและเครื่องมือ M.I.C ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นกระบวนการต่อยอดจากทักษะของแกนนำที่ได้รับการพัฒนาและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ 2. การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า เกิด

*Received May 27, 2025; Revised June 14, 2025; Accepted June 19, 2025

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน “ยาหม่องสมุนไพร” ที่มาพร้อมกระบวนการผลิต การร่วมกันวางแผนการตลาด การสอนและการเรียนรู้ทักษะในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์และธุรกิจ 3. ต้นแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม เป็นไปภายใต้การดำเนินงานของทีมสร้างความร่วมมือภายในชุมชนการรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้และผลิตยาหม่องเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เกิดการแบ่งปันความรู้ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสืบสาน ภูมิปัญญาดั้งเดิมเกิดการสานต่อและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ควบคู่กับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีจากคนรุ่นใหม่

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; แขนงน่านักศึกษา; กระบวนการวิศวกรสังคม; ทีมชาโสมโอมเพ็ญ

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To develop the potentials of student leaders through a social engineering process with the Chamsom Om Piang team from the Faculty of Humanities and Social Sciences at Rambhai Barni Rajabhat University, 2. To apply social engineering tools and create community innovations for the communities in the Ban Chamsom area, Saleng Sub-District, Mueang District, Chanthaburi Province, and 3. To present a prototype of a community development process through the social engineering process, conducted by the action research, involving the development of student leaders potential through the social engineering process, application of social engineering tools, and creation of community innovations. Data were analyzed from document studies, steps were recorded through participation in activities, and appropriateness was summarized and compiled.

The findings were as follows: 1. The development of student leaders' potential using the social engineering process by the Chamsom Om Piang team enhanced the skills of the student leaders as they practiced using social engineering tools. The social engineering tools applied during community fieldwork included Fact and Feeling, Life Clock, Development Timeline, Process Timeline, and M.I.C. These processes built upon the leadership skills

that had been developed and could be practically implemented in the field.

2. The application of social engineering tools and creation of community innovation the Ban Chamsom Community, Saleng Sub-District, Mueang District, Chanthaburi Province resulted in product development with a community innovator, producing of community product “Herbal Balm” this involved the manufacturing process, collaborative marketing planning, and teaching and learning skills in product and business management. 3. The prototype of community development process using social engineering methods operated through a cooperative team within the community that came together to learn and produce the balm, with creating a learning community and knowledge sharing Local wisdom was preserved, traditional knowledge being continued and transmitted from generation to generation alongside technological knowledge from the new generation.

Keywords: Student Leader Potential; Development; Social Engineering Process; Chamsom Om Piang Team

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพของเยาวชน โดยเฉพาะนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพให้กับสังคมไทยในอนาคต นักศึกษากลุ่มแกนนำ (Student Leaders) ซึ่งมีบทบาทในการริเริ่มกิจกรรม การขับเคลื่อนแนวคิด และการมีส่วนร่วมทางสังคม จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ทั้งทักษะการสื่อสาร การวิเคราะห์สถานการณ์ การแก้ปัญหาเชิงระบบ และการมีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agents) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประเวศ วะสี, 2542)

หนึ่งในแนวทางที่ได้รับความสนใจในปัจจุบันคือ การประยุกต์ใช้กระบวนการวิศวกรรมสังคม (Social Engineering Process) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านการออกแบบและขับเคลื่อนกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการเป็นผู้นำเพื่อสังคม ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมในชุมชน การสะท้อนคิด และการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการและพหุปัญญา (Multiple Intelligences) (Freire, 1970) กระบวนการวิศวกรรมสังคมไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การพัฒนาความรู้หรือทักษะเชิงวิชาการ

เท่านั้น หากแต่รวมถึงการปลูกฝังคุณค่า จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้นักศึกษาที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวสามารถกลับไปเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในวงกว้าง (กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560)

ปัจจุบันการพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็น “Hard Skill” หรือ “Soft Skill” ซึ่งหลายปีที่ผ่านมาการศึกษาของไทยเร่งผลิตบัณฑิตเน้นแต่ทักษะความรู้ทางวิชาชีพ (Hard Skill) (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2555) โดยไม่มีการสอนในเรื่องของ “Soft Skill” อย่างจริงจัง การเสริมสร้างทักษะ “Soft Skill” จึงมีความจำป็นต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก

กระบวนการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมให้กับนักศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์แบบลงมือปฏิบัติจริงโดยใช้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานกระบวนการวิศวกรสังคมจะเป็นการเสริมทักษะโดยการมุ่งเป้าให้นักศึกษาเป็น “นักคิด” “นักสื่อสาร” “นักประสาน” และ “นักสร้างนวัตกรรมชุมชน” โดยผ่านเครื่องมือ 5 เครื่องมือ ได้แก่ “ฟ้าประทาน” “นาฬิกาชีวิต” “Timeline พัฒนาการ” “Timeline กระบวนการ” และ “M.I.C Model” ซึ่งกลุ่มนักศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เลือกนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน พร้อมทั้งรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมภายใต้ชื่อ “ทีมชำโสมโอมเพี้ยง” โดยแกนนำนักศึกษาได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมแล้ว ได้นำเครื่องไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี และนำผลที่ได้นำมาสร้างเป็นต้นแบบของกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ทีมชำโสมโอมเพี้ยง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
2. เพื่อประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อนำเสนอต้นแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คู่มือการปฏิบัติการและพัฒนาทักษะด้วย กระบวนการวิศวกรสังคม

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ กลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาทักษะการเป็น วิศวกรสังคมของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และกลุ่มผู้สูงอายุที่สนใจเข้าร่วม โครงการในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสลง อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี

3. เครื่องมือการวิจัย

การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสลง อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี เริ่มต้นด้วย 1. การสำรวจความต้องการของชุมชน 2. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และสร้าง เครือข่ายการทำงานร่วมกันกับชุมชนเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและความต้องการ การพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชน และ 3. การพัฒนานวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสลง อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี

4. การเก็บข้อมูล

พัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ทีมชำโสมโอม เพ็ญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ด้วยการ ฝึกอบรมทักษะ ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ เพื่อเข้าใจกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิศวกรสังคม ฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม และเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่าง มหาวิทยาลัยและชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารบันทึกขั้นตอนการ ดำเนินการจากการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมกับสรุปและรวบรวมความเหมาะสมของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ทีมชำโสม โอมเพ็ญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หลังจาก

แกนนำนักศึกษาได้เข้าร่วมพัฒนาทักษะและฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม การนำเครื่องมือวิศวกรสังคมไปประยุกต์ใช้ระหว่างลงพื้นที่ชุมชน พบว่า

1.1 เครื่องมือฟ้าประทาน พบว่าเมื่อศึกษาและแยกปัญหาออกมาในรูปแบบ ก้างปลา คือ Fact and Feeling ปัญหาที่พบมี 4 ด้านได้แก่ 1. ด้านกิจกรรม เนื่องจากการเลือกกิจกรรมเข้ามาพัฒนาในพื้นที่นั้นยังไม่มีกิจกรรมที่เด่นชัดมากนัก และมีกิจกรรมที่ไม่หลากหลาย จึงทำให้ขาดความสนใจในการเข้าร่วม 2. ด้านสภาพแวดล้อม ด้วยบริบทพื้นที่เป็นชุมชนใกล้เมือง และผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ยังสามารถไปประกอบอาชีพเพื่อมีรายได้ จึงทำกิจกรรมการพัฒนานั้นไม่สอดคล้องกับพื้นที่มากนัก มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่สนใจเข้าร่วม 3. ด้านสุขภาพ กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มีสภาพแข็งแรงแต่ยังขาดความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพเนื่องจากมีความเข้าใจว่าตัวเองไม่เจ็บป่วยจึงไม่ต้องดูแลสุขภาพตนเอง 4. ด้านคนสืบทอด เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นชุมชนใกล้เมืองการเคลื่อนย้ายแรงงานจึงเป็นปัญหาสำคัญของชุมชน การพัฒนาด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้ขาดคนสืบทอดหรือขาดช่วงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรม

1.2 เครื่องมือนาฬิกาชีวิต พบว่าศึกษากิจวัตรประจำวันของชาวบ้าน และทีมวิศวกร เพื่อที่จะได้ทราบว่าในแต่ละช่วงเวลาของชาวบ้าน ส่วนใหญ่พบว่า ผู้สูงอายุจะอยู่บ้านและทำสวน และอีกหนึ่งเหตุผลที่ศึกษาเครื่องมือนี้ เพื่อศึกษากิจวัตรประจำวันของชาวบ้านในแต่ละช่วงเวลา เพื่อที่ทางทีมจะได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมให้ตรงกับเวลาว่างของชาวบ้าน

1.3 เครื่องมือ Timeline พัฒนาการ พบว่า ศึกษาภูมิหลัง ประวัติของชุมชนชำโสมว่าแต่ก่อนเกิดอะไรบ้าง และยังได้ทราบว่าเมื่อก่อนในชุมชนเคยปลูกโสม มาก่อนแต่ในปัจจุบันก็ค่อย ๆ หายไป มีสมุนไพรอย่างอื่น เช่น โพล ขมิ้น เป็นต้น

1.4 เครื่องมือ Timeline กระบวนการ พบว่าอธิบายขั้นตอนการทำยาหม่อง โดยเริ่มจาก วัตถุดิบและวัสดุในการทำ หลังจากนั้นอธิบายกระบวนการทำยาหม่องทั้งหมด

1.5 เครื่องมือ M.I.C. ประกอบด้วย 1. M. Modify ได้แก่ในส่วนของการละลายขี้ผึ้งปรับให้มีขนาดเล็กลงและช่วยให้ลดเวลาในการละลาย 2. I. Improve พัฒนาในอนาคตอาจมีการพัฒนาสูตรยาหม่องโดยนำโพลดมาเป็นองค์ประกอบในยาหม่อง และ 3. C. Create อาจมีการเพิ่มกลิ่นยาหม่องให้หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการใช้ยาหม่องและสามารถเข้าถึงได้ทุกวัย

2. การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า

ภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรีดังนี้

ตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชน

เครื่องมือ	การประยุกต์ใช้ในชุมชนบ้านชำโสม
1. เครื่องมือฟ้าประทาน (Fact & Feeling)	วิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชนผ่าน 4 มิติ ได้แก่ กิจกรรม (ไม่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์), สภาพแวดล้อม (มีสมุนไพรพื้นถิ่น), สุขภาพ (ผู้สูงอายุมีภูมิปัญญาท้องถิ่น), คนสืบทอด (เยาวชนเริ่มขาดการมีส่วนร่วม)
2. เครื่องมือนาฬิกาชีวิต	ใช้ศึกษาวิถีชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชุมชน เช่น ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเก็บสมุนไพร, ช่วงเวลาร่วมกิจกรรม เพื่อออกแบบกิจกรรมการผลิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. เครื่องมือ Timeline พัฒนาการ	รวบรวมข้อมูลพัฒนาการของชุมชน เช่น จากอดีตที่มีการใช้สมุนไพรในครัวเรือน สูการริเริ่มผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันที่พัฒนาเป็นสินค้าและมีแผนการตลาด
4. เครื่องมือ Timeline กระบวนการ	วางลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ 1. ศึกษาสูตรจากวัดทุ่งต้อน 2. ออกแบบผลิตภัณฑ์ 3. ผลิตร่วมกับชุมชน 4. สอนการตลาดและสร้างแบรนด์
5. เครื่องมือ M.I.C. (Mind - Idea - Change)	• Mind นักศึกษาเปิดใจเรียนรู้วิถีชุมชน • Idea: เกิดแนวคิดพัฒนา “ยาหม่องสมุนไพร” จากสมุนไพรพื้นถิ่น • Change: ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ เกิดการเรียนรู้ข้ามวัย และเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ยั่งยืน

สำหรับการลงพื้นที่สร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน เป็นการต่อยอดจากการศึกษา และ การใช้เครื่องมือ วิศวกรสังคมในการลงพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติ พัฒนาต่อยอด ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ จึงเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน “ยาหม่องสมุนไพร” โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1. กระบวนการเสริมสร้างองค์ความรู้ กลุ่มนักศึกษาแกนนำได้ ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนและสูตรการทำยาหม่องจากวัดทุ่งตาคิน ตำบลพลวง อำเภอกิษณภูมิ จังหวัดจันทบุรี

2.2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างเอกลักษณ์และตอบสนองความต้องการของชุมชน ผ่านการออกแบบของนักศึกษาแกนนำและรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชน เพื่อให้ได้ซึ่งตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ตามความต้องการ

2.3. กระบวนการผลิต กลุ่มนักศึกษาแกนนำวิศวกรสังคม และกลุ่มผู้สูงอายุบ้านชำโสม ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผลิตยาหม่องสมุนไพร โดยใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบหลัก และเป็นจุดเด่นของชุมชน

2.4. การวางแผนการตลาด การสอนและการเรียนรู้ทักษะในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์และธุรกิจ เช่น การตั้งราคา การตลาด และการสร้างแบรนด์ให้ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเป็นที่รู้จัก

3. นำเสนอต้นแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม พบว่าในการดำเนินโครงการกิจกรรมในครั้งนี้ ถือเป็นต้นแบบพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนบ้านชำโสมและมีนักศึกษาแกนนำวิศวกรสังคมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ลงพื้นที่ เพื่อให้ความรู้และสร้างการรับรู้ภายในชุมชน สามารถต่อยอดจนเกิดเป็นองค์ความรู้การทำยาหม่องสมุนไพรบ้านชำโสม โดยที่ชุมชนเองสามารถใช้วัตถุดิบที่มีภายในชุมชนเป็นจุดขายในผลิตภัณฑ์

การดำเนินงานของทีมสามารถเครื่องมือที่สร้างความร่วมมือภายในชุมชน การรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้และผลิตยาหม่อง ทำให้เกิดความสามัคคีมากขึ้น ช่วยกันพัฒนา แสดงความคิดเห็น และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพิ่มการพึ่งพาตนเอง เมื่อชุมชนสามารถผลิตของใช้เองได้ และใช้วัตถุดิบบางอย่างในท้องถิ่น ลดการพึ่งพาสินค้าภายนอกทำให้สามารถสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้ เกิดการแบ่งปันความรู้ คนที่มีความรู้มาก่อนเช่นผู้ที่เคยทำมาก่อนมีภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรสามารถชี้แนะให้คนรุ่นใหม่ช่วยให้ความรู้ได้ และคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็สามารถช่วยในเรื่องของช่องทางการจำหน่ายได้

การสร้างอาชีพและรายได้เสริม เป็นการเปิดโอกาสในการเป็นผู้ประกอบการท้องถิ่น สามารถนำองค์ความรู้การทำยาหม่องที่ได้รับไปสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนและสามารถนำไปต่อยอดขยายสู่ตลาดที่กว้างขึ้น ทำเป็นอาชีพเสริม แม้ว่าคนในชุมชนจะมีอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่ก็สามารถนำความรู้การทำยาหม่องไปเป็นอาชีพเสริมที่ทำได้ในเวลาว่าง

การลดต้นทุนและค่าใช้จ่าย ผลิตภัณฑ์ยาหม่องโดยปกติหากต้องการใช้ยาหม่องคนในชุมชนต้องซื้อจากร้านค้า แต่หากผลิตเองได้ก็สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และในชุมชนเองก็มีแหล่งวัตถุดิบในชุมชน เช่น ไพล ขมิ้น เป็นต้น ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหากชุมชนสามารถรวมตัวกันผลิตยาหม่องให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถลดการพึ่งพาสินค้าภายนอก ทำให้เงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีมูลค่าเพิ่ม ชุมชนสามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน เช่น ยาหม่องสมุนไพรสูตรเฉพาะ ที่เน้นใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย เพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ได้ เพิ่มช่องทางการจำหน่ายทั้งในออนไลน์และตลาดเฉพาะกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ทีมชาโสมโอมเพียง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หลังจากแกนนำนักศึกษาได้เข้าร่วมพัฒนาทักษะ และฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม การนำเครื่องมือวิศวกรสังคมไปประยุกต์ใช้ระหว่างลงพื้นที่ชุมชน พบว่า เครื่องมือฟ้าประทาน คือ Fact and Feeling ปัญหาที่พบมี 4 ด้านคือ 1. ด้านกิจกรรม 2. ด้านสภาพแวดล้อม 3. ด้านสุขภาพ 4. ด้านคนสืบทอด เครื่องมือนาฬิกาชีวิต พบว่า ผู้สูงอายจะอยู่บ้านและทำสวน และอีกหนึ่งเหตุผลที่ศึกษาเครื่องมือนี้ เพื่อศึกษากิจวัตรประจำวันของชาวบ้านในแต่ละช่วงเวลา เพื่อที่ทางทีมจะได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมให้ตรงกับเวลาว่างของชาวบ้าน เครื่องมือ Timeline พัฒนาการ พบว่าศึกษาภูมิหลัง ประวัติของชุมชนชาโสมว่าแต่ก่อนเกิดอะไรบ้าง และยังได้ทราบว่เมื่อก่อนในชุมชนเคยปลูกโสม มาก่อนแต่ในปัจจุบันก็ค่อย ๆ หายไป มีสมุนไพรอย่างอื่น เช่น ไพล ขมิ้น เป็นต้น เครื่องมือ Timeline กระบวนการ พบว่าอธิบายขั้นตอนการทำยาหม่องโดยเริ่มจาก วัตถุดิบและวัสดุในการทำ หลังจากนั้นอธิบายกระบวนการทำยาหม่องทั้งหมด และเครื่องมือ M.I.C. ประกอบด้วย Modify ได้แก้ไขในส่วนของการละลายขี้ผึ้งปรับให้มีขนาดเล็กลงและช่วยให้ลดเวลาในการละลาย Improve พัฒนาในอนาคตอาจมีการพัฒนาสูตรยาหม่องโดยนำโพลดามาเป็น

องค์ประกอบในยาหม่องและ Create อาจมีการเพิ่มกลิ่นยาหม่องให้หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการใช้ยาหม่องและสามารถเข้าถึงได้ทุกวัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาวิณ สาระยาน และคณะ (2567) ที่ได้ทำการศึกษาการยกระดับศักยภาพนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมสู่การพัฒนานวัตกรรมและขับเคลื่อนชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การสร้างองค์ความรู้และบ่มเพาะ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีโดยใช้เครื่องมือและทักษะวิศวกรสังคม มีการพัฒนา กิจกรรมในการสร้างนวัตกรรมให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน จำนวนทั้งหมด 10 โครงการ ได้แก่ โครงการยกระดับศูนย์วิศวกรสังคม (เกษตรพอเพียง) โครงการพัฒนาสมรรถนะ นักศึกษาให้เป็นผู้ประกอบการ โครงการการสืบทอดส่งเสริมการตลาดชุมชน โครงการพัฒนา แผนการตลาดการขายผัก โครงการขยะอินทรีย์แปลงร่างสร้างรายได้ โครงการพัฒนาแบบ รณต์ผลิตภัณฑ์ยาหม่องสมุนไพรชุมชน โครงการพัฒนาแผนการตลาดกะปิแปรรูป โครงการ พัฒนาสื่อสื่อบริการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางสายเกลือ โครงการยกระดับโรงเรียนเลี้ยงไก่ อัดโนมิติและโครงการเห็ดนางฟ้าสร้างรอยยิ้มให้น้อง ซึ่งสรุปได้ว่าการศึกษานี้แสดงให้เห็น ว่ากระบวนการวิศวกรสังคมไม่เพียงแต่เสริมศักยภาพนักศึกษาแต่ยังเป็นเครื่องมือที่มี ประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างนวัตกรรม และ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมและสร้างนวัตกรรมชุมชนให้กับชุมชนใน พื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การลง พื้นที่สร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนเป็นการต่อยอดจากการศึกษาและการใช้ เครื่องมือวิศวกรสังคมในการลงพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติ พัฒนาต่อยอด ใช้ ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ จึงเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน “ยาหม่องสมุนไพร” ซึ่ง เป็นการพัฒนาโดยเริ่มจาก กระบวนการเสริมสร้างองค์ความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็น การสร้างเอกลักษณ์และตอบสนองความต้องการของชุมชน กระบวนการผลิตที่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลิตยาหม่องสมุนไพร โดยใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบหลัก และเป็นจุดเด่นของชุมชน และการร่วมกันวางแผนการตลาด การสอนและการเรียนรู้ ทักษะในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์และธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิมา ฤกษ์ และคณะ (2567) ที่ได้ศึกษาการทำบุญบุญพา : การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากดอกกุหลาบ เหลืองทั้งโดยใช้ทักษะวิศวกรสังคมเป็นฐานของชมรม LPRU สืบสานปณิธานงานของพ่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พบว่า ผลิตภัณฑ์บุญพาบุญพาที่นำเอาดอกกุหลาบเหลืองทั้งมา สร้างมูลค่าเพิ่มโดยการทำเป็นบุญพาบุญพาเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนวัดศรีล้อมโดย

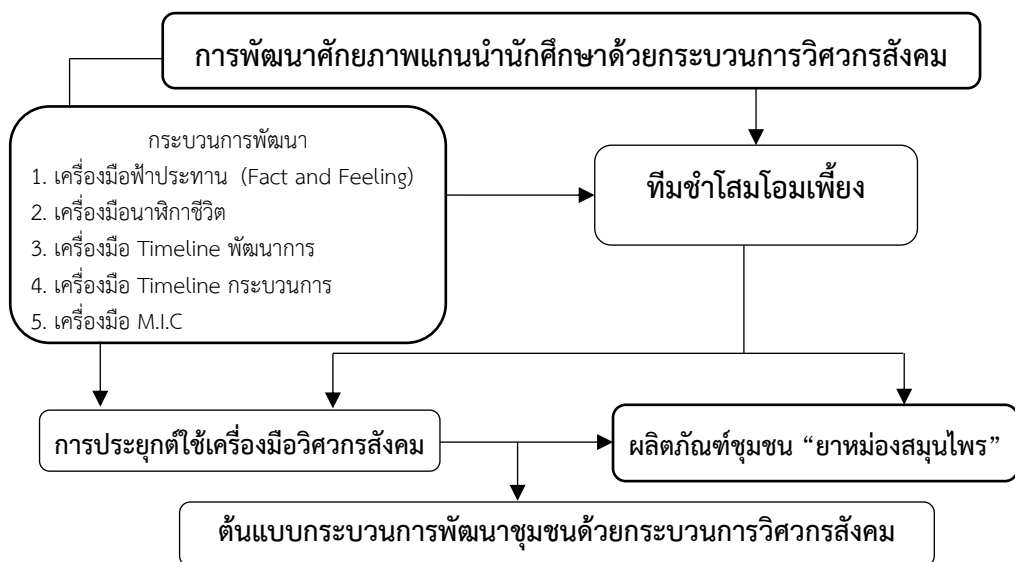
ใช้ทักษะวิศวกรรมสังคมเป็นฐาน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถนำความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ได้รับไปถ่ายทอดขยายผลและเผยแพร่แก่ผู้อื่นได้และพร้อมเป็นโมเดลต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

3. นำเสนอต้นแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม พบว่าการดำเนินงานของทีมสามารถเครื่องมือที่สร้างความร่วมมือภายในชุมชนการรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ และผลิตยาหม่องทำให้เกิดความสามัคคีมากขึ้น ช่วยกันพัฒนา แสดงความคิดเห็น และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การเพิ่มความพึงพอใจตนเอง เมื่อชุมชนสามารถผลิตของใช้เองได้ และใช้วัตถุดิบบางอย่างในท้องถิ่น ลดการพึ่งพาสินค้าภายนอกทำให้สามารถสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้ เกิดการแบ่งปันความรู้ คนที่มีความรู้มาก่อนเช่นผู้ที่เคยทำมาก่อนมีภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพร สามารถชี้แนะให้คนรุ่นใหม่ช่วยให้ความรู้ได้และคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็สามารถช่วยในเรื่องของช่องทางการจำหน่ายได้ การสร้างอาชีพและรายได้เสริม และการลดต้นทุนและค่าใช้จ่าย ผลลัพธ์ยาหม่องโดยปกติหากต้องการใช้ยาหม่องคนในชุมชนต้องซื้อจากร้านค้า แต่หากผลิตเองได้ก็สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และในชุมชนเองก็มีแหล่งวัตถุดิบในชุมชน เช่น ไซล ไขมัน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหากชุมชนสามารถรวมตัวกันผลิตยาหม่อง ให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถลดการพึ่งพาสินค้าภายนอก ทำให้เงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีมูลค่าเพิ่ม ชุมชนสามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน เช่น ยาหม่องสมุนไพรสูตรเฉพาะ ที่เน้นใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ได้ เพิ่มช่องทางการจำหน่ายทั้งในออนไลน์และตลาดเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาสพงษ์ ภูตานอง (2566) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาวิศวกรรมสังคมด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยใช้ภูมิสารสนเทศ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การสร้างกระบวนการพัฒนาโจทย์และดำเนินงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยกลุ่มวิศวกรรมสังคม เป็นการพัฒนาวิศวกรรมสังคมให้มีความรู้ด้านการสำรวจและเรียนรู้ชุมชน วิศวกรรมสังคม ภูมิสารสนเทศ และการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษากระบวนการค้นหาศักยภาพด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เขตอนุรักษ์แหล่งน้ำห้วยคล้าบ้านหนองเข็งน้อย ตำบลกฤษณา อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่ารูปแบบภูมิทัศน์ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม พร้อมกับการนำแนวคิดหลักในการออกแบบที่คำนึงถึงความเหมาะสมและกลมกลืนกับบริบท

สภาพแวดล้อมทั้งในส่วนของแนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อการออกแบบภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยทักษะวิศวกรสังคมที่ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบนำไปประยุกต์ใช้เพื่อดำเนินการให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมได้กับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นภายใต้ความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

องค์ความรู้จากการวิจัย

สำหรับการศึกษาการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม: ทีมชำโสมโอมเพียง คณะนักวิจัยได้องค์ความรู้จากการศึกษานำเสนอได้ดัง ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม:
ทีมชำโสมโอมเพียง

จากภาพที่ 2 อธิบายได้ดังนี้ กระบวนการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาโดยทีมชำโสมโอมเพียง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นการฝึกทักษะผ่านการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม ดังนี้ เครื่องมือฟ้าประทาน (Fact and Feeling), เครื่องมือนาฬิกาชีวิต, เครื่องมือ Timeline พัฒนาการ และ เครื่องมือ M.I.C. ซึ่งนักศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้จริงในพื้นที่ชุมชนบ้านชำโสม ตำบลแสง จังหวัดจันทบุรี การประยุกต์ใช้เครื่องมือเหล่านี้นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมชุมชน เช่น “ยาหม่องสมุนไพร”

ที่เกิดจากการร่วมกันคิด ร่วมกันผลิต และออกแบบการตลาดโดยชุมชนเอง กระบวนการนี้ช่วยพัฒนาความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมบทบาทของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการในภาพรวม กระบวนการวิสาหกิจสังคมได้กลายเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนที่สร้างความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูล และการพึ่งพาตนเอง ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ลดต้นทุนการผลิต และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับความรู้จากคนรุ่นใหม่ เกิดการสร้างอาชีพ รายได้เสริม และผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิสาหกิจสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนบ้านชำโสม และมีนักศึกษาแกนนำวิสาหกิจสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ลงพื้นที่ เพื่อให้ความรู้และสร้างการรับรู้ภายในชุมชน สามารถต่อยอดจนเกิดเป็นองค์ความรู้การทำยาหม่องสมุนไพรบ้านชำโสม โดยมีชุมชนเองสามารถใช้วัตถุดิบที่มีภายในชุมชนเป็นจุดขายในผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ผลการดำเนินงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรขยายผลการดำเนินงาน หรือพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนพร้อมกับขยายช่องทางการตลาดให้กับชุมชนในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น

2. การให้ความร่วมมือของคนในชุมชนและนักศึกษาแกนนำ เกิดการแบ่งปันความรู้ ช่วยกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สามารถเชื่อมโยงคนในหลายช่วงอายุมาร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรจัดกิจกรรมพัฒนาเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

3. ควรกำหนดแนวทางการติดตามผลลัพธ์ในระยะยาว เช่น มีแผนประเมินผล 6 เดือน/1 ปี และให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์วิสาหกิจสังคมประจำชุมชน” หรือคลังองค์ความรู้ถาวรเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. กลุ่มนักศึกษาแกนนำวิสาหกิจสังคม ควรจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชน ได้ปฏิสัมพันธ์พูดคุยกันภายในชุมชน เพื่อที่เวลารวมตัวกันจะทำได้ง่ายขึ้น

2.กลุ่มนักศึกษาแกนนำวิศวกรสังคม ควรจัดให้มีการอบรมการทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายให้กับคนในชุมชน เนื่องจากส่งเสริมให้คนชุมชนทราบขั้นตอนการจัดสรรเงินรายรับ – รายจ่ายให้เป็นสัดส่วนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2560). *คู่มือกระบวนการวิศวกรสังคม*.

กรุงเทพฯ: สสส.

ชุติมา ฤชัย และคณะ. (2567). *บุหงาบุญพา : การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากดอกกุหลาบเหลือทิ้งโดยใช้ทักษะวิศวกรสังคมเป็นฐานของชมรม LPRU สืบสานปณิธานงานของพ่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. INABED 2 การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1, ระดับชาติครั้งที่ 2. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.

ธัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ. (2565) กระบวนการค้นหาศักยภาพด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เขตอุนุรักษ์แหล่งน้ำห้วยคล้าบ้านหนองเชิงน้อย ตำบลกฤษณา อำเภوخุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 41(1), 1-24.

ประเวศ วะสี. (2542). *การพัฒนาสังคมไทยด้วยวิศวกรสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาชนบท.

วรภัทร์ ภูเจริญ. (2555). *การพัฒนาศักยภาพผู้นำรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.

เมธาวิณ สารยาน และคณะ. (2567). การยกระดับศักยภาพนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมสู่การพัฒนานวัตกรรมและขับเคลื่อนชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 20(1), 131 -146.

สุภาสพงษ์ รุ้งทำนอง. (2566). การพัฒนาวิศวกรสังคมด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยใช้ภูมิสารสนเทศ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารพิภูล*, 21(2), 109 – 131.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder.

มาเลเซียกับความย้อนแย้งเชิงนโยบาย : กรณีคาสิโนในรัฐที่ประชากรส่วน ใหญ่เป็นมุสลิม*

MALAYSIA AND THE POLICY CONTRADICTIONS: THE CASE OF CASINOS IN A MUSLIM-MAJORITY STATE

ชัยวัฒน์ มีสินฐาน

Chaiwat Meesanthan

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

Corresponding Author E-mail: chaiwat.m@arts.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความย้อนแย้งเชิงนโยบายระหว่างบทบัญญัติของศาสนาอิสลามกับการดำเนินนโยบายการพนันอย่างถูกกฎหมายของรัฐบาลมาเลเซีย 2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประนีประนอมของรัฐมาเลเซียในการจัดการอุตสาหกรรมคาสิโนในบริบทที่อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และ 3. เพื่อประเมินผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม พร้อมเสนอข้อค้นพบที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทไทยและอาเซียน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิด State Pragmatism, Confessional Muslim-Based State, Policy Contradiction Theory และแนวคิดการอยู่ร่วมกันของศาสนาและเศรษฐกิจ เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ ประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะกรณีศึกษา Genting Highlands ศึกษาเอกสารทางด้านรัฐศาสตร์ กฎหมาย และอิสลามศึกษา โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสังเคราะห์งานวิชาการ และการทบทวนรายงานของภาครัฐและภาคประชาสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. รัฐมาเลเซียดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันเองโดยยอมให้มีคาสิโนอย่างถูกกฎหมายแม้อิสลามห้ามการพนัน ซึ่งสะท้อนความย้อนแย้งเชิงนโยบายภายใต้โครงสร้างรัฐที่รับรองศาสนา 2. รัฐใช้กลไกกฎหมายคู่ขนานและพื้นที่เฉพาะเพื่อประนีประนอมศาสนากับเศรษฐกิจ เช่น ห้ามมุสลิมเข้าคาสิโน แต่เปิดให้ผู้ไม่ใช่มุสลิมสามารถเข้าได้ 3. แม้นโยบายนี้จะสร้างรายได้จำนวนมากแก่รัฐแต่ก็ส่งผลกระทบต่อ

*Received April 13, 2025; Revised May 25, 2025; Accepted June 22, 2025

ภาพลักษณ์ของรัฐมาเลเซียในโลกมุสลิม และถูกวิพากษ์ในเชิงศีลธรรมจากกลุ่มศาสนาและประชาสังคม องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐมุสลิมในโลกสมัยใหม่มีแนวโน้มใช้แนวทางประนีประนอมระหว่างศรัทธากับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดพื้นที่เฉพาะเพื่อควบคุมสิ่งต้องห้าม ซึ่งบทเรียนนี้มีคุณค่าสำหรับการออกแบบนโยบายในรัฐพหุวัฒนธรรม เช่น ไทยหรือประเทศอื่น ที่ต้องเผชิญกับความหลากหลายของศรัทธาและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: มาเลเซีย; คาลีน; ความย้อนแย้งเชิงนโยบาย; มุสลิม

Abstract

Objectives of this research article were: 1.To examine the policy contradiction between Islamic principles and the Malaysian government's legalization of gambling, 2.To analyze the Malaysian state's compromising approaches in managing the casino industry within the context of Islam as the state religion, and 3. To assess the social, economic, and ethical impacts while proposing findings applicable to the Thai and ASEAN contexts. The research adopted a qualitative design, employing the concepts such as State Pragmatism, Confessional Muslim-Based State, Policy Contradiction Theory, and the coexistence of religion and economic systems as its analytical framework. The research area focused on Malaysia, specifically on the case study of Genting Highlands. Data were drawn from purposefully selected primary and secondary sources in political science, legal studies, and Islamic studies. Three main research instruments were utilized: legal document analysis, synthesis of academic literature, and review of reports from government and civil society organizations. The data were analyzed through content analysis and presented in descriptive interpretation.

The findings revealed that: 1. Policy Contradiction: The Malaysian state has adopted a policy that is contradictory to Islamic doctrine by allowing legal casino operations, reflecting deeper tensions within a state that officially recognizes Islam. 2. Policy Compromise: The government employs parallel legal systems and spatial regulations, such as prohibiting Muslims from

entering casinos while permitting access to non-Muslims. 3. Impacts: Although this approach generates substantial state revenue, it has led to moral criticism and concerns about the Malaysia's Islamic image from religious scholars and civil society groups. This study contributed to a broader understanding of how modern Muslim-majority states navigate tensions between faith and economic imperatives. It offered policy lessons for multicultural nations like Thailand and other ASEAN countries as they seek to balance religious values with inclusive economic development.

Keywords: Malaysia; Casino; Policy Contradiction; Muslim

บทนำ

ประเทศมาเลเซียมีลักษณะเฉพาะในฐานะรัฐที่มีความพยายามผสมผสานหลักศาสนาอิสลามกับการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ กล่าวคือ แม้จะไม่ประกาศตัวเป็น “รัฐอิสลาม” (Islamic State) อย่างชัดเจน เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบียหรืออิหร่าน แต่รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย ค.ศ. 1957 มาตรา 3 (1) ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาของสหพันธรัฐ” (Islam is The Religion of The Federation) ซึ่งทำให้มาเลเซียมีสถานะเป็นรัฐที่ให้การรับรองศาสนา (Confessional Muslim-Based State) โดยรัฐยังรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาอื่น ๆ ภายใต้กรอบของระบบพหุวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (Federal Constitution of Malaysia, 1957; Moustafa, 2013) อย่างไรก็ตาม ภายใต้กรอบดังกล่าว กลับปรากฏข้อขัดแย้งเชิงนโยบาย (Policy Contradictions) ที่สะท้อนถึงความย้อนแย้งในทางหลักการ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณานโยบายของรัฐที่อนุญาตให้มีการพนันอย่างถูกกฎหมาย แม้ว่าศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ จะบัญญัติห้ามการพนัน (Maisir) อย่างเด็ดขาด โดยถือว่าเป็น “พฤติกรรมของชั่วร้าย” (การกระทำของปีศาจ) ตามพระคัมภีร์อัลกุรอาน (Al-Maidah: 90-91) ที่ระบุชัดเจนว่า “จงหลีกเลี่ยงมันเถิด เพื่อที่เจ้าจะได้รับความสำเร็จ” (Al-Maidah: 90) แต่ในทางปฏิบัติ รัฐกลับรับรองและควบคุมการพนันผ่านกลไกของกฎหมายแพ่ง เช่น Common Gaming Houses Act 1953 และ Betting Act 1953 ที่เปิดช่องให้มีการดำเนินธุรกิจกาสิโนและการพนันรูปแบบอื่น ๆ ได้โดยมีใบอนุญาตจากภาครัฐ (Moustafa, 2013)

กรณีศึกษาที่สำคัญและกลายเป็นประเด็นวิจารณ์ในระดับสาธารณะ คือ Genting Highlands หรือที่รู้จักในชื่อ Casino De Genting ซึ่งเป็นคาสิโนที่ถูกกฎหมายแห่งเดียวในประเทศ เปิดดำเนินการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 โดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐบาลกลางภายใต้ยุครัฐบาลของตุนกู อับดุล ราซัค (Tunku Abdul Razak) และดำเนินการโดยกลุ่มบริษัท Genting Group ที่มีผลประกอบการมหาศาลในแต่ละปี (Mohd Azmi, 2003) คาสิโนแห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่สูงทางตอนกลางของรัฐปะหัง และกลายเป็นจุดหมายสำคัญด้านการท่องเที่ยวของประเทศ โดยมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวมาเลเซียที่มีเชื้อมุสลิม และจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และจีนแผ่นดินใหญ่ อย่างไรก็ตามรัฐบาลมาเลเซียพยายามประนีประนอมด้วยการกำหนดข้อจำกัดบางประการ เช่น การห้ามไม่ให้ชาวมุสลิมเข้าร่วมกิจกรรมการพนันในคาสิโน ผ่านข้อบัญญัติของ Syariah Criminal Offences (Federal Territories) Act 1997 และกฎหมายของแต่ละรัฐที่มีศาลชารีอะห์ แต่ข้อจำกัดเหล่านี้ก็ถูกวิพากษ์ว่าเป็นเพียงการ “สร้างภาพให้ถูกต้องทางศาสนา” (Religious Window Dressing) ขณะเดียวกัน รัฐก็ยังลงทุนหรือถือหุ้นผ่านหน่วยงานรัฐ เช่น กองทุนเกษียณอายุ (Epfi) และกระทรวงการคลัง ในบริษัทที่เกี่ยวข้องกับกิจการคาสิโนและลอตเตอรี (Teras Pengupayaan Melayu, 2003)

ดังนั้นการดำรงอยู่ของคาสิโนอย่างถูกกฎหมายในประเทศที่มีอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ จึงกลายเป็นภาพสะท้อนของความย้อนแย้งในนโยบายรัฐ ซึ่งต้องเลือกประนีประนอมระหว่าง “หลักศรัทธา” (Faith-Based Values) กับ “ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ” (Economic Pragmatism) โดยเฉพาะในยุคที่มาเลเซียต้องการรายได้จากการท่องเที่ยว การลงทุน และภาษีจากภาคเอกชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้ รายได้จากอุตสาหกรรมการพนันในมาเลเซียมีมูลค่าหลายพันล้านริงกิตต่อปี และยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีเสียงคัดค้านจากกลุ่มศาสนาและประชาสังคม

การศึกษากรณีนี้จึงมีความสำคัญในทางรัฐศาสตร์และอิสลามศึกษา เพราะเปิดโอกาสให้เข้าใจถึงกลไกการอยู่ร่วมกันระหว่างอุดมการณ์ทางศาสนาและความจำเป็นของรัฐภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม รวมถึงตั้งคำถามถึงขอบเขตของรัฐในการนิยามความ “ศักดิ์สิทธิ์” (Sacred) หรือ “ผลประโยชน์” (Interest) ในพื้นที่สาธารณะของประเทศมุสลิมร่วมสมัยอย่างมาเลเซีย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความย้อนแย้งเชิงนโยบายระหว่างบทบัญญัติของศาสนาอิสลามกับการดำเนินนโยบายการพนันอย่างถูกกฎหมายของรัฐบาลมาเลเซีย
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประนีประนอมของรัฐบาลมาเลเซียในการจัดการอุตสาหกรรมคาสีโนในบริบทที่อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ
3. เพื่อประเมินผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม พร้อมเสนอข้อค้นพบที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทไทยและอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นแนวทางหลักในการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่แล้ว ทั้งที่เป็นข้อมูลจากภาครัฐ ข้อมูลเชิงกฎหมาย ข้อมูลจากองค์กรทางศาสนา งานวิจัยทางวิชาการ และสื่อสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความย้อนแย้งเชิงนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียในกรณีการอนุญาตให้มีคาสีโนอย่างถูกกฎหมาย ทั้งที่ประเทศดังกล่าวประกาศให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แหล่งข้อมูลหลากหลายประเภท แบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ 1. ข้อมูลปฐมภูมิ 2. ข้อมูลทุติยภูมิ และ 3. แหล่งข้อมูลสนับสนุนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งหมายถึงเอกสารที่เป็นข้อมูลต้นฉบับหรือข้อมูลทางการจากหน่วยงานรัฐและสถาบันทางกฎหมายของมาเลเซีย ผู้วิจัยได้นำรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย พ.ศ. 1957 (Federal Constitution of Malaysia) โดยเฉพาะมาตรา 3 (1) ที่บัญญัติว่า “ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาของสหพันธรัฐ” มาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์สถานะของศาสนาอิสลามในเชิงโครงสร้างทางรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยสถานที่เล่นพนัน (Common Gaming Houses Act 1953) และพระราชบัญญัติการเดิมพัน (Betting Act 1953) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางกฎหมายของรัฐในการควบคุมและอนุญาตกิจกรรมการพนัน นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์ข้อบัญญัติศาสนาอิสลามของมาเลเซียในบางรัฐ เช่น Syariah Criminal Offences Act ที่ห้ามชาวมุสลิมเล่นการพนัน

3. ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ ตีความ หรือการศึกษาในงานวิจัยและวรรณกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว ผู้วิจัยได้นำงานของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และอิสลามศึกษามาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ เช่น ผลงานของ Tamir Moustafa (2013) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอิสลามกับกฎหมายสมัยใหม่ในมาเลเซีย ตลอดจนบทความ หนังสือ และรายงานขององค์กรภาคประชาสังคม เช่น งานของ Mohd Azmi Abdul Hamid แห่งองค์กร TERAS (2003) ที่วิพากษ์นโยบายรัฐเกี่ยวกับการพนันในเชิงศาสนาและจริยธรรม

4. แหล่งข้อมูลสนับสนุนอื่น ๆ

แหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งบทสัมภาษณ์ ความเห็นจากนักวิชาการมุสลิม สื่อมวลชน บทบรรณาธิการ รวมถึงรายงานขององค์กรพัฒนาเอกชนและรายงานประจำปีของบริษัทคาสิโน เช่น Genting Berhad และ Resorts World Berhad โดยเฉพาะในประเด็นการถือครองหุ้นของรัฐผ่านกองทุนรัฐบาล เช่น กองทุนประกันสังคม (EPF), กองทุนบำเหน็จบำนาญ และหน่วยงานภายใต้กระทรวงการคลัง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของรัฐในฐานะ “ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง” กับอุตสาหกรรมการพนัน ทั้งที่บทบัญญัติของศาสนาอิสลามระบุว่าการพนันเป็นสิ่งต้องห้าม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการประมวลข้อมูลทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออ่าน วิเคราะห์ และตีความสาระสำคัญของเอกสาร โดยเน้นการหาความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายของรัฐกับหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม รวมถึงการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายการพนันในมิติสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้เน้นเพียงการเปรียบเทียบเชิงบทบัญญัติเท่านั้น แต่ยังเน้นถึงการตีความของรัฐและกลุ่มอำนาจทางสังคมต่อแนวทางในการจัดการอุตสาหกรรมที่ขัดกับหลักศรัทธาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมการศึกษา นโยบายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและจริยธรรมในบริบทของรัฐมุสลิมร่วมสมัยที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจ การเมือง และการบริหารจัดการความหลากหลายภายในประเทศ ซึ่งในกรณีของมาเลเซีย ยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นเมื่อรัฐต้องบริหารผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปพร้อมกับการรักษาสถานะของศาสนาอิสลามในฐานะศูนย์กลางของอัตลักษณ์ชาติ

ในการศึกษาความย้อนแย้งเชิงนโยบายของรัฐมาเลเซียในกรณีการอนุญาตให้มีคาสิโนในประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ บทความนี้ประยุกต์ใช้กรอบ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ ได้แก่ 1. แนวคิด State Pragmatism ร่วมกับแนวคิด Confessional Muslim-Based State, 2. ทฤษฎีความย้อนแย้งเชิงนโยบาย (Policy Contradiction Theory) และ 3. แนวคิดว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของระบบศาสนาและเศรษฐกิจ (Religious-Economic Coexistence) ซึ่งจะนำมาใช้วิเคราะห์การกำหนดนโยบายของรัฐมาเลเซียในบริบทของความเชื่อทางศาสนาและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัย

1. ความย้อนแย้งเชิงนโยบายระหว่างบทบัญญัติของศาสนาอิสลามกับการดำเนินนโยบายการพนันอย่างถูกกฎหมายของรัฐมาเลเซีย

ประวัติศาสตร์โน Genting Highlands คาสโน Genting Highlands ถือกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสำคัญของประเทศมาเลเซียหลังได้รับเอกราชจากอังกฤษ โดยภายใต้นโยบายเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและกระจายความเจริญสู่พื้นที่นอกเขตเมืองหลวง รัฐมาเลเซียได้เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ จากภาคเอกชน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (Kassim, 2008) Lim Goh Tong นักธุรกิจชาวจีนได้เสนอแนวคิดการพัฒนารีสอร์ตบนยอดเขา Gunung Ulu Kali ในรัฐปะหังให้กลายเป็นศูนย์กลางความบันเทิงและการพักผ่อนที่มีคาสโนเป็นจุดขายหลัก โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐภายใต้รัฐบาลของ Tun Abdul Razak ซึ่งได้ออกใบอนุญาตประกอบกิจการคาสโนอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1969 (Genting Malaysia Berhad, 2022)

รีสอร์ตแห่งนี้เติบโตอย่างรวดเร็วและกลายเป็นศูนย์กลางความบันเทิงระดับภูมิภาคภายใต้ชื่อ Resorts World Genting ซึ่งมีทั้งโรงแรมระดับนานาชาติ สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า และสถานบันเทิงครบวงจร โดยมีนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 ล้านคนต่อปี (Genting Berhad, 2023) Genting Group ในระดับองค์กรได้ขยายกิจการไปยังประเทศอื่น เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และสหรัฐอเมริกา ขณะที่รัฐมาเลเซียยังมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ถือหุ้นผ่านกองทุนต่าง ๆ ของรัฐ อาทิ Employees Provident Fund (EPF), Permodalan Nasional Berhad (PNB) และ Khazanah Nasional ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความย้อนแย้งเชิงนโยบายของรัฐที่ในขณะที่ห้ามการพนันสำหรับมุสลิม กลับมีบทบาทโดยตรงในกิจการที่ขัดต่อหลักศาสนา (Moustafa, 2013)

2. แนวทางการประนีประนอมของรัฐมาเลเซียในการจัดการอุตสาหกรรมคาสโนในบริบทที่อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ

กลไกทางกฎหมายและข้อยกเว้น รัฐมาเลเซียมีความพยายามอย่างมากในการประนีประนอมข้อขัดแย้งระหว่างกฎหมายแพ่งที่อนุญาตการพนัน กับหลักชารีอะห์ที่ห้ามการพนันโดยเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้จึงเกิดระบบกฎหมายแบบ “คู่ขนาน” ที่มีการแยกการบังคับใช้ระหว่างชาวมุสลิมและผู้ไม่ใช่มุสลิม

ภายใต้กฎหมายแพ่ง เช่น Common Gaming Houses Act 1953 และ Betting Act 1953 ธุรกิจคาสิโนสามารถดำเนินกิจการได้ตามกฎหมาย หากได้รับใบอนุญาตจากกระทรวงการคลังและอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิด ส่วนชาวมุสลิมซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศนั้นอยู่ภายใต้กฎหมายศาสนา เช่น Syariah Criminal Offences Act ที่บัญญัติให้การเล่นการพนันเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งมีบทลงโทษทั้งปรับ จำคุก และการลงโทษทางศาสนา

ระบบนี้ทำให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายแบบ “สองมาตรฐานในเชิงวัฒนธรรม” (Legal Dualism) ซึ่งเป็นที่ถกเถียงในแง่ของความเท่าเทียมและประสิทธิภาพในการบังคับใช้ โดยเฉพาะในกรณีที่ชาวมุสลิมอาจเดินทางเข้าคาสิโนด้วยบัตรประจำตัวปลอม หรือไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างแน่ชัดว่านักท่องเที่ยวคนใดเป็นมุสลิมหรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการควบคุมเชิงศาสนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม (Aziz & Abdullah, 2016)

3. เพื่อผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม พร้อมเสนอข้อค้นพบที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทไทยและอาเซียน ข้อถกเถียงและผลกระทบ

3.1 มุมมองของนักวิชาการมุสลิม นักวิชาการอิสลามในมาเลเซียมองว่าการใช้กฎหมายคู่ขนานของรัฐก่อให้เกิด “สองมาตรฐานในเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Legal Dualism) ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้จริง เพราะเปิดช่องให้ผู้ไม่ใช่มุสลิมสามารถเข้าถึงการพนันได้อย่างเสรี ในขณะที่ชาวมุสลิมถูกควบคุมด้วยกฎหมายชารีอะห์ อีกทั้งยังมีการหลีกเลี่ยงข้อห้าม เช่น การใช้บัตรปลอม และการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวมุสลิมจากต่างประเทศ (Aziz & Abdullah, 2016)

3.2 ข้อวิพากษ์จากกลุ่มอนุรักษ์นิยมและภาคประชาสังคม กลุ่มอนุรักษ์นิยม เช่น ABIM และ IKRAM วิเคราะห์ว่ารัฐกำลังสร้างความสับสนต่อหลักศรัทธา โดยเสนอให้รัฐหันไปส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่ขัดหลักศาสนา เช่น เศรษฐกิจฮาลาลหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอิสลาม (Rahim, 2010) พร้อมทั้งข้อสังเกตว่าการห้ามเฉพาะชาวมุสลิมเข้าใช้บริการเป็นเพียงมาตรการเชิงสัญลักษณ์ที่ไม่สามารถควบคุมปัญหาทางจริยธรรมได้จริง

3.3 การประนีประนอมเชิงนโยบาย รัฐมาเลเซียเลือกใช้แนวทาง “ประนีประนอมเชิงนโยบาย” (Policy Compromise) โดยจำกัดพื้นที่การพนันไว้ที่ Genting Highlands และห้ามชาวมุสลิมเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อรักษาสมดุลระหว่างหลักศาสนาและรายได้ของรัฐ แม้จะมีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับความไม่โปร่งใสทางจริยธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่รัฐเป็นผู้ถือหุ้นของกิจการโดยตรง (Moustafa, 2013)

3.4 ผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของมาเลเซียในโลกมุสลิม แม้ว่ามาเลเซียจะได้รับการยอมรับว่าเป็นรัฐมุสลิมสายกลางที่พัฒนาเศรษฐกิจฮาลาล และการเงินอิสลามได้อย่างเข้มแข็ง แต่การดำรงอยู่ของคาสีโนกลับเป็นจุดอ่อนในสายตาของประเทศมุสลิมอื่น เช่น บรูไน ปากีสถาน และตุรกี ซึ่งมองว่ามาเลเซียใช้หลักศาสนาในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการปฏิบัติจริง (Hefner, 2009)

บทเรียนสำคัญจากกรณี Genting คือความพยายามของรัฐในการสร้าง “สมดุลระหว่างศรัทธากับเศรษฐกิจ” ผ่านการแยกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน แนวทางนี้แม้จะมีจุดอ่อนทางจริยธรรม แต่ก็สะท้อนถึงความสามารถของรัฐในการบริหารความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรม และตอบโจทย์กลุ่มประชากรที่มีความเชื่อแตกต่างกันในระบบเศรษฐกิจร่วมสมัย

4. การมีส่วนร่วมของรัฐบาลและบุคคลมุสลิมระดับสูงในบริษัทคาสีโน แม้รัฐมาเลเซียจะแสดงท่าทีอย่างเป็นทางการว่าปฏิบัติตามหลักศาสนา แต่ในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ กลับมีการลงทุนผ่านกองทุนของรัฐในบริษัท Genting อย่างชัดเจน กองทุนเกษียณอายุ (EPF), กองทุนการลงทุนแห่งชาติ (PNB), และ Khazanah Nasional ซึ่งเป็นหน่วยลงทุนหลักของรัฐบาลกลาง ต่างถือหุ้นใน Genting Malaysia Berhad ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่เพียงแต่อนุญาตให้ดำเนินธุรกิจคาสีโน แต่ยังเป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงจากรายได้ของอุตสาหกรรมนี้ (Genting Malaysia Berhad, 2022)

นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่าอดีตเจ้าหน้าที่ระดับสูงบางคนของรัฐบาล รวมถึงนักการเมืองมุสลิม เข้าร่วมเป็นกรรมการในเครือบริษัท Genting ซึ่งนำไปสู่ข้อวิจารณ์ว่ารัฐกำลังสร้าง “พื้นที่สีเทาทางจริยธรรม” ที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามและก่อให้เกิดความสับสนต่อภาพลักษณ์ของรัฐมาเลเซียในโลกมุสลิม

สถิติรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในเชิงเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมคาสีโนเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ โดยจากรายงานประจำปี 2022 ของ Genting Malaysia Berhad รายได้รวมจากธุรกิจคาสีโนในมาเลเซียมีมูลค่าประมาณ RM 6.4 พันล้าน หรือราว 48,000 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนรายได้หลักของบริษัทถึงกว่า 80%

(Genting Malaysia Berhad, 2022) นอกจากนี้ คาสีโน Genting Highlands ยังสร้างงานโดยตรงให้กับพนักงานกว่า 20,000 คน และมีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ รัฐบาลมาเลเซียยังได้รับประโยชน์จากการเก็บภาษีจากธุรกิจการพนันในอัตราสูง ซึ่งถูกใช้เป็นรายได้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การท่องเที่ยว และโครงการเศรษฐกิจต่าง ๆ การดำรงอยู่ของคาสีโนจึงถูกมองว่าเป็น “การแลกเปลี่ยนระหว่างศีลธรรมกับรายได้” ซึ่งรัฐต้องเลือกประนีประนอมเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มาเลเซียเผชิญกับการแข่งขันระดับภูมิภาคจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์ที่มีคาสีโนระดับโลก เช่น Marina Bay Sands

อภิปรายผลการวิจัย

บทความนี้มุ่งศึกษาความย้อนแย้งเชิงนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียผ่านกรณีคาสีโน Genting Highlands ซึ่งถือเป็นตัวอย่างเด่นของการบริหารความขัดแย้งระหว่างหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามที่ห้ามการพนันโดยเด็ดขาด กับความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ภายใต้บริบทของประเทศที่อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ แต่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่อาจขัดต่อหลักจริยธรรม เช่น การพนัน รัฐบาลมาเลเซียจึงต้องใช้แนวทางเชิงประนีประนอมและกลไกนโยบายที่ซับซ้อนเพื่อรักษาสมดุลระหว่างศรัทธาและความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ

รัฐบาลมาเลเซียเลือกใช้แนวทาง “รัฐนิยมเชิงปฏิบัติ” (State Pragmatism) ในการจัดการนโยบายสาธารณะ โดยไม่ยึดติดกับอุดมการณ์ทางศาสนาอย่างตายตัว หากแต่เน้นไปที่ความเป็นไปได้ในการบริหารภายใต้ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ แทนที่จะห้ามการพนันอย่างเบ็ดเสร็จ รัฐกลับเลือกจำกัดกิจกรรมเหล่านี้ให้อยู่ในพื้นที่เฉพาะ เช่น Genting Highlands ที่อยู่ห่างไกลจากเมืองใหญ่ และอนุญาตให้เฉพาะผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าถึงบริการดังกล่าว ขณะเดียวกันก็รักษากรอบของรัฐมุสลิมไว้ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การประกาศให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งสถาบันศาสนา และการใช้กฎหมายชารีอะห์ในบางมิติ แนวทางนี้สะท้อนสถานะของรัฐแบบ Confessional Muslim-Based State ซึ่งพยายามประสาน “ความศักดิ์สิทธิ์” กับ “ผลประโยชน์” ในระบบการปกครองเดียวกัน

การออกใบอนุญาตคาสีโนและการถือหุ้นของรัฐในบริษัทที่ดำเนินกิจกรรมซึ่งขัดกับหลักศาสนาอย่างชัดเจน เช่น การพนัน สะท้อนถึง “ความย้อนแย้งเชิงโครงสร้าง” (Policy Contradiction) ซึ่งเกิดจากการที่รัฐต้องแสวงหารายได้เพื่อรักษาเสถียรภาพทาง

เศรษฐกิจในโลกที่แข่งขันสูง ในขณะที่ยังต้องธำรงคุณค่าทางศาสนาเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของรัฐ การใช้กฎหมายสองระบบกฎหมายแพ่งสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกฎหมายจารีตประเพณีเพื่อควบคุมพฤติกรรมของชาวมุสลิมแม้จะช่วยให้รัฐสามารถบริหารจัดการกิจกรรมเดียวกันได้อย่างแยกส่วน แต่ก็เปิดช่องว่างให้เกิดคำถามเชิงหลักการ เช่น ความเสมอภาคทางนโยบาย การหลีกเลี่ยงข้อห้ามผ่านกลไกทางกฎหมาย และการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของบทบัญญัติศาสนาในทางปฏิบัติ

แนวทางของมาเลเซียในการอนุญาตกิจกรรมที่ขัดต่อหลักศาสนาในบางพื้นที่และสำหรับกลุ่มประชากรบางกลุ่ม ถือเป็นตัวอย่างของ “การจัดการเชิงอาณาเขตของศีลธรรม” (Territorialized Morality) ซึ่งรัฐพยายามวางกรอบให้ศาสนาเป็นระบบควบคุมพฤติกรรมส่วนบุคคลของชาวมุสลิม ขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้ตามกลไกตลาดเสรี แนวคิดนี้มีคุณค่าทางทฤษฎีในฐานะรูปแบบของ “Religious-Economic Coexistence” ที่เปิดให้ศรัทธาและผลประโยชน์สามารถอยู่ร่วมกันในเชิงนโยบายได้อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ แนวทางนี้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงในระดับสังคมว่า รัฐมุสลิมควรแสดงบทบาทเชิงจริยธรรมให้ชัดเจนกว่านี้หรือไม่ และรัฐควรเป็นผู้นำด้านคุณค่าหรือเพียงแค่ผู้จัดการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

จากกรณีของมาเลเซียสามารถเสนอข้อค้นพบที่มีนัยสำคัญต่อการออกแบบนโยบายในประเทศที่มีความหลากหลายทางศาสนา เช่น ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรมุสลิมจำนวนมาก รัฐควรระมัดระวังในการออกนโยบายเศรษฐกิจที่อาจขัดกับศรัทธาของกลุ่มศาสนา เช่น การพนัน การท่องเที่ยวทางเพศ หรือสถานบันเทิง ควรมีการแยกพื้นที่ แยกกลุ่มเป้าหมาย และสร้างพื้นที่สาธารณะที่ให้ศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายอย่างแท้จริง เพื่อลดความรู้สึกแปลกแยกและป้องกันความขัดแย้งเชิงวัฒนธรรม

อาเซียนในฐานะประชาคมที่มีความหลากหลายทางศาสนา ควรพิจารณาการจัดตั้งดัชนีวัดนโยบายที่มีมิติด้านจริยธรรม ศาสนา และสิทธิมนุษยชนควบคู่กับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การพัฒนา นโยบายสาธารณะมีความสมดุลมากขึ้น ไม่เพียงวัดจาก GDP หรือรายได้จากการท่องเที่ยว แต่รวมถึงความมั่นคงทางวัฒนธรรม ความเสมอภาค และความยั่งยืนของศีลธรรมในระดับชุมชนด้วย

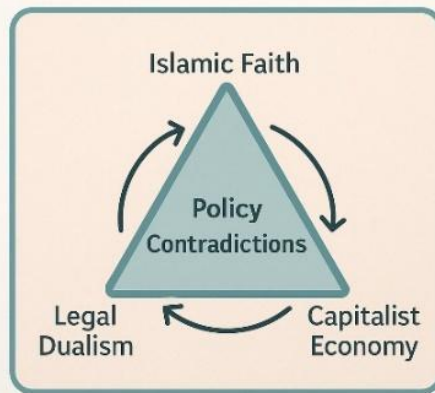
จากการศึกษา พบว่ารัฐมาเลเซียสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความสงบเรียบร้อยทางสังคมได้ในระดับหนึ่งผ่านกลไกการประนีประนอมเชิงนโยบาย แต่ก็ต้องแลกมาด้วยความคลุมเครือของอัตลักษณ์รัฐ ความอ่อนแอเชิงจริยธรรม และคำถามเรื่อง

ความชอบธรรมในระยะยาว กรณี Genting Highlands จึงไม่ใช่เพียงนโยบายเชิงเศรษฐกิจ แต่เป็นบทเรียนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตของรัฐมุสลิมร่วมสมัยในโลกที่เต็มไปด้วยแรงกดดันจากทั้งศรัทธาและทุนนิยม

องค์ความรู้การวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้นำเสนอความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับ การบริหารจัดการนโยบายของรัฐมุสลิมร่วมสมัย ที่ต้องเผชิญความขัดแย้งระหว่างหลักคำสอนศาสนาอิสลามกับข้อจำกัดของโลกทุนนิยม ผ่านกรณีศึกษาคาสีโน Genting Highlands ที่ถือเป็นพื้นที่นโยบายซึ่งรัฐมาเลเซียใช้เป็นกลไกประนีประนอมระหว่างศรัทธาและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอ “โมเดลความย้อนแย้งเชิงนโยบายของรัฐมุสลิม” (Policy Contradiction Management Model In Muslim-Based States) ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติหลัก คือ 1. มิติความย้อนแย้งเชิงโครงสร้าง (Structural Contradiction) รัฐมาเลเซียดำรงอยู่ภายใต้สถานะของ Confessional Muslim-Based State ซึ่งในเชิงรัฐธรรมนูญยืนยันว่าอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และมีระบบกฎหมายชารีอะห์ควบคู่ไปกับกฎหมายแพ่ง แต่ในทางเศรษฐกิจ รัฐกลับสนับสนุนกิจกรรมที่ขัดหลักศาสนา เช่น การพนัน โดยถือหุ้นในบริษัท Genting Group และเก็บภาษีจากกิจกรรมเหล่านี้ นี่คือการย้อนแย้งในระดับโครงสร้างที่รัฐต้องบริหารให้สมดุล 2. มิติกลยุทธเชิงนโยบาย (Pragmatic Compromise Mechanism) รัฐมาเลเซียจัดการความขัดแย้งผ่านแนวทาง State Pragmatism โดยกำหนดเงื่อนไขให้กิจกรรมคาสีโนกระทำได้เฉพาะในพื้นที่ที่ควบคุมได้ (เช่น บนภูเขา Genting Highlands) และจำกัดกลุ่มเป้าหมายไม่ให้รวมชาวมุสลิม พร้อมออกกฎหมายชารีอะห์ที่ลงโทษชาวมุสลิมที่เล่นการพนัน นี่คือการตัวอย่างของการใช้ “ระบบกฎหมายคู่ขนาน” (Dual Legal System) เพื่อแยกบทบาทของศาสนาออกจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยไม่ละทิ้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 3. มิติผลกระทบและความเปราะบาง (Moral-Ethical Consequences) แม้แนวทางนี้จะรักษาเสถียรภาพได้ในระยะสั้น แต่ก็เกิดผลข้างเคียง ได้แก่ ความคลุมเครือของอัตลักษณ์รัฐ, ความเสื่อมของพลังทางศีลธรรมของศาสนาในเชิงนโยบาย และความรู้สึกไม่เป็นธรรมในหมู่พลเมืองบางกลุ่ม ขณะเดียวกัน ช่องว่างของกฎหมายยังเปิดโอกาสให้เกิดพฤติกรรมหลบเลี่ยง เช่น การปลอมเอกสาร หรือ การเลี่ยงข้อห้ามด้วยเทคนิคทางกฎหมาย

Three-Point Compromise Triangle in Muslim States

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า จุดที่ 1: ศาสนาอิสลามกำหนดกรอบคุณค่าทางศีลธรรมที่ห้ามการพนัน จุดที่ 2: ระบบกฎหมายคู่ขนาน (ชารีอะห์ + กฎหมายแพ่ง) ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือประนีประนอม จุดที่ 3: รัฐต้องพึ่งพาเศรษฐกิจทุนนิยมและรายได้จากกิจกรรมต้องห้าม เช่น คาสีโน เพื่อความอยู่รอด สามจุดนี้ต้องรักษาสมดุลอยู่ตลอดเวลา โดยมีกลไกของรัฐทำหน้าที่ “ถ่วงน้ำหนัก” ซึ่งหากฝ่ายใดหนักเกินไปจะทำให้สมดุลของนโยบายเสีย และเกิดความเสื่อมถอยของความชอบธรรมในท้ายที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทเรียนจากมาเลเซียสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนที่มีลักษณะเป็นรัฐพหุวัฒนธรรมหรือมีประชากรมุสลิมจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเด็นการจัดการนโยบายที่อ่อนไหวต่อหลักศาสนาและจริยธรรม ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายอย่างรอบคอบในพื้นที่วัฒนธรรมที่หลากหลาย ประเทศไทยโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งมีประชากรมุสลิมจำนวนมาก จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมในการออกแบบนโยบายเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการท่องเที่ยว นโยบายบันเทิง หรือนโยบายเกี่ยวกับแอลกอฮอล์และการพนัน โดย

ควรแยกพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน และใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มศาสนาในการออกแบบนโยบาย

2. การวางสมดุลระหว่างศรัทธากับนโยบายเศรษฐกิจ รัฐควรคำนึงถึงผลกระทบเชิงคุณค่า ไม่ใช่เพียงรายได้ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกิจกรรมที่อาจขัดต่อหลักศีลธรรม เช่น การเปิดสถานบันเทิงในพื้นที่ชุมชนอ่อนไหวทางศาสนา หรือการส่งเสริมการพนันผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งนี้ รัฐอาจศึกษาแนวทางของมาเลเซียในการใช้กฎหมายควบคุมระหว่างภาคศาสนาและกฎหมายทั่วไป เพื่อออกแบบมาตรการควบคุมที่ยืดหยุ่นแต่ยังคงศักดิ์ศรีของศาสนา

3. การพัฒนาเครื่องมือทางนโยบายที่มีมิติด้านจริยธรรมร่วมด้วย ประเทศในอาเซียนสามารถร่วมกันพัฒนาดัชนีวัดนโยบายสาธารณะที่คำนึงถึงจริยธรรม ศาสนา และสิทธิมนุษยชน เพื่อช่วยให้รัฐมีเครื่องมือในการประเมินผลกระทบของนโยบายต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและจริยธรรมที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจเท่านั้น

กรณีศึกษากรณีมาเลเซียจึงเป็นภาพสะท้อนของ “การเมืองเชิงประนีประนอม” ที่รัฐมุสลิมยุคใหม่ต้องเผชิญ ซึ่งแม้สามารถรักษาเสถียรภาพและรายได้ของรัฐได้ในระยะหนึ่ง แต่ก็ทำให้เกิดคำถามเชิงจริยธรรมและความชอบธรรมในสายตาของพลเมืองและโลกมุสลิมที่กว้างขึ้น ในบริบทไทยและอาเซียน การเรียนรู้จากบทเรียนนี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการออกแบบนโยบายที่ต้องตอบสนองทั้งความหลากหลายและความศรัทธาของประชาชนอย่างรอบคอบและยั่งยืน

การมีอยู่ของคาสีโนอย่างถูกกฎหมายจึงเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของความขัดแย้งนี้ โดยเฉพาะเมื่อรัฐไม่เพียงอนุญาตให้มี แต่ยังมิบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนได้เสีย” ในทางเศรษฐกิจผ่านกลไกของการเก็บภาษี การออกใบอนุญาต หรือแม้แต่การถือหุ้นในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการพนันโดยตรงหรือโดยอ้อม

บทความนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่ารัฐมุสลิมในโลกสมัยใหม่ไม่สามารถแยกศรัทธาออกจากนโยบายสาธารณะได้อย่างสมบูรณ์ และเมื่อรัฐจำเป็นต้องเผชิญกับความท้าทายของการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐย่อมเลือกที่จะ บริหารความย้อนแย้ง แทนที่จะหลีกเลี่ยง ซึ่งทำให้เกิดคำถามสำคัญต่อไปว่า รัฐจะสามารถรักษา “ความชอบธรรมทางศาสนา” ไปพร้อมกับ “ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ” ได้อย่างยั่งยืนจริงหรือไม่?

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับรัฐมุสลิมอื่นในอาเซียน ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบนโยบายของมาเลเซียกับประเทศมุสลิมอื่น เช่น บรูไน อินโดนีเซีย หรือ

แม้กระทั่งรัฐที่มีประชากรมุสลิมจำนวนมากอย่างภาคใต้ของไทย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการความขัดแย้งระหว่างหลักศาสนาและกิจกรรมที่ขัดหลักศาสนาในบริบทที่หลากหลาย และประเมินว่านโยบายแบบใดส่งผลให้เกิดความสมดุระหว่างศรัทธา เสถียรภาพ และเศรษฐกิจในระยะยาว

2. การศึกษาผลกระทบทางสังคมและจิตวิทยาของประชากรมุสลิม จากข้อถกเถียงเกี่ยวกับผลกระทบของคาสีโนที่มีต่อวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมุสลิม การวิจัยในอนาคตควรสำรวจเชิงลึกถึงผลกระทบทางจิตวิทยา ครอบครัว และชุมชน เช่น ปัญหาหนี้สิน การเสพติด หรือการลดทอนความรู้สึกศรัทธาในหมู่เยาวชน โดยอาจใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึก หรือการสังเกตพฤติกรรมเชิงชาติพันธุ์วิทยาในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

3. การประเมินผลเชิงนโยบายต่อกลไกควบคุมแบบคู่ขนาน (legal dualism) ควรมีการศึกษาเชิงประเมินประสิทธิภาพของระบบกฎหมายแบบคู่ขนาน โดยเฉพาะในด้านการบังคับใช้ และผลทางนโยบายที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติ เช่น ปัญหาการลักลอบเข้าใช้บริการของชาวมุสลิม ช่องโหว่ของกฎหมาย หรือการรับรู้ของประชาชนต่อความชอบธรรมของรัฐในการควบคุมพฤติกรรมที่ขัดหลักศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- Aziz, N.A., & Abdullah, A.R. (2016). Islamic Criminal Law in Malaysia: Principles, Development and Implementation. *International Journal of Islamic Thought*, 9(1), 34–42.
- Federal Constitution of Malaysia. (1957). *Article 3(1)*. Kuala Lumpur: Government Of Malaysia.
- Genting Berhad. (2023). *Company Profile*. Retrieved March 20, 2025, From <https://www.Genting.Com>
- Genting Malaysia Berhad. (2022). *Annual Report 2022*. Kuala Lumpur: Genting Group.
- Hefner, R.W. (2009). *Shari'a Politics: Islamic Law and Society in The Modern World*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kassim, Y.M. (2008). *The Malaysian Economy: Structure And Development*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.

- Mohd Azmi Abdul Hamid. (2003). *Industri Judi Di Malaysia: Menghalalkan Yang Haram*. Pulau Pinang: TERAS Pengupayaan Melayu.
- Moustafa, T. (2013). *Constituting Religion: Islam, Liberal Rights, and the Malaysian State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rahim, N.A. (2010). *Moral Arguments Against Gambling in Malaysia: ABIM's Public Statement and The Islamic Moral Economy*. Kuala Lumpur: Muslim Youth Movement Press.
- TERAS Pengupayaan Melayu. (2003). *Industri Judi Di Malaysia: Antara Etika Dan Ekonomi*. Pulau Pinang: TERAS Publications.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนา
เด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี*
THE GUIDELINES FOR DEVELOPING QUALITY MANAGEMENT STANDARDS
OF CHILD DEVELOPMENT CENTERS UNDER LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS IN UDON THANI PROVINCE

วัชรรา แสงธิดา

Watchara Saengthima

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: watcharaapp83@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2. ปัจจัยที่ส่งต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ 3. เสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก ผู้ปกครองเด็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี จากการสัมภาษณ์ 25 คน และแบบสอบถาม 300 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ สถิติตค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากถึงมากที่สุด โดยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ 2. ปัจจัยที่ส่งต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสถานภาพตำแหน่งส่งต่อการสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีความสัมพันธ์ในทางลบ และ 3. การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรให้

*Received May 2, 2025; Revised June 2, 2025; Accepted June 11, 2025

ความสำคัญกับปัจจัยด้านผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปัจจัยด้านการจัดการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการจัดกิจกรรมเสริมวิชาการและปลูกฝังคุณธรรม ควรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาครบทุกด้าน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก; พัฒนาคุณภาพ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study problems and obstacles, 2. To study factors affecting management conditions of child development centers, and 3. To propose guidelines for improving quality standards at child development centers under the Local Administrative Organizations in Udon Thani Province. The sample group included management committee members, Local Administrative Organization Executives, child development center heads, childcare teachers, assistant childcare teachers, and children's parents under the local administrative organizations in Udon Thani Province. Data were collected through in-depth interview with 25 individuals and questionnaires Completed from 300 participants. The research tools used included questionnaires and in-depth interview script. Data collection was conducted using self-administered questionnaires and in-depth interviews. The questionnaire data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation statistics. The interview data were analyzed through triangulation in three aspects: data triangulation, theoretical triangulation, and methodological triangulation.

The research findings revealed that 1. The overall situation regarding problems and obstacles were rated as very good. When considering each aspect, it ranged from very good to excellent, particularly in management to promote health and learning. 2. The factors affecting the management of early childhood development centers were by overall rated as very good.

When considering each aspect, the position status was found to have a negative correlation with management effectiveness of early childhood development centers. 3. To improve the quality standards of early childhood development center management, emphasis should be placed on the leadership of local administrative organization executives and on management to promote health and learning. These were the factors with the highest average in management of early childhood development centers. Activities should focus on both academic enhancement and the instilling of ethics, considering the age and experiences of the children to ensure comprehensive development in all aspects.

Keywords: Management; Early Childhood Development Center; Quality Improvement; Local Administrative Organization

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรสำคัญ การพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในช่วงวัยเด็ก โดยเฉพาะสติปัญญาและอารมณ์ ควรได้รับการดูแลตั้งแต่ในครรภ์ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ใหญ่ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2549) การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปีมีผลต่อพัฒนาการทุกด้าน โดยเฉพาะช่วง 0-4 ปีที่สมองเติบโตเร็ว การดูแลที่เหมาะสมช่วยวางรากฐานบุคลิกภาพและความสามารถ เด็กควรได้รับความรัก ความเข้าใจ และการตอบสนองที่สมดุล (กรรณิการ์ วิจิตรสุนทร, 2555)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหน้าที่บริหารจัดการให้ได้มาตรฐานและคุณภาพตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินงาน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559) และในปี พ.ศ. 2562 คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.) ได้กำหนดมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ เพื่อสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และกรอบมาตรฐานคุณภาพปฐมวัยอาเซียน โดยเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับนโยบายถึงปฏิบัติ เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามมาตรฐานนี้มุ่งเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กในทุกด้านให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พร้อม

ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม รายงานการประเมินการศึกษาปฐมวัยพบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การจัดประสบการณ์ไม่เหมาะสม บุคลากรขาดความรู้ งบประมาณจำกัด พ่อแม่และชุมชนมีส่วนร่วมน้อย และครูยังขาดความเข้าใจด้านจิตวิทยาเด็ก ส่งผลให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ได้ผลเต็มที่ (จิตติรัตน์ แห่่งบุตตา และณอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข, 2553)

จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานศูนย์ฯ ให้มีความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณจากการทำแบบสอบถาม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารฯ ได้แก่ หัวหน้าศูนย์ ครูผู้ดูแล ครูผู้ช่วย ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้บริหารท้องถิ่น และคณะกรรมการบริหารศูนย์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,487 คน โดยขนาดจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี หมายเอาเฉพาะเทศบาลตำบล จำนวน 67 แห่ง เจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งหมด 6 ตำแหน่ง

2.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็ก ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก และผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งสิ้นจำนวน 300 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie.R.V. and Morgan.D.V.) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน (แต่ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน เพื่อสะดวกต่อการเก็บข้อมูล)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการทางด้านการศึกษา จำนวน 5 คน หัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการกองการศึกษา จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน และผู้นำด้านศาสนาในชุมชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน 2. ปัจจัยสนับสนุนด้านบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแล ครูผู้ช่วยดูแล และผู้ปกครองเด็ก 3. สภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ด้านการบริหารจัดการบุคลากร ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ และด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน และ 4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์ฯ

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ อายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน และ 2. สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ฯ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ด้านการบริหารจัดการบุคลากร ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ และด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลทำโดยขอหนังสืออนุญาตจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง และรับคืนด้วยตนเอง จากนั้นตรวจสอบความครบถ้วนก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติ

4.2 การเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการด้วยตนเอง โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพศูนย์ฯ ครอบคลุมด้านการบริหารจัดการ บุคลากร สภาพแวดล้อม สุขภาพและการเรียนรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน พร้อมบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 แบบสอบถาม มีดังนี้ 1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2. วิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3. วิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนด้านบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้ 1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย หาดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาร์ค (Cronbach) 3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานชนิดถดถอยพหุคูณ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

5.2 แบบสัมภาษณ์ มีดังนี้ 1. การจัดระเบียบข้อมูลทำโดยเรียงเรียงจากเอกสารและบทสรุปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล แบ่งหมวดหมู่ให้ชัดเจนเพื่อง่ายต่อการใช้ตรวจสอบ และวิเคราะห์ พร้อมทั้งย่อหรือลดทอนข้อมูลให้เหลือเฉพาะส่วนที่จำเป็น 2. การแสดงข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน นำเสนอในรูปแบบการพรรณนา และ 3. การหาข้อสรุปและการตีความทำโดยวิเคราะห์จากข้อค้นพบ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องผ่านการตรวจสอบสามเส้าทั้งด้านข้อมูล ทฤษฎี และวิธีการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือและหลากหลายมุมมอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ 1. การวิเคราะห์เนื้อหาของยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี 2. การเสนอสรุปผลการวิจัย คือ ความพยายามในการหาความหมายของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล และการ

อภิปรายผลที่ได้จากการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี ให้สอดคล้องและเหมาะสม ตรงตามมาตรฐานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 1 ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ	อันดับ
1. ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้	4.46	0.307	มากที่สุด	1
2. ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย	4.44	0.305	มากที่สุด	2
3. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	4.26	0.398	มากที่สุด	3
4. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน	4.14	0.263	มากที่สุด	4
5. ด้านการบริหารจัดการบุคลากร	4.13	0.288	มาก	5
รวม	4.43	0.218	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด

ตารางที่ 2 ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รายด้าน

ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ	อันดับ
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดเมนูอาหารให้เด็กได้รับอาหารครบถ้วนในปริมาณที่เพียงพอ	4.77	0.437	มากที่สุด	1
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ	4.74	0.449	มากที่สุด	2
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการดูแล เจ็บป่วยเบื้องต้น การตรวจสุขภาพอนามัยประจำวัน และตรวจสุขภาพประจำปี	4.54	0.506	มากที่สุด	3
รวม	4.46	0.307	มากที่สุด	

ตารางที่ 2 ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รายด้าน (ต่อ)

ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย	$\bar{x}$	S.D.	ระดับสภาพการ	อันดับ
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งอยู่ในบริเวณที่สะอาดมีสิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัย ไม่อยู่ใกล้แหล่งมลพิษทางอากาศ น้ำ ดิน เว้นแต่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น	4.77	0.439	มากที่สุด	1
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดโครงสร้างและตัวอาคารที่มั่นคง มีขอบเขตและทางเข้า-ออกที่ชัดเจน	4.71	0.478	มากที่สุด	2
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฝึกซ้อมแผนอพยพให้กับบุคลากรและเด็กทุกคนอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้งอยู่ในระดับ	4.40	0.524	มากที่สุด	3
รวม	4.44	0.305	มากที่สุด	
ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ				
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานชาติ ครบถ้วน สมบูรณ์ และเป็นปัจจุบัน	4.47	0.586	มากที่สุด	1
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดทำแผนการบริหารจัดการพัฒนาเด็กปฐมวัย และประเมินผลตามแผนการบริหารจัดการพัฒนาเด็กปฐมวัย	4.32	0.520	มากที่สุด	2
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย	4.27	0.514	มากที่สุด	3
รวม	4.26	0.398	มากที่สุด	
ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน				
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง	4.80	0.406	มากที่สุด	1
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสร้างเครือข่ายกับชุมชน จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน การจัดทำสมุดสื่อสาร	4.13	0.375	มาก	2
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ตามประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมของชุมชน	4.06	0.425	มาก	3
รวม	4.14	0.263	มาก	
ด้านการบริหารจัดการบุคลากร				
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการกำหนดคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างชัดเจน	4.23	0.443	มากที่สุด	1
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดให้มีการตรวจสอบภาพประจำปีของครูผู้ดูแลเด็กและครูผู้ช่วยดูแลเด็กทุกคน พร้อมทั้งมีการประเมินความเครียดด้วยตนเอง	4.19	0.468	มาก	2
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีครูผู้ดูแลเด็กและครูผู้ช่วยดูแลเด็กที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติเหมาะสมและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ	4.12	0.396	มาก	3
รวม	4.13	0.288	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด และด้านการบริหารจัดการบุคลากรโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มาก ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์พบปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ฯ ดังนี้ 1. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีความล่าช้าและขาดความเป็นระบบ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาการเผยแพร่ข้อมูลไม่เพียงพอ 2. ด้านการบริหารจัดการบุคลากร บุคลากรขาดจำนวนและทักษะที่จำเป็น และขาดงบประมาณสนับสนุน 3. ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย สภาพแวดล้อมไม่ปลอดภัยและขาดงบประมาณ 4. ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ ขาดการมีส่วนร่วมและการคัดกรองสุขภาพได้ไม่มาตรฐาน และ 5. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมต่ำ และขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.269	0.399		3.185	0.002
เพศ	0.052	0.051	0.061	1.018	0.310
อายุ	0.025	0.029	0.067	0.848	0.397
ระดับการศึกษา	0.056	0.055	0.086	1.008	0.314
รายได้ต่อเดือน	0.000	0.029	0.000	-0.004	0.997
สถานภาพตำแหน่ง	0.021	0.022	0.091	0.978	0.329
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	0.176	0.068	0.180	2.598	0.010
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	0.147	0.076	0.144	1.941	0.053
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	0.156	0.088	0.125	1.772	0.077
ครูผู้ดูแลเด็ก	0.114	0.099	0.086	1.160	0.247
ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก	-0.090	0.088	-0.076	-1.016	0.310
ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	0.128	0.064	0.145	2.003	0.046

R, -0.487, Adjusted R², -0.208 / R², -0.238, SE, -0.356

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยสนับสนุนด้านผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านตัวแทนผู้ปกครองเด็กส่งผลกระทบต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ ด้านการบริหารจัดการบุคลากร

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.379	0.258		5.352	0.000
เพศ	-0.041	0.033	-0.069	-1.259	0.209
อายุ	0.017	0.019	0.066	0.918	0.359
ระดับการศึกษา	0.041	0.036	0.089	1.140	0.255
รายได้ต่อเดือน	0.008	0.019	0.043	0.407	0.684
สถานภาพตำแหน่ง	0.029	0.014	0.180	2.116	0.035
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	0.067	0.044	0.097	1.537	0.126
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	-0.034	0.049	-0.046	-0.689	0.492
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	0.253	0.057	0.285	4.438	0.000
ครูผู้ดูแลเด็ก	0.143	0.064	0.151	2.238	0.026
ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก	0.198	0.057	0.237	3.461	0.001
ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	-0.007	0.041	-0.012	-0.176	0.860

R, -0.606, Adjusted R², -0.343 / R², -0.368, SE, -0.230

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพตำแหน่ง ปัจจัยสนับสนุนด้านหัวหน้าศูนย์ฯ ด้านครูผู้ดูแลเด็ก และด้านครูผู้ช่วยดูแลเด็กส่งผลกระทบต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.006	0.327		9.195	0.000
เพศ	0.061	0.042	0.094	1.457	0.146
อายุ	0.045	0.024	0.160	1.871	0.062
ระดับการศึกษา	-0.051	0.045	-0.104	-1.138	0.256
รายได้ต่อเดือน	0.010	0.024	0.054	0.434	0.665
สถานภาพตำแหน่ง	0.008	0.018	0.044	0.438	0.662
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	0.067	0.055	0.090	1.207	0.228
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	0.140	0.062	0.179	2.244	0.026
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	0.081	0.072	0.085	1.121	0.263
ครูผู้ดูแลเด็ก	-0.017	0.081	-0.017	-0.215	0.830
ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก	0.043	0.072	0.048	0.593	0.554
ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	-0.020	0.052	-0.030	-0.387	0.699

R, -0.340, Adjusted R², -0.081 / R², -0.116, SE, -0.292

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยสนับสนุนด้านคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.447	0.313		7.816	0.000
เพศ	0.035	0.040	0.054	0.875	0.382
อายุ	0.037	0.023	0.133	1.638	0.102
ระดับการศึกษา	-0.016	0.043	-0.033	-0.375	0.708
รายได้ต่อเดือน	0.023	0.023	0.116	0.985	0.326
สถานภาพตำแหน่ง	0.024	0.017	0.138	1.446	0.149
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	0.188	0.053	0.250	3.536	0.000
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	0.122	0.060	0.155	2.049	0.041
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	0.017	0.069	0.017	0.240	0.811
ครูผู้ดูแลเด็ก	0.023	0.077	0.022	0.297	0.767
ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก	0.081	0.069	0.090	1.174	0.242
ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	-0.027	0.050	-0.040	-0.545	0.586

R, -0.449, Adjusted R², -0.171 / R², -0.202, SE, -0.280

จากตารางที่ 6 พบว่า ปัจจัยสนับสนุนด้านผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.941	0.258		7.510	0.000
เพศ	-0.037	0.033	-0.068	-1.136	0.257
อายุ	0.021	0.019	0.087	1.103	0.271
ระดับการศึกษา	0.034	0.036	0.080	0.944	0.346
รายได้ต่อเดือน	0.011	0.019	0.067	0.584	0.559
สถานภาพตำแหน่ง	0.041	0.014	0.272	2.928	0.004
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	0.101	0.044	0.159	2.306	0.022
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	0.057	0.049	0.086	1.167	0.244
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	0.173	0.057	0.213	3.032	0.003
ครูผู้ดูแลเด็ก	0.103	0.064	0.119	1.613	0.108
ครูผู้ช่วยดูแลเด็ก	0.001	0.057	0.002	0.023	0.981
ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	0.028	0.041	0.049	0.675	0.500

R, -0.494, Adjusted R², -0.214 / R², -0.244, SE, -0.231

จากตารางที่ 7 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพตำแหน่ง ปัจจัยสนับสนุนด้านผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและด้านหัวหน้าศูนย์ฯ ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

3. แนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า 1. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ควรมีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก 2. ด้านการบริหารจัดการบุคลากร ควรกำหนดอัตราส่วนครูต่อเด็กและส่งเสริมการอบรมพัฒนาการเด็ก 3. ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย ควรปรับปรุงอาคารและแยกศูนย์ให้ขึ้นตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4. ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมเสริมวิชาการและพัฒนาทักษะครู และ 5. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ควรเพิ่มการสื่อสารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการอบรมผู้ปกครอง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด โดยเฉพาะด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุกลพิทักษ์ มลาไว (2564) เรื่อง การดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดสุรินทร์อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุดเช่นกัน เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดอาหารและน้ำสะอาด ดูแลสุขภาพ จัดมุมเสริมทักษะ และอบรมครูด้านปฐมพยาบาล และ CPR สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภัทร์ มาเวหา และนิคม นาคอ้าย (2564) เรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การบริหารจัดการบุคลากร การบริหารสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย และการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดพิษณุโลกอยู่ในระดับมาก เพราะเรื่องของสุขภาพและการเรียนรู้ เป็นหัวใจของการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แสดงถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างรอบด้าน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเต็มศิริ สองเมือง (2563) เรื่อง สภาพการดำเนินงานและสภาพปัญหาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน พบว่า ผู้บริหารในหลายพื้นที่ภาคใต้ขาดความสำคัญต่อสุขภาพและ

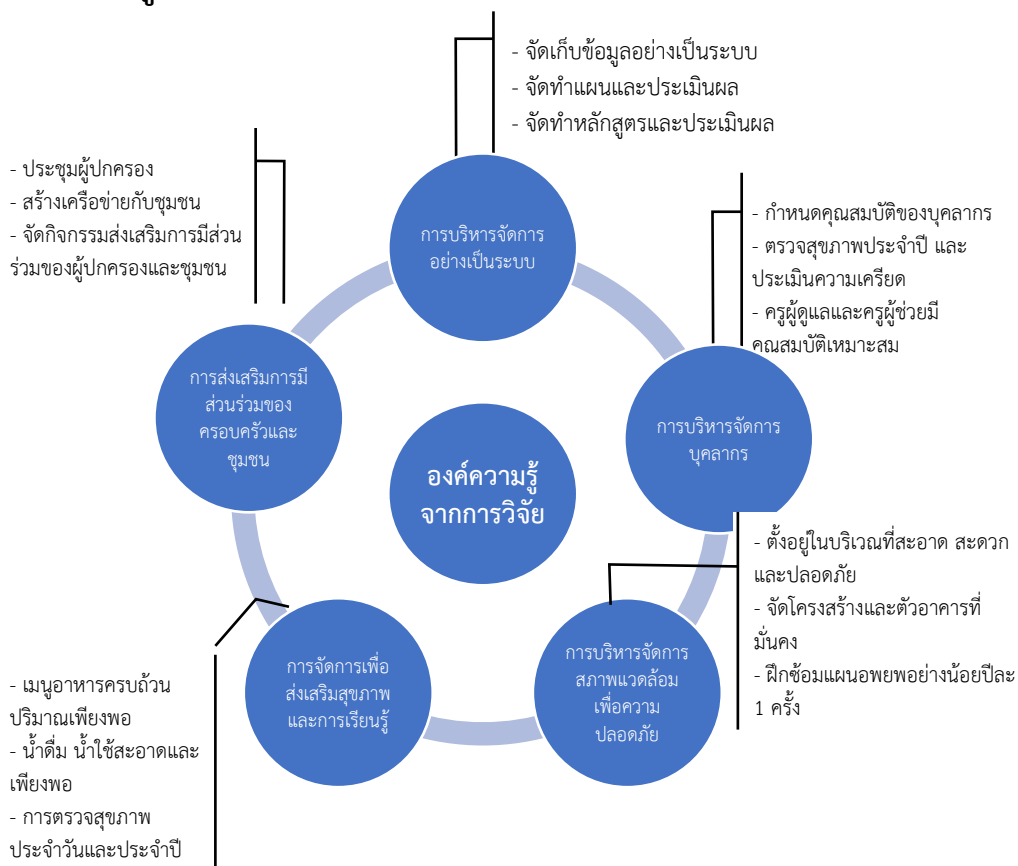
พัฒนาการเด็กเล็กและการติดตามประเมินผลยังไม่ทั่วถึง แสดงให้เห็นถึงการละเลยในด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่า สถานภาพตำแหน่งส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีความสัมพันธ์ในทางลบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุกลพิทักษ์ ณ มลาไวย์ (2564) เรื่อง การดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งต่างกันเกี่ยวกับการดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดสุรินทร์พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารอาจมองเห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหรือปัญหาภาพรวมมากกว่าผู้ปฏิบัติงานในทางตรงกันข้าม งานวิจัยของภัสสรดา น้อยเอี่ยม และวรกฤต เกื้ออนช้าง (2565) และณัฐปภัสร มาเวหา (2564) ไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับการบริหารจัดการโดยตรง จึงไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้

3. แนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ควรมีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก 2. ด้านการบริหารจัดการบุคลากร ควรกำหนดอัตราส่วนครูต่อเด็กและส่งเสริมการอบรมพัฒนาการเด็ก 3. ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย ควรปรับปรุงอาคารและแยกศูนย์ให้ขึ้นตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4. ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมเสริมวิชาการและพัฒนาทักษะครู และ 5. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ควรเพิ่มการสื่อสารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการอบรมผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของธิดารัตน์ คำชัยวงษ์ และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล (2565) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามการรับรู้ของครูผู้สอน จังหวัดลพบุรีพบว่า ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมอบหมายงาน ตรวจสอบ รายงานผล ส่งเสริมพัฒนาครู จัดประชุมประจำเดือน นิเทศการสอน อบรมปฐมนิเทศ จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เลือกลักษณะที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยีการเรียนการสอน อบรมแผนการสอน จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพราะมีการบริหารจัดการที่มีระบบผ่านการประเมิน ตรวจสอบ และมอบหมายงานอย่างมีแบบแผนการพัฒนาศูนย์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยเหมาะสมต่อเด็ก และชนาภา อิ่มเงิน

(2564) พบว่า ด้านงบประมาณ ควรพัฒนาจัดทำแผนชัดเจน และสนับสนุนการประเมินภายใน-ภายนอก ด้านการบริหารจัดการบุคลากร ควรจัดให้มีการสำรวจความต้องการ เพื่อนำมากำหนดในการวางแผนจำนวนบุคลากรควบคู่กับการอบรมพัฒนาบุคลากร เพราะมีการสนับสนุนให้มีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ และการบริหารจัดการบุคลากร โดยกำหนดอัตราส่วนครูต่อเด็กให้เหมาะสม ขณะที่งานวิจัยของภักดิ์สรดา น้อยเอี่ยม และวรกฤต เกื่อนช้าง (2565) ไม่สอดคล้อง เนื่องจากขาดแนวทางการจัดการที่เป็นรูปธรรมและเน้นบริบทที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์ฯ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์ฯ ได้แก่ 1. การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ 2. การบริหารจัดการบุคลากร

3. การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย 4. การจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ และ 5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ซึ่งได้นำเสนอไปข้างต้น โดยสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และผลลัพธ์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนแก้ไขปัญหาและพัฒนาพัฒนาเด็กเล็กต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานศูนย์ฯ ควรเน้นปัจจัยด้านผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมความร่วมมือ ระดมทรัพยากร และกำกับดูแลให้ศูนย์ปฏิบัติตามมาตรฐาน

2. การพัฒนาคุณภาพฯ ควรมุ่งเน้นด้านสุขภาพและการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมตามวัย พัฒนาทุกด้านตามหลักสูตร จัดสื่อการสอนที่เหมาะสม สนับสนุนทีมสหวิชาชีพ พร้อมจัดมุมเรียนรู้และอบรมพัฒนาทักษะครูให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยเสนอยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์ฯ สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นเพื่อพัฒนามาตรฐานและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพื้นที่ได้

2. ควรศึกษาบทบาท ลักษณะภาวะผู้นำ และรูปแบบการสื่อสารของผู้บริหารที่ส่งผลเชิงบวกต่อศูนย์ฯ อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรรณิการ์ วิจิตรสุนทร. (2555). *การพยาบาลทารกแรกเกิดที่มีภาวะตัวเหลือง ตำราการพยาบาลเด็ก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พรี-วัน.
- จิตติรัตน์ แห้งบุตตา และถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. (2553). การบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(พิเศษ), 163-172.

- ชนาภา อิมเงิน. (2564). แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดพทุมธานี (การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐปภัสร มาเวหา และนิคม นาคอ้าย. (2564). การศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10), 65-77.
- เต็มศิริ สองเมือง. (2563). สภาพการดำเนินงานและสภาพปัญหาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 40(5), 1-18.
- ธิดารัตน์ คำชัยวงษ์ และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. (2565). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามการรับรู้ของครูผู้สอน จังหวัดลพบุรี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(3), 141-154.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2549). *ประชากรไทยในอนาคต*. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th>
- ลภัสสรดา น้อยเอี่ยม และวรกฤต เกื้อนช้าง. (2565). การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 10(2), 55-62.
- ศุกลพิักษณณ์ มลาไย. (2564). *การดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยว ในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*

FACTORS RELATED TO THE ADJUSTMENT OF SERVICE PROVIDERS IN DAMNOEN SADUAK FLOATING MARKET, RATCHABURI PROVINCE

กนิษฐา นิลประเสริฐ, เอกลักษณ์ ไชยภูมิ

Kanidta Nilprasert, Akekalak Chaiyapumee

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: Kanidta.n@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 228 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ให้บริการส่วนใหญ่มีระดับการปรับตัวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ และเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อการปรับตัวในระดับสูงสุด ขณะที่ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลในระดับมาก นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และประเภทรูรกิจ มีผลต่อรูปแบบการปรับตัวทั้งแบบดั้งเดิมและแบบเชิงอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับการปรับตัวแบบดั้งเดิมและแบบเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการ ส่วนปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาตลาดน้ำดำเนินสะดวกให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปรับตัว; ผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยว; ตลาดน้ำดำเนินสะดวก; ปัจจัย

*Received April 29, 2025; Revised June 5, 2025; Accepted June 11, 2025

Abstract

Objectives of this research were: 1. To investigate the factors influencing the adaptation of service providers in Damnoen Saduak Floating Market, Ratchaburi Province, and 2. To examine the relationships between these factors and the adaptation of service providers. The sample consisted of 228 service providers selected using non-probability sampling. Data was collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics and inferential statistics.

The results revealed that most service providers demonstrated a high level of adaptation. Social, environmental, management, and economic factors exerted the highest influence on adaptation, while technological factors showed a high but comparatively lower influence. Furthermore, personal factors such as occupation, educational level, marital status, and type of business significantly affected both traditional and conservative adaptation patterns at the 0.05 level of significance. In contrast, gender, age, and years of experience did not show significant effects. The analysis also indicated that economic, social, environmental, and management factors had low-level positive correlations with both traditional and conservative adaptation, whereas technological factors exhibited a low negative correlation. The findings of this study can serve as a strategic guideline for enhancing the flexibility and sustainable development of Damnoen Saduak Floating Market in response to future changes.

Keywords: Adaptation; Service Providers; Damnoen Saduak Floating Market; Factors

บทนำ

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายการเดินทางระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และมีระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเชิงรุกในการกระตุ้นภาค

การท่องเที่ยวและฟื้นฟูเศรษฐกิจ อาทิ การส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดปีโดยลดผลกระทบจากความผันผวนของฤดูกาล การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในเมืองรองเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน และการบูรณาการระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยว โดยนโยบายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปรับโครงสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวของประเทศให้มีความยืดหยุ่นและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

จังหวัดราชบุรีถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวอันเป็นที่ประจักษ์ในระดับนานาชาติ ก่อให้เกิดแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาเยือนอย่างต่อเนื่อง ตลาดน้ำแห่งนี้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาในฐานะศูนย์กลางการค้าทางน้ำมาอย่างยาวนาน และยังคงสามารถรักษารูปแบบการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าบนเรือตามแบบวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างกลมกลืนกับบริบทสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ผู้ให้บริการในระบบนิเวศของตลาดต้องมีการปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ (เขวิกา สุขเอี่ยม และอชิป จันทรสุรีย์, 2563)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรงต่อตลาดน้ำดำเนินสะดวกคือสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งนำไปสู่การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ส่งผลให้ผู้ประกอบการที่มีการพึ่งพิงรายได้จากกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นหลักต้องเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงินของธุรกิจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ของสื่อมวลชน พบว่า แม้นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเริ่มกลับมาให้ความสนใจและฟื้นฟูการเดินทางมายังตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติยังคงมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนรูปแบบ การให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดภายในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี, 2566) และปัจจัยเชิงระบบอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำดำเนินสะดวก ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรมและมิจฉาชีพที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นใจ

และความกังวลด้านความปลอดภัยในกลุ่มนักท่องเที่ยว ตลอดจนมาตรการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การวางแผนและดำเนินธุรกิจในระยะยาวของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบนิเวศของตลาดยังมีความคาดหวังให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้ Soft Power ในฐานะเครื่องมือทางยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้กลับมาสู่ระบบ (ไทยรัฐ, 2567)

จากการทบทวนวรรณกรรมโดยการค้นคว้าจากแนวคิดและทฤษฎี ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์งานวิจัย รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความหลากหลายในแนวคิดและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นดำเนินการศึกษาตัวแปรที่พบมากที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี

จากประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งผลการศึกษานี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์เชิงบูรณาการสำหรับการบริหารจัดการพื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกให้มีความสอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และเสริมสร้างศักยภาพของตลาดน้ำให้มีความพร้อมในการรองรับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (นภัทร ชัยธราโชติ, 2564)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรทั้งหมดในการศึกษาค้างนี้ คือผู้ให้บริการในพื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 528 คน (ข้อมูล : งานส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้คือผู้ให้บริการในพื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 528 คน ด้วยสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ($e = 0.05$) ซึ่งเมื่อแทนค่าในสูตร $n = N / (1 + Ne^2)$ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 227.58 คน หรือ 228 คน จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามประเภทของผู้ให้บริการ ประกอบด้วย ผู้ค้าในเรือ ผู้ค้าริมน้ำ ผู้ให้บริการเรื่อน้ำเที่ยว และผู้ให้บริการอื่น ๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางสร้างแบบสอบถาม ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และความถี่ของผู้ใช้บริการ ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับทางด้านการให้บริการของนักท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังตามความคิดเห็นของผู้รับบริการตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ระหว่างวันที่ 19-30 พฤศจิกายน 2567

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.4 มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.5 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 52.5 โดยมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 32.8 สถานะภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 50.4 มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพ 16 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.0 และประเภทธุรกิจซื้อขายสินค้า คิดเป็นร้อยละ 61.3

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านบริหารจัดการ	4.33	.162	มากที่สุด
ด้านเศรษฐกิจ	4.32	.151	มากที่สุด
ด้านสังคม	4.69	.270	มากที่สุด
ด้านสิ่งแวดล้อม	4.41	.242	มากที่สุด
ด้านเทคโนโลยี	3.47	.419	มาก
ภาพรวม	4.26	.119	มากที่สุด

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .119) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = .270) รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .242) ต่อมาคือด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = .162) ถัดไปคือด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .151) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .419)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	ค่านัยสำคัญทางสถิติ	สถิติที่ใช้
1. เพศ	0.964	t-test
2. อายุ	0.896	ANOVA
3. อาชีพ	0.000*	ANOVA
4. ระดับการศึกษา	0.000*	ANOVA
5. สถานภาพ	0.000*	ANOVA
6. ระยะเวลาประกอบอาชีพ	0.372	ANOVA
7. ประเภทธุรกิจ	0.000*	ANOVA
การปรับตัวแบบดั้งเดิม		
1. เพศ	0.527	t-test
2. อายุ	0.442	ANOVA
3. อาชีพ	0.000*	ANOVA
4. ระดับการศึกษา	0.000*	ANOVA
5. สถานภาพ	0.000*	ANOVA
6. ระยะเวลาประกอบอาชีพ	0.695	ANOVA
7. ประเภทธุรกิจ	0.000*	ANOVA
การปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์		
1. เพศ	0.437	t-test
2. อายุ	0.444	ANOVA
3. อาชีพ	0.002*	ANOVA
4. ระดับการศึกษา	0.831	ANOVA
5. สถานภาพ	0.438	ANOVA
6. ระยะเวลาประกอบอาชีพ	0.403	ANOVA
7. ประเภทธุรกิจ	0.032*	ANOVA

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยว ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่มีอาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ และประเภทธุรกิจที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวโดยรวม การปรับตัวแบบดั้งเดิม และการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปรับตัวของผู้ให้บริการอย่างชัดเจน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ และระยะเวลาการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติทั้งในภาพรวมการปรับตัว การปรับตัวแบบดั้งเดิม และการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ด้านการปรับตัว	ค่านัยสำคัญทางสถิติ	สถิติที่ใช้
ภาพรวมการปรับตัว		
1. ด้านการบริหารจัดการ	0.000*	ANOVA
2. ด้านเศรษฐกิจ	0.000*	ANOVA
3. ด้านสังคม	0.000*	ANOVA
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	0.000*	ANOVA
5. ด้านเทคโนโลยี	0.000*	ANOVA
สมมติฐานที่ 2.1: การปรับตัวแบบดั้งเดิม		
1. ด้านการบริหารจัดการ	0.000*	ANOVA
2. ด้านเศรษฐกิจ	0.000*	ANOVA
3. ด้านสังคม	0.000*	ANOVA
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	0.000*	ANOVA
5. ด้านเทคโนโลยี	0.000*	ANOVA
สมมติฐานที่ 2.2: การปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์		
1. ด้านการบริหารจัดการ	0.000*	ANOVA
2. ด้านเศรษฐกิจ	0.000*	ANOVA
3. ด้านสังคม	0.000*	ANOVA
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	0.000*	ANOVA
5. ด้านเทคโนโลยี	0.000*	ANOVA

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปรับตัวในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในภาพรวมการปรับตัว การปรับตัวแบบดั้งเดิม และการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับภาพรวมการปรับตัวแบบดั้งเดิมของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตัวแปร	การปรับตัวแบบดั้งเดิม		ระดับความสัมพันธ์
	r	Sig.	
ด้านบริหารจัดการ	.114	.000	ต่ำ
ด้านเศรษฐกิจ	.454**	.000	ต่ำ
ด้านสังคม	.345**	.000	ต่ำ
ด้านสิ่งแวดล้อม	.415**	.000	ต่ำ
ด้านเทคโนโลยี	-.315**	.000	ต่ำ
รวม	.299**	.000	ต่ำ

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับภาพรวมการปรับตัวแบบดั้งเดิมของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเทคโนโลยี ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 พบว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้านค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันเท่ากับ .299** มี Sig. มีค่าเท่ากับ .000 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวแบบดั้งเดิมของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวกอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์ต่ำกับการปรับตัว ($r = .114$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = .454$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = .345$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = .415$, Sig. = .000) และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = -.315$, Sig. = .000) โดยรวมแล้วปัจจัยทั้งหมดมีความสัมพันธ์ต่ำกับการปรับตัวแบบดั้งเดิมของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวก ($r = .299$, Sig. = .000) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับภาพรวมการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตัวแปร	การปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์		ระดับความสัมพันธ์
	r	Sig.	
ด้านบริหารจัดการ	.242**	.000	ต่ำ
ด้านเศรษฐกิจ	.154*	.000	ต่ำมาก
ด้านสังคม	.327**	.000	ต่ำ
ด้านสิ่งแวดล้อม	.210**	.000	ต่ำ
ด้านเทคโนโลยี	-.061	.000	ต่ำ
รวม	.304**	.000	ต่ำ

หมายเหตุ: **นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับภาพรวมการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเทคโนโลยี ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 พบว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้านค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันเท่ากับ .304** มี Sig. มีค่าเท่ากับ .000 ซึ่งเท่ากับระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวกอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์ต่ำกับการปรับตัว ($r = .242$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่ำมาก ($r = .154$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = .327$, Sig. = .000) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = .210$, Sig. = .000) และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ต่ำ ($r = -.061$, Sig. = .000) โดยรวมแล้วปัจจัยทั้งหมดมีความสัมพันธ์ต่ำกับการปรับตัวแบบเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวก ($r = .304$, Sig. = .000) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อให้เกิดการปรับตัวมีทั้งหมด 4 ปัจจัยหลัก โดยปัจจัยด้านสังคมมีอิทธิพลมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.69) รองลงมาคือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.41)

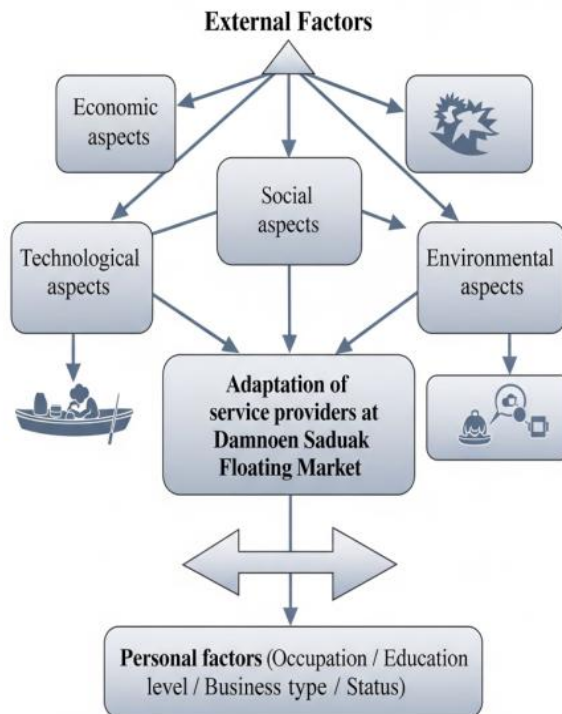

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 4.32) และปัจจัยด้านเทคโนโลยี ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแรงผลักดันหลักที่บีบบังคับให้ผู้ให้บริการต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกลายเป็นแรงกดดันสำคัญที่ทำให้ผู้ให้บริการต้องหันมาใช้วิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่ความแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการปรับตัวในด้านการบริหารจัดการและการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของอภินยา สุตสายทอง (2563) เรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่พบว่าความร่วมมือของชุมชนในการให้บริการและกิจกรรมท้องถิ่นมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลเสริมกันในการทำให้เกิดการปรับตัวของผู้ให้บริการ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและการปรับตัวเชิงอนุรักษ์ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างแน่นหนา ขณะที่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับการท่องเที่ยว และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปรับตัวทั้งแบบดั้งเดิมและเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้มีการปรับตัวทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและการปรับตัวเชิงอนุรักษ์อย่างสมดุล โดยในด้านการปรับตัวแบบดั้งเดิม ผู้ให้บริการให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานการให้บริการและรูปแบบการค้าขายที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำดั้งเดิม ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ ส่วนการปรับตัวเชิงอนุรักษ์นั้น เน้นการรักษาเอกลักษณ์ของตลาดน้ำและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการส่งเสริมแนวทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิด Butler's Tourism Area Life Cycle (TALC) ของ Butler (1980) ที่กล่าวถึงการคงความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวจากการที่ชุมชนมีบทบาทในการปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัฒน์ พึ่งทอง (2564) เรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจมาท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียน ที่ระบุว่า การกำหนดราคาสินค้าและการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดแบบดั้งเดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับงานวิจัยของธีรดา ร่องประเสริฐ (2564) เรื่อง การศึกษาพื้นที่สาธารณะที่มีนัยสำคัญในพื้นที่พาศิขกรรมดั้งเดิมของชุมชนตลาดน้ำ ที่ชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และกับงานวิจัยของธนาภัทร ทองคำ (2564) เรื่อง การปรับตัวเชิงอนุรักษ์ในธุรกิจท่องเที่ยวที่เน้นการรักษาวัฒนธรรมและประเพณี ที่แสดงให้เห็นว่าการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมสามารถสร้างคุณค่าในการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การปรับตัวของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวก

จาก ภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การปรับตัวของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวก ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเชื่อมโยงและส่งผลต่อกันในรูปแบบของระบบ

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้บริการ ทั้งอาชีพ ระดับการศึกษา ประเภทธุรกิจ และสถานภาพ มีความสัมพันธ์แบบสองทิศทางกับการปรับตัว โดยทั้งนี้ได้รับผลกระทบและส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจปรับตัว ดังนั้น ความสำเร็จในการปรับตัวจึงขึ้นอยู่กับความสามารถ

ในการบูรณาการและสมดุลระหว่างปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงกับศักยภาพและข้อจำกัดส่วนบุคคลของผู้ให้บริการแต่ละราย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรจัดตั้งสมาคมผู้ประกอบการรวบรวมผู้ให้บริการในพื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เพื่อประสานงานทางด้านการบริหารจัดการกับภาครัฐ เพื่อให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงนำไปปฏิบัติ

1. ผู้ให้บริการอาจต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การฝึกอบรมเจ้าของธุรกิจให้สามารถจัดการทรัพยากรและการบริการได้ดีขึ้น รวมถึงการวางแผนระยะยาวในเชิงกลยุทธ์เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจที่เกิดขึ้น

2. ผู้ให้บริการควรพิจารณาความยืดหยุ่นทางการเงินในการจัดการธุรกิจ เช่น การบริหารต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และการหาช่องทางเพิ่มรายได้ใหม่ๆ เพื่อรองรับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน

3. ควรพิจารณาการเพิ่มการใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการข้อมูลลูกค้า การตลาดออนไลน์ หรือการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าทั่วไปได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเน้นไปที่การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์ผู้ให้บริการแบบเชิงเจาะลึก ซึ่งจะช่วยให้รับรู้ความคิดเห็นของผู้ให้บริการตลาดน้ำดำเนินสะดวกมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการปรับตัวของผู้ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะการประกอบธุรกิจคล้ายคลึงกัน ว่ามีลักษณะระดับการปรับตัวของผู้ให้บริการแตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

เขวิกา สุขเยี่ยม และอชิป จันทร์สุรีย์. (2563). การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในตลาดน้ำดำเนินสะดวก. วารสารการท่องเที่ยวและการบริการ, 12(3), 45-60.

- ชิตพล แทนทอง. (2566). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการตลาดที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ให้บริการท่องเที่ยว. *วารสารการตลาด*, 14(1), 23-38.
- ธนศ แม่นอินทร์. (2564). การปรับตัวของผู้ประกอบการในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง. *วารสารการบริหารธุรกิจ*, 10(1), 33-47.
- นภัทร ชัยธราโชติ. (2564). การปรับตัวของผู้ให้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวก. *วารสารการบริหารจัดการ*, 15(2), 78-92.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). ส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจมาท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียน นนทบุรีในสถานการณ์โควิด 19. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 3(2), 33-38.
- พัชรียา แก้วชู. (2565). พฤติกรรมผู้บริโภคและการปรับตัวของธุรกิจท่องเที่ยว. *วารสารการบริหารธุรกิจ*, 11(2), 45-60.
- ธีรดา รongรัตน์ (2564) การศึกษาพื้นที่สาธารณะที่มีนัยสำคัญในพื้นที่พาณิชยกรรมดั้งเดิมของชุมชนริมน้ำบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง พื้นที่ศึกษาจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 355-365.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี. (2566). รายงานการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก. ราชบุรี: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). นโยบายเชิงรุกในการกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวและฟื้นฟูเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อภิญา สุตสายธง. (2553). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไทยรัฐ. (2567). การใช้ Soft Power เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ. กรุงเทพฯ: ไทยรัฐ.
- Barney, J. B., & Griffin, R. W. (1992). *The management of organizations: Strategy, structure, behavior*. Boston: Houghton Mifflin.
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5-12.
- Honey, M. (2008). *Ecotourism and sustainable development: Who owns paradise?* Washington, DC: Island Press.

- McKee, D., Varadarajan, P. R., & Pride, W. M. (1989). Strategic adaptability and firm performance: A market-contingent perspective. *Journal of Marketing*, 53(3), 21-35.
- Rogers, E. M. (1967). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.
- Roy, C. (1976). *Adaptation model of nursing*. New York: Appleton-Century-Crofts.

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัย*

PUBLIC POLICY ANALYSIS: MODERN METHODS AND TOOLS

กนกกร อารีรักษ์, วิทวัส พงศ์กรเกียรติ

Kanokkorn Areerak, Witthawat Phongkonkit

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: cherrykanokkorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัย” ซึ่งเครื่องมือต่าง ๆ จะช่วยให้เพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ เสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึก เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการวิเคราะห์ สนับสนุนการวางแผนและการจำลองสถานการณ์ เพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของนโยบายสาธารณะ โดยการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้มากขึ้น ควรมีความเข้าใจในข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการและเครื่องมือ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของนโยบายที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีที่นำมาวิเคราะห์นโยบายอาจใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ การใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์นั้น และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นที่การสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหาก็ได้ โดยการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยในการวิเคราะห์นโยบายทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การจำลองสถานการณ์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การประเมินผลนโยบายซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลายสามารถเลือกใช้ได้ อย่างไรก็ตามวิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยยังมีข้อดี การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับและการเครื่องมือทันสมัย เช่น Big Data และ GIS ช่วยให้การวิเคราะห์มีความละเอียดและหลากหลาย และข้อจำกัด การวิเคราะห์เชิงปริมาณอาจไม่

*Received April 29, 2025; Revised May 21, 2025; Accepted May 28, 2025

สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์อาจมีความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ การใช้เครื่องมือทันสมัยต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; นโยบายสาธารณะ; วิธีการ; เครื่องมือที่ทันสมัย

Abstract

Objectives of this article were to study “Public Policy Analysis: Modern Methods and Tools”. The tools can help increase decision-making accuracy, enhance insight, increase efficiency and speed of analysis, support planning and simulation, and increase transparency and credibility of public policies. Public policy analysis is an important process in developing effective policies. Using modern methods and tools will help make the analysis more accurate and reliable. However, analysts should understand the advantages and limitations of each method and tool so that they can choose the one that is appropriate for the context of the policy that needs to be analyzed. The methods used for policy analysis may include both quantitative analysis, which is the use of statistical data to assess the impact of the policy, often using economic models and big data analysis to predict the results, and qualitative analysis, which focuses on surveying and understanding the experiences of stakeholders, using in-depth interviews and content analysis. By using modern tools to help in policy analysis, including big data analytics, simulation modeling, and the use of information technology, what is indispensable is policy evaluation, which is an important part of public policy analysis. There are various evaluation methods that can be chosen. However, modern methods and tools also have advantages and limitations, and modern tools such as Big Data and GIS allow for more detailed and diverse analyses. The quantitative analysis may not be able to explain all the complexities. Data used in analysis may be inaccurate or incomplete. Using modern tools requires specialized knowledge and skills.

Keywords: Analysis; Public Policy; Methods; Modern Tools

บทนำ

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการและพัฒนานโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้การตัดสินใจและการดำเนินการของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน (Bardach, 2012) การวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) นั้นจะเกิดขึ้นควบคู่กับการเกิดของนโยบายสาธารณะ โดยการวิเคราะห์นโยบายจะทำให้เราได้แนวนโยบายที่มีความเหมาะสม (สมพร เพื่องจันทร์, 2552) โดยเนื้อหาของ การวิเคราะห์นโยบายอาจกล่าวได้ว่าเป็น เครื่องมือหรือกระบวนการสำคัญที่จะนำไปใช้เพื่อ ค้นหานโยบายที่เหมาะสมภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน โดยในการเสนอทางเลือก เสนอต่อ องค์การทางการเมืองเพื่อเลือกทางเลือกนโยบายที่ดีที่สุดที่เหมาะสมที่สุดและบางครั้ง ทางเลือกนโยบายที่ดีที่สุดอาจไม่ได้รับ การนำไปปฏิบัติ (Hogwood & Gunn, 1984)

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การศึกษาเรื่องการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติถูกละเลย มาเป็นเวลานาน มาจากฐานคติที่ว่าขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัตินั้นเป็นเรื่อง ธรรมดา ไม่มีเนื้อหาสาระ และไม่มีคุณค่าควรแก่การสนใจของนักวิชาการมากนัก เพราะ เป็นการขยายผลของขั้นตอนการกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ขั้นตอน การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับสาเหตุและเงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งมัน เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นั้น ยัง ไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนและมีความซับซ้อน อันทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา ดังนั้น การอธิบายและการจำแนกสาระสำคัญของขั้นตอนการนำไปปฏิบัติให้นักวิชาการ ไม่สนใจเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่กลับไปสนใจขั้นตอนการกำหนดนโยบายมากกว่า ที่สำคัญ การศึกษาขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและ ทรัพยากรจำนวนมาก ตลอดจนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย การศึกษาเรื่อง ดังกล่าวจึงมิใช่เรื่องง่ายนัก จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไป ปฏิบัติต้องประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีกรอบการศึกษาเพียงใด ใช้ตัวแปรอะไรมาศึกษา และจะวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไป ปฏิบัติได้อย่างไร (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2549)

นอกจากนั้นมี 2 อุปสรรคสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายในสังคมไทยสะดุด เพราะปัญหาเชิงโครงสร้างจาก “การเมืองรวมศูนย์อำนาจ” แม้จะสั่งการได้รวดเร็ว แต่อาจ ทำให้นโยบายไม่เกิด และ “ความรู้ทางเทคนิค” ที่ต้องเขียนให้ระบบราชการนำไปสั่งการได้ ซึ่งประชาชนทั่วไปทำได้ยาก ต้องให้นักวิชาการช่วย การทำนโยบายสาธารณะ ไม่ใช่แค่การ รวบรวมคนมาสร้างข้อเสนอ แต่ยังรวมถึงการสร้าง “พันธะความรับผิดชอบ”

(Accountability) ให้เข้มแข็ง ซึ่งเป็นภารกิจร่วมของทุกคนที่จะต้องทำให้เกิดการจับตา การกระตุ้น และผลักดัน การทำนโยบายของภาครัฐ หน้าที่งานนโยบายอยู่เฉย ๆ คงเปิดไม่ได้ ดังนั้น “ทุกคนต้องเป็นนักขับเคลื่อนนโยบาย” โดยต้องมี 3 อย่าง คือหนึ่ง มีความรู้ ทักษะ ในการวิเคราะห์เชิงนโยบาย สอง มีทักษะการจัดการ จัดสรรคนและวางแผนทางการ ขับเคลื่อนนโยบายได้ตั้งแต่ต้นจนจบ และสุดท้าย มีเชาวน์ปัญญาทางนโยบาย รู้ช่วงขาขึ้น ขาลง ทิศทางการเมือง รู้จักคนที่สามารถพาลงจากดอยได้ เข้าใจภาพกว้างของสังคม และ บริบทของนโยบายที่ขับเคลื่อน และในยุคที่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เป็นความหวังในการแก้โจทย์สังคมได้อย่างตรงจุด แต่ข้อเสนอเชิงนโยบายจากเสียงของ ประชาชนกลับ “ติดดอย-ติดหล่ม” การใช้นวัตกรรมเชิงนโยบาย วิเคราะห์ข้อมูลและ ติดตามการทำงานของผู้นำนโยบาย ไปพร้อมกับการหาหน้าต๋านโยบายให้เจอ จะช่วย ผลักดันข้อเสนอโยบายลงจากดอยหรือสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ (ไทยพีบีเอส, 2568)

อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริงหรือโลกแห่งการปฏิบัติ มีประเด็นปัญหาสาธารณะ (Public Issue) จำนวนมากที่รัฐบาลให้ความสนใจถึงขั้นที่นำประเด็นเข้าสู่วาระทาง นโยบาย (Agenda-Setting) หรือกระทั่งมีการตัดสินใจทางนโยบาย (Policy Decision-Making) ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น กฎหมาย นโยบายสาธารณะ บริการสาธารณะ เป็นต้น แต่จะพบได้ว่าสิ่งเหล่านี้จำนวนมากยังคงเป็นเพียงรูปธรรมหรือเป็นเพียงตัวหนังสือใน กระดาษ การนำไปปฏิบัติหรือปรับใช้จริงยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้การจัดบริการ สาธารณะหรือดำเนินนโยบายไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีหรือตามที่คาดหวังไว้ สำหรับบทความนี้จะนำเสนอวิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยในการวิเคราะห์นโยบาย สาธารณะ โดยจะพิจารณาถึงข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการ

ความสำคัญของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าใจปัญหาและ ทางเลือกต่าง ๆ ในการพัฒนานโยบาย ซึ่งเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจที่มีข้อมูลพื้นฐานที่ ชัดเจน (Dunn, 2016) นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการประเมินผลกระทบและ ประสิทธิภาพของนโยบายที่ดำเนินการอยู่ สอดคล้องกันความสำคัญของการวิเคราะห์ นโยบาย คือ การเน้นถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา และการแสดงออกซึ่งความ รับผิดชอบของฝ่ายการเมืองที่มีต่อประชาชน ทั้งนี้เพราะ การสนองตอบต่อความต้องการ ของประชาชนนั้นถือว่าเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาล เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลประสบความสำเร็จ ล้มเหลวในการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาล นั้นก็ไม่อาจดำรงอยู่ต่อไป

ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความต้องการของประชาชนหรือมติมหาชน (Public Opinion) คือสาเหตุสำคัญที่ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ประชาธิปไตยเชิงปทัสฐาน (Normative Democratic Theory) ที่ถือว่าเป็นการรับผิดชอบของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน เพราะหลักประชาธิปไตยนั้นเน้นอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) กล่าวคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election Process) (สมบัติ อารังธวิวงศ์, 2537) ดังนั้นเมื่อประชาชนเลือกผู้นำหรือผู้ปกครองเข้ามา ก็หวังว่าจะเข้ามาแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยการกำหนดนโยบายที่มีความชอบธรรม

เนื่องจากนโยบายมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ดังนั้นการวิเคราะห์นโยบายเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทักษะ ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนโดยส่วนรวมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการวิเคราะห์นโยบายก่อนที่จะมีการตัดสินใจกำหนดนโยบายนั้นย่อมทำให้เกิดนโยบายที่สมเหตุสมผล ตรงตามปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมประสบความสำเร็จและผิดพลาดน้อยกว่า การกำหนดนโยบาย โดยมีได้ผ่านกระบวนการ วิเคราะห์อย่างไ้ตามบทบาทของการวิเคราะห์นโยบายมิใช่เพื่อการทดแทนนโยบายเดิมที่มีอยู่ และผลักดันนโยบายใหม่ที่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจต้องการ แต่การวิเคราะห์นโยบายนั้นเป็นการแสวงหาทางเลือกนโยบายที่ดีกว่าหรือเหมาะสมกว่า เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนให้มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่สังคมโดยรวม (ธัญรัตน์ แจ่มใส, 2562)

ดังนั้นการพิจารณาการกำหนดและการตัดสินใจนโยบาย จึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบโดยการวิเคราะห์ การพิจารณาเงื่อนไข การระบุปัญหา แนวทางการจัดการกับนโยบาย การใช้ความรู้แก้ไขปัญหา การตระหนักต่อเสียงข้างมาก การพิจารณาความชอบธรรม ความเป็นไปได้ทางการเมืองและการประเมินคุณภาพข้อมูล การเลือกใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างถูกต้องและแม่นยำ การคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การให้ความสำคัญกับหลักฐานและข้อเท็จจริง การตระหนักต่อสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมโดยรวม (Bundi & Trein, 2022)

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะช่วยให้เข้าใจปัญหาและทางเลือกในการพัฒนานโยบาย พร้อมสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีข้อมูลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นความรับผิดชอบต่อรัฐบาลต่อความต้องการของประชาชนและ

ความสำคัญของหลักฐานในการกำหนดนโยบาย การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างนโยบายที่สมเหตุสมผลและตอบโจทย์สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการวิเคราะห์นโยบาย

วิธีที่ได้มาจากการวิเคราะห์นโยบายได้มาจากหลายศาสตร์ไม่ว่าจะเป็น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาจิตวิทยา เศรษฐศาสตร์และปรัชญา เป็นต้น อย่างไรก็ตามระเบียบวิธีวิจัยจะเริ่มต้นจาก การกำหนดข้อมูลที่ต้องการ การรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การสำรวจ หลังจากนั้นท การประเมิน และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย (จุมพล หนีมวนิช, 2552) อาจแบ่งได้ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์ (Norrande & Wilcox, 2018) การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้เห็นภาพรวมและแนวโน้มของข้อมูล สอดคล้องกัน เป็นการใช้ข้อมูลเชิงตัวเลขและเครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์นโยบาย เพื่อประเมินผลกระทบ ความคุ้มค่า และประสิทธิภาพของนโยบาย ตัวอย่างวิธีการได้แก่ : การวิเคราะห์เชิงสถิติ (Statistical Analysis): เช่น การใช้การทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) การวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายต่อกลุ่มเป้าหมาย (Vose, 2008) การจำลองสถานการณ์ (Simulation): เช่น การใช้โมเดลคณิตศาสตร์เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์ในอนาคต การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis): เพื่อประเมินความคุ้มค่าของนโยบาย การวิเคราะห์เชิงสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ความคลาดเคลื่อน (Sensitivity Analysis) เพื่อทดสอบความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลลัพธ์

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพมุ่งเน้นที่การสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหา (Creswell, 2014) วิธีนี้เหมาะสำหรับการศึกษาปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ สอดคล้องกันเป็นการใช้ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการตีความเพื่อเข้าใจบริบท ความหมาย และผลกระทบของนโยบาย โดยวิธีการที่นิยมใช้ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น เอกสาร รายงาน การสัมภาษณ์ เพื่อเข้าใจมุมมองและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิง

คุณภาพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เพื่อรับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบเชิงวิเคราะห์ (Thematic Analysis) เพื่อระบุธีมและแนวโน้มในข้อมูลเชิงคุณภาพ การศึกษากรณี (Case Study) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบและความสำเร็จของนโยบายในบริบทเฉพาะ (Patton, 2002)

การวิเคราะห์นโยบายสามารถทำได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งกำหนดโครงสร้างสาระอย่างแน่นอน สำหรับอย่างแรกเกี่ยวข้องกับเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารทางราชการ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถแปรเอกสาร จากเชิงคุณภาพเป็นปริมาณได้เช่นกัน ซึ่งนักวิเคราะห์อาจจะต้องใช้ความรู้ทางด้านสถิติและการวิเคราะห์เชิงปริมาณพอสมควร นอกจากนี้ต้องรู้จักการทำแผนภาพ แผนภูมิพาย แผนภูมิ แท่ง ตารางต่าง ๆ และตัวแบบนำมาสร้างสหสัมพันธ์เชิงสถิติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลและประเมินผลผ่านเครื่องมือทางสถิติและการสัมภาษณ์ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาและกรณีศึกษา เพื่อเข้าใจผลกระทบและบริบทของนโยบายอย่างละเอียด

เครื่องมือที่ทันสมัยในการวิเคราะห์นโยบาย

การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics)

ในยุคดิจิทัล ปัจจุบันข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร และธุรกิจไปข้างหน้า ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ไม่เพียงแต่มีขนาดที่ใหญ่ แต่ยังมาจากแหล่งที่มา (Source) หลากหลาย และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) เป็นกระบวนการที่ใช้เครื่องมือ และเทคนิคเพื่อสกัดข้อมูลที่มีค่า และแปลงข้อมูลดิบให้เป็นข้อมูลเชิงลึกเพื่อช่วยในการตัดสินใจสำหรับผู้ประกอบการ ในบทความนี้จะพาทุกคนไปทำความรู้จักกับการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่กัน (ไทยแวร์ ดอทคอม, 2568) สอดคล้องกันการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวิเคราะห์นโยบายช่วยให้ผู้วิเคราะห์สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและมีปริมาณมาก ทำให้สามารถค้นหาความสัมพันธ์และแนวโน้มที่ซ่อนอยู่ในข้อมูลได้ (Kitchin, 2014)

การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling)

การจำลองสถานการณ์เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการทดสอบผลกระทบของนโยบายที่แตกต่างกัน โดยสร้างแบบจำลองที่สามารถจำลองสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Sterman, 2000) วิธีนี้ช่วยให้ผู้วิเคราะห์เห็นภาพรวมของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจต่าง ๆ สอดคล้องกันการจำลอง (Simulation) คือ การทำงานโดยการสร้างเป็น

แบบจำลองสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทดสอบก่อนการทำงานจริง การสร้างแบบจำลองจำรวบรวมนวิธีการคำนวณและตัวแปรต่าง ๆ มาใช้ในการสร้างรูปแบบจำลองสถานการณ์ขึ้นแทนเหตุการณ์จริง หรือแสดงพฤติกรรมที่จะมีของระบบต่าง ๆ ที่มีมาแสดงไว้บนคอมพิวเตอร์ โดยส่วนใหญ่มักจะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงาน อาจมีการศึกษาพฤติกรรมที่จะมีหรือยังไม่มี ดูการเคลื่อนไหวของทรัพยากรที่มีในกิจกรรมเป็นรูปแบบที่แตกต่าง ๆ ตามความต้องการ โดยต้องมีการเก็บข้อมูลและสร้างตัวแปรมาทำการวิเคราะห์หารูปแบบที่ถูกต้องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (ไอโอเคพยู, 2568)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS)

การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สามารถแสดงผลข้อมูลในรูปแบบแผนที่ ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของปัญหาในบริบททางภูมิศาสตร์ (Longley et al., 2015) สอดคล้องกัน การเก็บข้อมูลผ่านสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต (GIS in the Field) ที่รองรับการใช้งานแอปพลิเคชันเอาไว้หลากหลาย รองรับการทำงานภาคสนามแบบครบวงจรด้วยแอปพลิเคชันพร้อมใช้งาน โดยไม่ต้องเขียนโปรแกรม ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันในการรายงานและรับงานต่าง ๆ รวมไปถึงแอปพลิเคชันสำรวจจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม การทำงานด้านภาพถ่ายแบบครบวงจร (Imagery and Raster GIS) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล Imagery และข้อมูลภาพ Raster ตั้งแต่การสร้าง การประมวลผล การจัดการ การวิเคราะห์ และการแสดงผลภาพ เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้งานได้ทั้งบน Desktop, Server และบน Cloud (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, 2568)

สรุปได้ว่า เครื่องมือวิเคราะห์นโยบายในยุคดิจิทัลประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ซึ่งช่วยให้เข้าถึงและค้นหาความสัมพันธ์ในข้อมูลจำนวนมาก การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling) ช่วยทดสอบผลกระทบนโยบายต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้จริง และเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ผ่านแผนที่เพื่อภาพรวมที่ชัดเจนขึ้น

การประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบายเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ (Weiss, 1998) การใช้กรอบการประเมินที่เหมาะสมจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความแม่นยำและเชื่อถือได้มากขึ้น

นอกจากนั้น James E. A. (2006) ได้เสนอว่า สำหรับกระบวนการประเมินผลนโยบายสาธารณะนั้น เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย หลายสถาบันการประเมินนโยบายสาธารณะก็อาจกระทำได้ทั้งภายในหน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานที่มีใช้หน่วยงานของรัฐบาล James E. A. เสนอว่า กระบวนการประเมินนโยบายถ้าพิจารณาในระดับมหภาค (Macro Level) ควรประกอบด้วย การพิจารณาตรวจสอบโดยรัฐสภา (Congressional Oversight) เนื่องจากองค์กรนิติบัญญัติมีหน้าที่ออกกฎหมายซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการวางนโยบาย นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ควบคุมฝ่ายบริหาร จึงจำเป็นต้องมีการประเมินนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ว่าตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่ นอกจากรัฐสภาแล้ว หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่ในการประเมินนโยบาย คือ หน่วยงานบัญชีกลาง (General Accounting Office) ซึ่งเทียบได้กับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินของประเทศไทย หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของรัฐบาล ซึ่งสามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการวิเคราะห์และประเมินนโยบายได้ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ เป็นต้น นอกจากหน่วยงานดังกล่าวในหน่วยงานของรัฐบาลเองแล้ว ฝ่ายบริหารสามารถจัดตั้งคณะกรรมการประเมินนโยบายเพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์และประเมินนโยบายต่าง ๆ แล้วเสนอให้รัฐบาลทราบ ในกรณีที่ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินนโยบาย หน่วยงานทั้งหลายก็สามารถทำการประเมินนโยบายได้และควรถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

การเรียนรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากนโยบายสาธารณะเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวิเคราะห์นโยบาย การปฏิบัติตามนโยบาย และการประเมินผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาคำตอบ สำหรับคำถามที่ว่า นโยบาย/แผนงาน/โครงการ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่และระดับใด และการวัดต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผลและนำข้อมูลที่ได้มานั้นเพื่อทำการสรุปผล

สรุปได้ว่า การประเมินนโยบายเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยวิเคราะห์ผลกระทบและความสำเร็จของนโยบาย โดยควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากภายในและภายนอกหน่วยงาน รวมถึงใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการและเครื่องมือ

ข้อดี การวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพช่วยให้เข้าใจบริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วน

เสีย เครื่องมือทันสมัยเช่น Big Data และ GIS ช่วยให้การวิเคราะห์มีความละเอียดและหลากหลาย

ข้อจำกัด การวิเคราะห์เชิงปริมาณอาจไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์อาจมีความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ การใช้เครื่องมือทันสมัยต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

สรุปได้ว่า วิธีการและเครื่องมือมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดคือ ช่วยให้การตัดสินใจมีความชัดเจนและมีข้อมูลรองรับและช่วยให้เข้าใจบริบท ข้อจำกัด คือ อาจไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนได้ทั้งหมดเพราะบางอย่างต้องการความรู้และทักษะเฉพาะทาง

สรุป

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิเคราะห์ควรมีความเข้าใจในข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีการและเครื่องมือ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของนโยบายที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีที่นำมาวิเคราะห์นโยบายอาจใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ การใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยมักใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อคาดการณ์ผลลัพธ์นั้น และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการสำรวจและเข้าใจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหาได้ โดยการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยในการวิเคราะห์นโยบายทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) การจำลองสถานการณ์ (Simulation Modeling) และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS) แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การประเมินผลนโยบายซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยมีวิธีการประเมินที่หลากหลายสามารถเลือกใช้ได้ ซึ่งจะช่วยให้ช่วยให้เข้าใจผลกระทบของนโยบายอย่างละเอียด ทำให้สามารถวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้ชัดเจน สนับสนุนการตัดสินใจในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หนิมพานิช. (2552). *การประเมินผลนโยบาย : หลักการ แนวคิด และการประเมินผล*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไทยพีบีเอส. (2568). *นโยบายสาธารณะผ่านขาขึ้น แต่ไปไม่ถึงขาเคลื่อน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/government-102>.
- ไทยแวร์ดอทคอม. (2568). *Big Data Analytics คืออะไร? รู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ให้เกิดประโยชน์*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://tips.thaiware.com/2534.html>.
- ธัญวรัตน์ แจ่มใส (2562). *การวิเคราะห์นโยบาย Policy Analysis*. ศรีสะเกษ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2537). *การเมือง : แนวคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์เจ กราฟฟิค.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). *นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- สมพร เฟื่องจันทร์. (2552). *นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เฟื่องจันทร์.
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2568). *เทคโนโลยี GIS โดดเด่น ร้อนแรงแค่ไหน ในชีวิตประจำวัน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=6953&lang=TH.
- ไอโอเคทูยู. (2568). *sim การจำลองสถานการณ์ (Simulation) รวมข้อมูล*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://www.iok2u.com/article/information-technology/sim-all>.
- Bardach, E. (2012). *A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving*. Washington, D.C.: CQ Press.
- Bundi, P. & Trein, P. (2022). *Evaluation Use and Learning in Public Policy*. *Policy Sciences*, 55(2), 283–309.
- Creswell, J.W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Washington, D.C.: Sage Publications.

- Dunn, W.N. (2016). *Public Policy Analysis: An Introduction*. Oxfordshire: Routledge.
- Hogwood, B.W. & Gunn, L.A. (1984). *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.
- James, E.A. (2006). *Participatory Action Research for educational leadership: Using data-driven decision making to improve schools* Thousand Oaks: CA, Sage Publications, Inc.
- Kitchin, R. (2014). *The Data Revolution: Big Data, Open Data, Data Infrastructures and Their Consequences*. United States: Sage Publications.
- Longley, P.A. et al. (2015). *Geographic Information Science and Systems*. New York: John Wiley & Sons.
- Norrander, B. & Wilcox, C. (2018). *Understanding Public Opinion: A Practical Guide*. Washington, D.C.: CQ Press.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. United States: Sage Publications.
- Sterman, J.D. (2000). *Business Dynamics: Systems Thinking and Modeling for a Complex World*. United States: McGraw-Hill.
- Vose, D. (2008). *Quantitative Risk Analysis: A Guide to Monte Carlo Simulation*. New York: John Wiley & Sons.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for Studying Programs and Policies*. New Jersey: Prentice Hall.

ผลกระทบของกำแพงภาษีต่อการบริหารรัฐและเศรษฐกิจโลก*

THE IMPACT OF TARIFF BARRIERS ON STATE ADMINISTRATION
AND THE GLOBAL ECONOMY

ธวัชชัย สมอเนื้อ, ธิติวุฒิ หมั่นมี

Thawatchai Samornuea, Thitiwut Manmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: armmo_2006@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ผลกระทบของกำแพงภาษี ต่อการบริหารรัฐและเศรษฐกิจโลก ในบริบทของโลกาภิวัตน์ การศึกษาครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และการบริหารนโยบายสาธารณะ พบว่ากำแพงภาษีส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อรัฐและเศรษฐกิจ โดยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้า การจัดเก็บรายได้ภาครัฐ และโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางที่รัฐควรดำเนินการเพื่อปรับตัวต่อบริบทการค้าโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ: กำแพงภาษี; การบริหารรัฐ; เศรษฐกิจโลก; โลกาภิวัตน์

Abstract

This article analyzed the impact of tariff barriers on state administration and the global economy within the context of globalization. The study covered economic, political, and public policy dimensions, finding that tariff barriers exerted both positive and negative effects on states and economies. They significantly influenced trade policies, government revenue collection, and the economic power structures of various countries. The article also proposed strategies for how states should adapt to the continuously evolving global trade environment.

Keywords: Tariff Barriers; State Administration; Global Economy; Globalization

*Received May 3, 2025; Revised May 20, 2025; Accepted June 2, 2025

บทนำ

กำแพงภาษีถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางเศรษฐกิจที่รัฐใช้ควบคุมการค้าระหว่างประเทศมาอย่างยาวนาน แม้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะผลักดันให้มีการลดภาษีและเปิดเสรีทางการค้า แต่การใช้กำแพงภาษียังคงมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารรัฐในหลายประเทศ การวิเคราะห์ผลกระทบของกำแพงภาษีจึงมีความสำคัญต่อการเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของรัฐและเศรษฐกิจโลก (Krugman et al., 2018) อาจกล่าวได้ว่ากำแพงภาษี (Tariff Barriers) คือ การจัดเก็บภาษีศุลกากรจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยมีอัตราที่กำหนดไว้ตามประเภทสินค้า ปริมาณ หรือมูลค่าของสินค้า (Irwin, 1996) กำแพงภาษีเป็นรูปแบบหนึ่งของ “มาตรการกีดกันทางการค้า” (Trade Barriers) ที่รัฐนำมาใช้เพื่อควบคุมการไหลเข้าของสินค้าและบริการจากภายนอกประเทศ วัตถุประสงค์ของกำแพงภาษีจึงไม่จำกัดเฉพาะการจัดเก็บรายได้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ การรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจ และการใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายการเมืองระหว่างประเทศอีกด้วย

ในเชิงเศรษฐศาสตร์ กำแพงภาษีทำให้ราคาสินค้านำเข้าสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้สินค้าในประเทศมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้นในตลาดภายใน (Krugman & Obstfeld, 2009) อย่างไรก็ตาม กำแพงภาษียังมีผลกระทบในแง่ลบ เช่น การเพิ่มภาระต่อผู้บริโภค การบิดเบือนกลไกตลาด และการก่อให้เกิดมาตรการตอบโต้จากประเทศคู่ค้า

บทบาทของกำแพงภาษีในอดีตเป็นอย่างไร ?

ในอดีตกำแพงภาษีมักมีบทบาทเป็นแหล่งรายได้หลักของรัฐ โดยเฉพาะในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 ซึ่งรัฐส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบการจัดเก็บภาษีรายได้จากบุคคลหรือองค์กรอย่างแพร่หลาย (Findlay & O'Rourke, 2007) รายได้จากภาษีศุลกากรถือเป็นแหล่งงบประมาณสำคัญสำหรับการบริหารประเทศ การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น ในสหรัฐอเมริกาช่วงศตวรรษที่ 19 รัฐบาลกลางพึ่งพารายได้จากศุลกากรมากกว่าร้อยละ 90 ของรายได้ทั้งหมด (Irwin, 1996)

นอกจากนี้ กำแพงภาษียังถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศผ่านนโยบาย “การปกป้องอุตสาหกรรมอ่อนแอ” (Infant Industry Protection) ซึ่งเชื่อว่าการคุ้มครองอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ด้วยกำแพงภาษีจะช่วยให้มีเวลาเติบโต แข่งขันได้ในระยะยาว (Chang, 2002) บทบาทของกำแพงภาษีในปัจจุบัน ในยุค

โลกาภิวัตน์ บทบาทของกำแพงภาษีมีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงแค่แหล่งรายได้ หรือการปกป้องอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ในหลายมิติ ดังนี้

มิติเครื่องมือคุ้มครองอุตสาหกรรมเฉพาะกลุ่ม แม้การค้าเสรีจะได้รับการส่งเสริมมากขึ้นผ่านข้อตกลงเช่น WTO แต่รัฐหลายแห่งยังใช้กำแพงภาษีในการปกป้อง อุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ เช่น เกษตรกรรม เหล็กกล้า และอุตสาหกรรมเทคโนโลยีบาง ประเภท (Rodrik, 2011) เพราะมองว่าการพึ่งพิงสินค้านำเข้ามากเกินไปอาจกระทบต่อ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

มิติเครื่องมือตอบโต้ทางการค้า (Retaliation Tool) กำแพงภาษีถูกนำมาใช้เป็น มาตรการตอบโต้ในการทำสงครามการค้า เช่น กรณีสหรัฐฯ และจีนในช่วงปี ค.ศ. 2018 – 2020 ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างตั้งกำแพงภาษีเพื่อต่อรองและกดดันอีกฝ่ายหนึ่งทางเศรษฐกิจ (Bown, 2020)

มิติเครื่องมือทางการเมืองและนโยบายภายในประเทศรัฐบาลบางประเทศใช้ กำแพงภาษีเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางนโยบาย เช่น การลดการว่างงาน การสนับสนุน ชนบท หรือการลดการพึ่งพาต่างประเทศในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ (Grossman & Helpman, 1994) นอกจากนี้ การตั้งกำแพงภาษียังสามารถตอบสนองต่อกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศ เช่น องค์กรแรงงาน หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนทางการเมือง

ประเด็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับกำแพงภาษีที่เกิดขึ้นที่น่าสนใจ !

ผู้เขียนมองว่าแม้ว่ากำแพงภาษีจะมีบทบาทหลากหลายและถูกนำมาใช้เพื่อ ผลประโยชน์ในหลายมิติ แต่ก็มีข้อถกเถียงสำคัญ คือ ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจนัก เศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าการกำแพงภาษีทำให้เกิดการสูญเสียสวัสดิการ (Deadweight Loss) และลดประสิทธิภาพของระบบตลาด (Krugman & Obstfeld, 2009) ผลกระทบต่อ ผู้บริโภค กำแพงภาษีมักทำให้ราคาสินค้าในประเทศสูงขึ้น ซึ่งลดอำนาจการซื้อของ ประชาชน ความเสี่ยงของสงครามการค้า การใช้กำแพงภาษีเพื่อกดดันคู่ค้าอาจนำไปสู่การ ตอบโต้ซึ่งบานปลายเป็นสงครามการค้า ส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวม

กล่าวโดยสรุป กำแพงภาษีเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ทั้งเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าการค้าเสรีจะได้รับการส่งเสริมมากขึ้น ในโลกยุคปัจจุบัน แต่กำแพงภาษียังคงเป็น “กลไกเชิงยุทธศาสตร์” ที่รัฐเลือกใช้ในบาง บริบทเพื่อรักษาผลประโยชน์ภายในประเทศ และสร้างอำนาจต่อรองในเวทีระหว่าง

ประเทศ อย่างไรก็ตาม การใช้อย่างไม่ระมัดระวังอาจก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกมิติ

ผลกระทบของกำแพงภาษีต่อการบริหารรัฐมีอะไรบ้าง ?

ผลกระทบเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ภาครัฐ กำแพงภาษียังคงเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่โครงสร้างภาษีภายในยังไม่เข้มแข็ง (World Bank, 2020) อย่างไรก็ตาม การพึ่งพารายได้จากภาษีศุลกากรมีความเสี่ยงต่อความผันผวนของการค้าโลกและแรงกดดันจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก (WTO)

ผลกระทบเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ กำแพงภาษีมีผลต่อการกำหนดนโยบายอุตสาหกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจภายใน โดยรัฐสามารถใช้กำแพงภาษีเป็นเครื่องมือสร้างอุตสาหกรรมใหม่ หรือปกป้องอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ (Rodrik, 2018) อย่างไรก็ตาม การใช้นโยบายเชิงคุ้มครองมากเกินไปอาจนำไปสู่ความไร้ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและลดขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว

ผลกระทบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การตั้งกำแพงภาษีสูงอาจกระตุ้นให้เกิดสงครามการค้า (Trade Wars) ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น สงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนในช่วงปี 2018–2020 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกและสร้างแรงกดดันต่อระบบการค้าเสรี (Bown, 2020)

ประเด็นที่น่าสนใจอีกหนึ่งประเด็นคือการชะลอตัวของการค้าโลก

จะเห็นได้ว่าการค้าโลกถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกในยุคสมัยใหม่ นับตั้งแต่การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา อัตราการเติบโตของการค้าโลกมักสูงกว่าอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โลกอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของกำแพงภาษีในช่วงหลัง โดยเฉพาะในบริบทของสงครามการค้าระหว่างประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาและจีน ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อปริมาณการค้าโลก และกลายเป็นปัจจัยที่ฉุดรั้งการเติบโตทางเศรษฐกิจในหลายภูมิภาค (IMF, 2019) กลไกผลกระทบของกำแพงภาษีต่อการค้าโลก กำแพงภาษีมีผลโดยตรงต่อโครงสร้างต้นทุนของการค้าระหว่างประเทศ เมื่อภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บจากสินค้านำเข้าสูงขึ้น ราคาสินค้านำเข้าในตลาดปลายทางก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย

ผลที่เกิดขึ้นคือ การลดลงของความสามารถในการแข่งขันของสินค้า สินค้านำเข้ากลายเป็นสินค้าที่มีราคาสูงกว่าสินค้าในประเทศ ส่งผลให้ผู้บริโภคและผู้ประกอบการหันไปใช้สินค้าในประเทศมากขึ้น หรือหาทางเลือกอื่นจากประเทศที่ไม่ได้ถูกตั้งกำแพงภาษี ซึ่งทำให้ปริมาณการค้าระหว่างประเทศลดลง การลดลงของความเชื่อมั่นในห่วงโซ่อุปทานโลก (Global Supply Chains) การตั้งกำแพงภาษีทำให้บริษัทข้ามชาติที่พึ่งพาห่วงโซ่อุปทานระหว่างประเทศประสบกับต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น จึงมีแนวโน้มที่จะลดการลงทุนข้ามพรมแดน และปรับห่วงโซ่อุปทานให้สั้นลงหรือหันกลับไปผลิตในประเทศต้นทางมากขึ้น (Antras, 2020) และผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและการบริโภคเมื่อวัตถุดิบหรือสินค้าสำเร็จรูปต้องเผชิญกับกำแพงภาษี ต้นทุนการผลิตของภาคอุตสาหกรรมก็สูงขึ้นตาม ส่งผลให้ราคาสินค้าขั้นสุดท้ายสูงขึ้นด้วย ผู้บริโภคต้องแบกรับราคาที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อ และกดดันการขยายตัวของเศรษฐกิจในวงกว้าง กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รายงานว่า ภายในปี 2019 อัตราการเติบโตของการค้าโลกหดตัวเหลือเพียง 1.0% ซึ่งถือเป็นระดับต่ำสุดนับตั้งแต่ปี 2009 ที่เกิดวิกฤตการเงินโลก (IMF, 2019) หนึ่งในสาเหตุหลักคือการเพิ่มขึ้นของกำแพงภาษีระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งสองประเทศ และยิ่งลุกลามไปยังกิจกรรมการค้าทั่วโลกในลักษณะของ “spillover effects” ที่ทำให้ห่วงโซ่อุปทานทั่วโลกหยุดชะงัก การศึกษาของ World Trade Organization (WTO) ในปีเดียวกัน พบว่ามาตรการกีดกันทางการค้าใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ทั่วโลกในปี 2018–2019 มีผลกระทบต่อสินค้ามูลค่ากว่า 747 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นระดับสูงสุดนับตั้งแต่มีการบันทึกข้อมูลในปี 2012 (WTO, 2019) จากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบของเศรษฐกิจในระดับมหภาค กล่าวคือ ผลกระทบในระดับเศรษฐกิจมหภาคผลกระทบจากการชะลอตัวของการค้าโลกไม่ได้จำกัดอยู่ที่ประเทศคู่ขัดแย้งทางการค้าเท่านั้น แต่ขยายไปยังประเทศกำลังพัฒนาที่พึ่งพาการส่งออก รวมถึงเศรษฐกิจเปิดขนาดเล็ก เช่น ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ละตินอเมริกา และแอฟริกา ตัวอย่างเช่น ประเทศไทย เวียดนาม และมาเลเซีย ต่างประสบกับแรงกดดันจากการส่งออกที่ชะลอตัวในช่วงสงครามการค้าสหรัฐฯ-จีน (ADB, 2020) นอกจากนี้ การชะลอตัวของการค้าโลกยังส่งผลกระทบต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ความไม่แน่นอนทางการค้าเพิ่มสูงขึ้น ทำให้นักลงทุนชะลอการตัดสินใจลงทุนระยะยาว ตลาดแรงงาน ภาคการผลิตและภาคโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกได้รับผลกระทบโดยตรง ส่งผลให้การจ้างงานลดลงการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม

ธนาคารโลก (World Bank, 2020) ประเมินว่าการเพิ่มขึ้นของค่าแพงภาษีทั่วโลกในช่วงปี 2018–2019 ทำให้อัตราการเติบโตของ GDP โลกลดลงประมาณ 0.5 จุดเปอร์เซ็นต์

ประเด็นที่น่าตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่ผู้เขียนมองว่า แม้ว่าการลดการพึ่งพิงการค้าโลกจะมีบางข้อดี เช่น การกระจายความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน หรือการส่งเสริมการผลิตในประเทศ แต่ในระยะสั้น ผลกระทบด้านลบต่อเศรษฐกิจโลกมีมากกว่าข้อได้เปรียบดังกล่าว การฟื้นตัวของการค้าโลกหลังวิกฤตสงครามการค้าจึงขึ้นอยู่กับความเจรจาทิศทางการค้าพหุภาคี การลดค่าแพงภาษี และการสร้างสภาพแวดล้อมการค้าระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพมากขึ้น

โดยสรุป การเพิ่มขึ้นของค่าแพงภาษีมีผลกระทบอย่างชัดเจนต่อการชะลอตัวของการค้าโลก โดยทำให้ต้นทุนการค้าเพิ่มขึ้น ความเชื่อมั่นในห่วงโซ่อุปทานลดลง และกระทบต่อการผลิต การบริโภค และการลงทุนในหลายประเทศ ในระยะยาว การบริหารจัดการค่าแพงภาษีอย่างรอบคอบ และการส่งเสริมกลไกการค้าพหุภาคี จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกในยุคหลังวิกฤต

การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทานโลก บริษัทข้ามชาติมีแนวโน้มปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานเพื่อลดผลกระทบจากค่าแพงภาษี เช่น การย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีต้นทุนภาษีต่ำกว่า หรือการกระจายแหล่งผลิตหลายประเทศ (Antras, 2020) ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ค่าแพงภาษีทำให้เกิดความไม่แน่นอนในเชิงนโยบาย ส่งผลให้การลงทุนทั้งในระดับชาติและระดับโลกชะลอตัว นักลงทุนมีแนวโน้มชะลอการตัดสินใจจนกว่าสถานการณ์นโยบายการค้าจะชัดเจน (Handley & Limao, 2017)

ในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดที่สุดเกี่ยวกับค่าแพงภาษีคือกรณีสงครามการค้าสหรัฐฯ–จีน การตั้งค่าแพงภาษีตอบโต้กันระหว่างสหรัฐฯ และจีนตั้งแต่ปี 2018 เป็นกรณีศึกษาสำคัญที่สะท้อนผลกระทบของค่าแพงภาษีต่อเศรษฐกิจโลก รายงานของสำนักงานงบประมาณรัฐสภาสหรัฐฯ (Congressional Budget Office, 2019) ชี้ว่า ค่าแพงภาษีทำให้ต้นทุนสินค้าเพิ่มขึ้น รายได้เกษตรกรลดลง และอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ชะลอตัว ขณะเดียวกัน ผลการศึกษาของ IMF (2019) ระบุว่าเศรษฐกิจโลกโดยรวมสูญเสียผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ประมาณ 0.8% จากความตึงเครียดทางการค้าในช่วงดังกล่าว

สงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนในปี 2025 ได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์กลับมาดำรงตำแหน่งในสมัยที่สอง และดำเนินนโยบายการค้า

ที่ยึดแนวทาง “America First” อย่างเข้มข้น การตั้งกำแพงภาษีตอบโต้กันระหว่างสองประเทศมหาอำนาจนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อระบบการค้าโลกและห่วงโซ่อุปทานระหว่างประเทศอีกด้วย โดยเฉพาะนโยบายของสหรัฐฯ ในปี 2025 ในช่วงต้นปี 2025 ประธานาธิบดีทรัมป์ได้ประกาศเพิ่มภาษีนำเข้าสินค้าจากจีนอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการเพิ่มภาษี 10% ในเดือนกุมภาพันธ์ ตามด้วยการเพิ่มอีก 10% ในเดือนมีนาคม และในเดือนเมษายน ได้ประกาศเพิ่มภาษีอีก 34% ส่งผลให้อัตราภาษีรวมอยู่ที่ 54% ต่อมาในวันที่ 9 เมษายน สหรัฐฯ ได้เพิ่มภาษีอีก 50% ทำให้อัตราภาษีรวมสูงถึง 104% และในวันที่ 10 เมษายน ได้ประกาศเพิ่มภาษีอีก 41% ส่งผลให้อัตราภาษีรวมสูงถึง 145% นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อกดดันจีนให้ดำเนินการควบคุมการส่งออกเพนทานิล ซึ่งสหรัฐฯ อ้างว่าเป็นสาเหตุของวิกฤตการณ์ยาเสพติดในประเทศ นอกจากนี้ ยังมีกรยกเลิกข้อยกเว้นภาษีสำหรับสินค้าจีนบางประเภท เช่น เสื้อผ้าและของเล่น ส่งผลให้ราคาสินค้าเหล่านี้ในสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นอย่างมาก

นโยบายของจีนในปี 2025 จีนได้ตอบโต้ด้วยการเพิ่มภาษีนำเข้าสินค้าจากสหรัฐฯ อย่างต่อเนื่องเช่นกัน เริ่มจากการเพิ่มภาษี 34% ในเดือนเมษายน ตามด้วยการเพิ่มอีก 50% ในวันที่ 9 เมษายน ส่งผลให้อัตราภาษีรวมอยู่ที่ 84% และในวันที่ 11 เมษายน ได้ประกาศเพิ่มภาษีอีก 41% ทำให้อัตราภาษีรวมสูงถึง 125% นอกจากนี้ จีนยังได้ดำเนินมาตรการอื่น ๆ เช่น การจำกัดการส่งออกแร่หายากที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมเทคโนโลยีของสหรัฐฯ การระงับการนำเข้าสินค้าเกษตรจากสหรัฐฯ และการดำเนินการทางกฎหมายกับบริษัทสหรัฐฯ บางแห่ง

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกต่อนโยบายของสหรัฐฯ และจีนในปี 2025 ทำให้ระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างไร?

การตั้งกำแพงภาษีระหว่างสหรัฐฯ และจีนในปี 2025 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกอย่างมีนัยสำคัญ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้ปรับลดคาดการณ์การเติบโตของเศรษฐกิจโลกในปี 2025 ลงเหลือ 2.8% จากเดิมที่คาดการณ์ไว้ที่ 3.3% ในสหรัฐฯ การเพิ่มภาษีดังกล่าวทำให้ต้นทุนสินค้านำเข้าสูงขึ้น ส่งผลให้ราคาสินค้าในประเทศเพิ่มขึ้น และอาจนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อที่สูงขึ้น นักเศรษฐศาสตร์บางรายคาดการณ์ว่า สหรัฐฯ อาจเข้าสู่ภาวะถดถอยภายในกลางปี 2025 ในจีนการตอบโต้ด้วยการเพิ่มภาษีและมาตรการอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อภาคการส่งออกและอุตสาหกรรมภายในประเทศ ธนาคารเพื่อการลงทุน

ระดับโลกหลายแห่งได้ปรับลดคาดการณ์การเติบโตของเศรษฐกิจจีนในปี 2025 ลงเหลือ 4.5% จากเดิมที่คาดการณ์ไว้ที่ 5.0%

สรุปได้ว่า สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีนในปี 2025 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของผลกระทบที่เกิดจากการตั้งกำแพงภาษีตอบโต้กันระหว่างประเทศมหาอำนาจ นโยบายดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อระบบการค้าโลกและห่วงโซ่อุปทานระหว่างประเทศอีกด้วย การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการเจรจาทางการค้าระหว่างประเทศอย่างจริงจัง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว

เมื่อเกิดปัญหากำแพงภาษีควรมีแนวทางการบริหารรัฐในบริบทดังกล่าวอย่างไร

กำแพงภาษีในฐานะเครื่องมือทางการค้าและนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการบริหารรัฐอย่างกว้างขวาง การบริหารรัฐในบริบทที่มีการใช้กำแพงภาษีจึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น รอบคอบ และมุ่งเน้นการรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องผลประโยชน์ภายในประเทศและการรักษาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศ แนวทางการบริหารรัฐในสถานการณ์ดังกล่าวต้องคำนึงถึงทั้งมิติการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นองค์รวม (Rodrik, 2011)

การวางนโยบายเศรษฐกิจที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ กำแพงภาษีมีผลโดยตรงต่อต้นทุนสินค้าและการไหลเวียนของการค้าโลก รัฐจึงต้องวางนโยบายเศรษฐกิจที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การกำหนดนโยบายสนับสนุนภาคการผลิตในประเทศ การส่งเสริมนวัตกรรม และการปรับโครงสร้างภาคการส่งออกไปยังตลาดใหม่ ๆ แทนการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาที่มีปัญหาทางการค้า (World Bank, 2020) การใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจภายใน เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การลดภาษีภายในประเทศ หรือการสนับสนุนเงินอุดหนุนให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากกำแพงภาษี เป็นแนวทางสำคัญในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะสั้น (International Monetary Fund [IMF], 2019)

การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างมียุทธศาสตร์ กำแพงภาษีมักเป็นผลลัพธ์ของความขัดแย้งทางการค้าและการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น การบริหารรัฐในบริบทนี้ต้องให้ความสำคัญกับการทูตเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) อย่างมียุทธศาสตร์ รัฐควรเสริมสร้างความร่วมมือในระดับพหุภาคี เช่น การเข้าร่วมข้อตกลง

การค้าเสรีใหม่ การสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค และการมีบทบาทเชิงรุกในองค์กรระหว่างประเทศ เช่น Wto และ G20 (Baldwin, 2016) นอกจากนี้ การเปิดการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าเพื่อหาข้อยุติหรือลดความตึงเครียดทางการค้า เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดผลกระทบของกำแพงภาษี และป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามจนกระทบเศรษฐกิจภายในประเทศ

การเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมในประเทศ รัฐควรมองกำแพงภาษีไม่ใช่เพียงอุปสรรค แต่เป็นโอกาสในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น โดยการลงทุนในเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา (R&D) และการส่งเสริมการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (Grossman & Helpman, 1994) การพัฒนาแรงงานให้มีทักษะสอดคล้องกับอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ก็เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

การบริหารผลกระทบต่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ กำแพงภาษีมักส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในรูปของราคาสินค้าที่สูงขึ้น และต่อผู้ผลิตบางกลุ่ม เช่น เกษตรกร หรือผู้ส่งออก รัฐจึงจำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม เช่น การให้เงินเยียวยา (Compensation) การจัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ หรือการเปิดโครงการฝึกอบรมเพื่อยกระดับอาชีพ (Antras, 2020) นอกจากนี้ การสื่อสารกับสาธารณะอย่างโปร่งใสถึงเหตุผลและเป้าหมายของการใช้นโยบายกำแพงภาษี ตลอดจนการให้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ อย่างทั่วถึง จะช่วยลดแรงต่อต้านทางสังคมและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล

การวางแผนระยะยาวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ในระยะยาว รัฐต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจโลก เช่น การปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานโลก (Supply Chain Restructuring) และการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการค้าจากสินค้าไปสู่บริการ รัฐบาลควรวางยุทธศาสตร์เศรษฐกิจที่ยืดหยุ่นและรองรับอนาคต เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว และการสนับสนุนนวัตกรรมเทคโนโลยี (Unctad, 2021) การสร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อเร่งการวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถเสริมสร้างความสามารถทางเศรษฐกิจภายในประเทศ จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดและเติบโตในโลกที่เต็มไปด้วยกำแพงภาษี แนวทางการบริหารรัฐในบริบทของกำแพงภาษีต้องไม่มองเฉพาะผลกระทบระยะสั้น แต่ต้องวางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม การมีนโยบายเศรษฐกิจที่ยืดหยุ่น การ

เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภายในประเทศ และการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศอย่างมียุทธศาสตร์ จะช่วยให้รัฐสามารถรักษาเสถียรภาพและพัฒนาเศรษฐกิจท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคแห่งกำแพงภาษี

สรุปได้ว่า กำแพงภาษีมียุทธศาสตร์สำคัญทั้งในแง่การบริหารรัฐและเศรษฐกิจโลก แม้จะมีประโยชน์ในบางกรณี แต่การใช้กำแพงภาษีอย่างไม่ระมัดระวังสามารถก่อให้เกิดผลเสียหายร้ายแรง ทั้งต่อการค้า การลงทุน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้น รัฐต้องดำเนินนโยบายการค้าอย่างสมดุล ระหว่างการปกป้องผลประโยชน์ภายในประเทศและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโลก

สรุป

กำแพงภาษีคือภาษีศุลกากรจากสินค้านำเข้า ซึ่งรัฐใช้ทั้งเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมภายใน จัดเก็บรายได้ และเป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ แม้การค้าเสรีจะเติบโตในยุคโลกาภิวัตน์ แต่กำแพงภาษียังมีบทบาทสำคัญและส่งผลต่อการบริหารรัฐหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ (เพิ่มรายได้รัฐแต่เสี่ยงต่อความไร้ประสิทธิภาพและเงินเฟ้อ) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (อาจนำไปสู่สงครามการค้า) และด้านสังคม (ราคาสินค้าแพงขึ้น กระตุ้นผู้ส่งออกและแรงงาน) ดังเช่นกรณีสงครามการค้าสหรัฐฯ-จีน ปี ค.ศ. 2025 ที่อุตสาหกรรมโลกชะลอตัว แนวทางบริหารรัฐในบริบทนี้ต้องยืดหยุ่นและรอบคอบ โดยเสริมขีดความสามารถแข่งขันภายในประเทศ กระจายตลาด ใช้การทูตเศรษฐกิจเชิงรุก ดูแลผู้ได้รับผลกระทบ และวางแผนระยะยาวเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก

เอกสารอ้างอิง

- Antras, P. (2020). *Global Production: Firms, Contracts, And Trade Structure*. New Jersey: Princeton University Press.
- Bown, C.P. (2020). The US-China Trade War and Phase One Agreement. *Peterson Institute for International Economics*, 21(2), 1-57.
- Chang, H.J. (2002). *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*. London: Anthem Press.
- Congressional Budget Office. (2019). *The Effects of Tariffs on The US Economy*. Retrieved April 20, 2025, From <https://www.cbo.gov>

- Findlay, R. & O'Rourke, K.H. (2007). *Power And Plenty: Trade, War, and the World Economy in The Second Millennium*. New Jersey: Princeton University Press.
- Grossman, G.M. & Helpman, E. (1994). Protection For Sale. *American Economic Review*, 84(4), 833-850.
- Handley, K., & Limão, N. (2017). Policy Uncertainty, Trade, And Welfare: Theory and Evidence for China and The United States. *American Economic Review*, 107(9), 2731–2783.
- International Monetary Fund (IMF). (2019). *World Economic Outlook: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers*. Washington, DC: IMF
- Irwin, D.A. (1996). *Against The Tide: An Intellectual History of Free Trade*. New Jersey: Princeton University Press.
- Krugman, P.R. & Obstfeld, M. (2009). *International Economics: Theory And Policy* (8th Ed.). Boston: Pearson Education.
- Krugman, P.R. Et Al. (2018). *International Economics: Theory And Policy* (11th Ed.). Boston: Pearson.
- Rodrik, D. (2011). *The Globalization Paradox: Democracy And the Future of The World Economy*. New York: W. W. Norton & Company.
- Rodrik, D. (2018). *Straight Talk on Trade: Ideas for A Sane World Economy*. New Jersey: Princeton University Press.
- World Bank. (2020). *Global Economic Prospects*. June 2020: Pandemic Recession: The Global Economy in Crisis.

ประชาธิปไตยท้องถิ่นของไทยในอุดมคติ*

THAILAND'S IDEAL LOCAL DEMOCRACY

ปาริชาติ ชุมพงศ์

Parichat Chumpong

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Parichat_chu@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีหลักการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล การบริหารงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยช่วยให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในระยะยาว กลไกของประชาธิปไตยท้องถิ่นที่ส่งเสริมความยั่งยืน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการกำหนดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน อปท. สามารถใช้กระบวนการประชาธิปไตย เช่น การประชาคม การลงคะแนนเสียง และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาและสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตย ปัญหาคอร์รัปชัน และข้อจำกัดด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงนโยบาย เสริมสร้างกลไกการตรวจสอบ และส่งเสริมการศึกษา ด้านพลเมือง เพื่อให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย; ท้องถิ่น; อุดมคติ

*Received March 25, 2025; Revised April 11, 2025; Accepted April 17, 2025

Abstract

Local democracy serves as a fundamental basis for sustainable development, emphasizing public participation, transparency, and accountability of Local Administrative Organizations (LAOs). These democratic principles are directly linked to balanced economic, social, and environmental development. A democratic governance approach enables citizens to play a crucial role in shaping their communities' development, thereby fostering long-term stability and well-being. Key mechanisms of local democracy that promote sustainability include decentralized governance structures, citizen engagement, and policies that respond to local needs. LAOs can utilize democratic processes such as public consultations, voting, and transparent information disclosure to enhance development efficiency and build public trust. Additionally, collaboration among government agencies, the private sectors, and civil society is essential for advancing policies aligned with sustainable development goals. However, several challenges hinder the development of local democracy, including a lack of public awareness about democratic processes, corruption, and budget constraints faced by local administrative bodies. Addressing these issues requires policy improvements, stronger oversight mechanisms, and civic education initiatives. By reinforcing these measures, local democracy can effectively serve as a driving force for sustainable development.

Keywords: Democracy; Locality; Ideology

บทนำ

ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการบริหารรัฐกิจที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับพื้นที่ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ย่อมช่วยให้การพัฒนา มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน นำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (UNDP, 2020) องค์การสหประชาชาติยังได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเมืองและชุมชนท้องถิ่น

อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างกลไกประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (UNDP, 2020)

ในบริบทของประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนสามารถกำหนดอนาคตของตนเองผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) โดยปัจจุบันประเทศไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนทั้งสิ้น 7,852 แห่ง แบ่งออกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 76 แห่ง เทศบาล 2,472 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 5,304 แห่ง (สำนักเลขาธิการกรมการปกครองท้องถิ่น, 2567)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการวางรากฐานของประชาธิปไตยท้องถิ่นมาเป็นเวลานาน แต่การพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าวยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การขาดแคลนทรัพยากร ความไม่มีเสถียรภาพของนโยบาย และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด และในการศึกษาของ Dahl (1998) ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง ในขณะที่ Ostrom (1990) เน้นย้ำถึงความจำเป็นของสถาบันที่มีโครงสร้างการบริหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การทำประชาคม และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพสามารถเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีกรอบกฎหมายและนโยบายที่สนับสนุนประชาธิปไตยท้องถิ่น แต่ยังคงมีอุปสรรคที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น การขาดความตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในกระบวนการประชาธิปไตย ปัญหาคอร์รัปชัน และข้อจำกัดด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และพัฒนากลไกที่สามารถขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์กลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงแนวทางในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

หลักการประชาธิปไตยท้องถิ่นและความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายและการพัฒนาชุมชนของตนเอง (Shah & Thompson, 2004) แนวคิดนี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยผู้เขียนได้เรียบเรียงเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยท้องถิ่นจากนักวิชาการหลายท่านได้ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของประชาธิปไตยท้องถิ่น ประชาธิปไตยท้องถิ่นหมายถึง การกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลกลางไปยังหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย ตัวอย่างเหตุการณ์และการประยุกต์ใช้ เช่น ประเทศสวีเดน เป็นตัวอย่างของประเทศที่มีการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเทศบาลมีอำนาจในการจัดการบริการสาธารณะ เช่น การศึกษาและการดูแลสุขภาพ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารงาน (Baldersheim & Ståhlberg, 2002) และประเทศไทย ที่การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมีการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (โกวิทย์ พวงงาม, 2555) การปกครองท้องถิ่นที่เป็นประชาธิปไตยจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน และช่วยให้ประชาชนสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้อย่างแท้จริง

จากแนวคิดและหลักการของประชาธิปไตยท้องถิ่น พบว่า การกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางไปยังหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งขึ้น ตัวอย่างจากประเทศสวีเดนแสดงให้เห็นว่าการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. และเทศบาล ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนโดยประชาชนเอง ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นที่เป็นประชาธิปไตยจึงเป็น

รากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน และช่วยให้ประชาชนสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้อย่างแท้จริง

2. ความเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตยท้องถิ่นกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
ประชาธิปไตยท้องถิ่นที่เข้มแข็งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (UNDP, 2016) เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายและการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง พวกเขาจะมีความรับผิดชอบและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีตัวอย่างและการประยุกต์ใช้ เช่น

2.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้และแหล่งน้ำ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้ทรัพยากรเหล่านี้ถูกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และลดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ประชาธิปไตยท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนของตนเอง เช่น การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนหรือโครงการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

2.3 การศึกษาและการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคม ทำให้ประชาชนมีความตระหนักและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNDP, 2016)

3. บทบาทของประชาชนในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบของผู้บริหารท้องถิ่น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า (อรทัย ก๊กผล, 2556)

การที่ประชาชนเข้าร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้แนวทางการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดเวที

ประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการดำเนินโครงการต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการยอมรับและลดความขัดแย้งในชุมชน (ณัฐมน หมวกนิม และศิริสุตา แสงทอง, 2567) นอกจากนี้ การตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านกลไก เช่น การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ การเข้าร่วมประชุมสภาท้องถิ่น หรือการใช้สิทธิร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ล้วนเป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาล (พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, 2563)

ด้านการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ประชาชนสามารถมีบทบาทเชิงรุกในการนำเสนอแนวคิดและโครงการที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน เช่น การเสนอจัดตั้งโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาสาธารณูปโภค หรือกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการพัฒนาท้องถิ่นจากฐานราก สร้างทั้งความยั่งยืนและความเป็นเจ้าของในชุมชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2564)

สรุปได้ว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่น คือ หัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะมันเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมจริง ไม่ใช่แค่ฟังแล้วผ่าน แต่เป็นการคิด ร่วม ตัดสินใจ และลงมือทำ ไปพร้อมกันเมื่ออำนาจอยู่ใกล้มือประชาชนมากขึ้น ชุมชนก็จะเข้มแข็งขึ้น เพราะพวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของ รู้ว่าเสียตัวเองมีค่า และรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นที่บ้าน ไม่ใช่แค่รอจากรัฐส่วนกลาง ดังนั้น การปกครองที่เปิดกว้าง โปร่งใส และตอบโจทย์คนในพื้นที่จึงไม่ใช่แค่ทางเลือก แต่คือทางรอดของการพัฒนาที่เท่าเทียม ยั่งยืน และมีอนาคตร่วมกันอย่างแท้จริง

กลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประชาธิปไตยท้องถิ่นมิใช่เป็นเพียงแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึง กลไกและกระบวนการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับฐานรากอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ กลไกเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นสามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการจริงของชุมชน (Ostrom, 1990)

หนึ่งในกลไกที่สำคัญที่สุด คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์กรเหล่านี้มีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนา การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น และการบริหารงบประมาณ โดยผ่านการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยโดยตรง กลไกการเลือกตั้งจึงถือเป็นเครื่องมือเบื้องต้นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนคัดเลือกผู้นำที่มี

ความสามารถและตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่ (โกวิท พวงงาม, 2555) และอีกกลไกหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือ การจัดทำประชาคมหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งเป็นเวทีให้ประชาชนได้เสนอความคิดเห็น ตรวจสอบ และติดตามการดำเนินโครงการของ อบต. กลไกนี้ช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของนโยบาย มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับรัฐ ตัวอย่างเช่น ในหลายจังหวัดของภาคเหนือ มีการใช้เวทีประชาคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชนและแหล่งน้ำร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ในชุมชน (UNDP, 2019)

นอกจากนี้ กลไกด้านธรรมาภิบาล เช่น ระบบการตรวจสอบภายในของสภาท้องถิ่น การเปิดเผยข้อมูลงบประมาณสาธารณะ และช่องทางร้องเรียนของประชาชน ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบของผู้บริหารท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนโดยปราศจากความกลัว เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยสามารถเบ่งบานจากฐานราก และส่งผลให้การพัฒนาไม่ใช่เพียงการเจริญเติบโตเชิงเศรษฐกิจ แต่เป็นการเติบโตอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจ, 2561)

เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบจะพบว่า กลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพมักปรากฏในประเทศที่ให้ความสำคัญกับ โครงสร้างการกระจายอำนาจแบบมีส่วนร่วม (Participatory Decentralization) และมีการพัฒนา Institutional Capacity อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ประเทศเยอรมนี ซึ่งมีระบบเทศบาลปกครองตนเอง ที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลด้านงบประมาณ การวางผังเมือง และการจัดบริการสาธารณะโดยตรง เทศบาลมีสภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง และผู้บริหารที่มีวาระชัดเจน ซึ่งทำให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลและความไว้วางใจจากประชาชน (Heinelt, 2013) ขณะที่ในประเทศญี่ปุ่น มีการพัฒนากลไกประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมผ่านระบบ Machizukuri หรือ การวางแผนเมืองโดยประชาชนในท้องถิ่นร่วมมือกับเทศบาล ตัวอย่างเช่น ในเมืองโยโกฮาม่า ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดแผนที่ใช้ในการจัดการผังเมือง การขนส่ง และสิ่งแวดล้อม โดยเทศบาลทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน มากกว่าผู้สั่งการ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจที่ยึดหลักความร่วมมือ (Sorensen, 2002)

หากย้อนกลับมาดูบริบทของประเทศไทย แม้จะมีการวางโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ชัดเจนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 แต่ การใช้อำนาจในทางปฏิบัติยังถูกจำกัดด้วยการควบคุมจากส่วนกลาง ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบายหลัก ส่งผลให้กลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นยังไม่สามารถแสดงศักยภาพได้เต็มที่ (โกวิท พวงงาม,

2555) อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่ของประเทศไทยก็มีตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น เทศบาลนครลำปาง ได้จัดตั้ง สภาเด็กและเยาวชนท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชนตั้งแต่วัยเรียน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสังคมและการศึกษา (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) และเทศบาลตำบลแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีการบูรณาการภาคประชาชนในแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านโครงการแม่แจ่มโมเดล ที่เน้นการใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่และการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งช่วยให้เกิดการจัดการลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน และลดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐอย่างเป็นรูปธรรม (UNDP, 2019)

การเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นว่า กลไกเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่มี เจตจำนงทางการเมือง (Political Will) และวัฒนธรรมองค์กร ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง ดังนั้น การเสริมสร้างกลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นควรควบคู่ไปกับการพัฒนา Capacity ของทั้งรัฐและประชาชนให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า กลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางการเมือง แต่เป็นแกนกลางของกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ากับความยั่งยืนของพื้นที่ ดังนั้น หากรัฐต้องการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดผลจริง จำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ครบถ้วน และตอบสนองต่อพลวัตของชุมชนในระยะยาว ดังนั้น กลไกเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่มี เจตจำนงทางการเมือง และวัฒนธรรมองค์กร ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง ดังนั้น การเสริมสร้างกลไกประชาธิปไตยท้องถิ่นควรควบคู่ไปกับการพัฒนา Capacity ของทั้งรัฐและประชาชนให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ความท้าทายและแนวทางพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน

แม้ว่าประชาธิปไตยท้องถิ่นจะถูกยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัติกลับเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดหลากหลายที่ส่งผลให้การขับเคลื่อนประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ยังไม่บรรลุศักยภาพเต็มที่ หนึ่งในความท้าทายหลักคือ การควบคุมจากส่วนกลาง ซึ่งทำให้การกระจายอำนาจเป็นเพียงเชิงรูปแบบ (Symbolic Decentralization) มากกว่าการมอบอำนาจที่แท้จริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ยังคงต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐส่วนกลางอย่างมาก และไม่สามารถกำหนดนโยบายหรือใช้ทรัพยากรได้อย่างอิสระ (พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2562)

อีกประเด็นสำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือชุมชนชายขอบที่ขาดช่องทางการแสดงความคิดเห็น ขาดข้อมูลที่ถูกต้องและเผชิญกับวัฒนธรรมอำนาจนิยมในระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายมักกระจุกอยู่กับกลุ่มคนบางกลุ่ม ขณะที่คนส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสและศักยภาพในการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) และปัญหาเรื่อง ความไม่โปร่งใสและการคอร์รัปชันในระดับท้องถิ่น ก็ยังเป็นประเด็นเรื้อรังที่บั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน ตัวอย่างเช่น กรณีการจัดซื้อจัดจ้างของ อบต. ที่ขาดระบบตรวจสอบถ่วงดุลอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการใช้อำนาจในลักษณะเครือข่าย ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมไม่มีผลกระทบจริงต่อการตัดสินใจ (Transparency International, 2020)

สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ควรเริ่มจาก การปรับโครงสร้างการกระจายอำนาจให้มีความจริงจังและชัดเจน โดยเฉพาะการให้อำนาจทางงบประมาณและนโยบายแก่ท้องถิ่นมากขึ้น ควบคู่กับการสร้างระบบตรวจสอบจากภาคประชาชน เช่น สภาชุมชน กลไกภาคประชาสังคม หรือการเปิดเผยข้อมูลผ่านระบบดิจิทัลสาธารณะ (Heinelt, 2013)

การส่งเสริมพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizenship) ก็เป็นอีกกลไกที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านสถานศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และกิจกรรมของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีทักษะและความกล้าในการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ (Gaventa & Barrett, 2010) นอกจากนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบ E-Participation, Open Data, และการลงคะแนนเสียงออนไลน์ ยังเป็นทางเลือกใหม่ในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจไม่ได้สนใจการเมืองผ่านช่องทางแบบดั้งเดิม (UNESCAP, 2022) โดยผู้เขียนได้ทำเป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนี้

ตารางที่ 1 ความท้าทาย VS แนวทางการพัฒนา

ความท้าทาย	ผลกระทบ	แนวทางการพัฒนา
1. การควบคุมจากส่วนกลาง	อปท. ไม่มีอิสระในการจัดการนโยบายและงบประมาณ	ปรับปรุงกฎหมายกระจายอำนาจ ให้ อปท. มีอำนาจกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดเก็บรายได้เอง
2. ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วม	ประชาชนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงกระบวนการตัดสินใจ	สร้างพื้นที่พูดคุยชุมชน พัฒนาช่องทางการสื่อสาร เช่น E-participation
3. การขาดความโปร่งใสและการคอร์รัปชัน	ลดความเชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตยท้องถิ่น	ใช้ระบบ Open Data, สร้างกลไกตรวจสอบภาคประชาชนอย่างเป็นระบบ
4. ประชาชนขาดศักยภาพในการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ ไม่มีสิทธิพลจริง	ส่งเสริมการเรียนรู้พลเมือง จัดเวทีสาธารณะ ฝึกทักษะการสื่อสาร/เสนอแนะ
5. ขาดการใช้เทคโนโลยีเชิงรุก	พลาดโอกาสเข้าถึงคนรุ่นใหม่	พัฒนาแอปพลิเคชัน/เว็บไซต์ท้องถิ่นที่ประชาชนใช้งานง่าย เข้าถึงได้ 24 ชม.

แม้ว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นจะถูกยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัติกลับเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดหลากหลายที่ทำให้การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ยังไม่สามารถบรรลุศักยภาพได้อย่างแท้จริง หนึ่งในความท้าทายหลักคือ การควบคุมจากส่วนกลางที่ยังมีลักษณะรวมศูนย์ ส่งผลให้ อปท. ขาดอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณและการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น (ปัทมา ศิริอาชารุ่งเรือง, 2564; พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2562) อีกปัจจัยสำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน และชุมชนชนบท ที่ยังเข้าไม่ถึงช่องทางในการเสนอความเห็นหรือร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา ทั้งจากข้อจำกัดด้านการศึกษา การสื่อสาร และความเข้าใจในสิทธิของตน (พระสมุทรอากมธีโร, 2563)

ความไม่โปร่งใสและการคอร์รัปชัน ก็ยังเป็นปัญหาที่ฝังลึกในระดับท้องถิ่น โดยพบว่าระบบตรวจสอบภายในยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ขณะที่การเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณยังเป็นไปในลักษณะจำกัดหรือเข้าถึงยาก ทำให้ประชาชนขาดความไว้วางใจและไม่เชื่อมั่นในกระบวนการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายด้าน การขาดศักยภาพของเจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับการอบรมหรือสนับสนุนให้พัฒนาทักษะ

ด้านการบริหาร การวางแผน หรือการสื่อสารกับประชาชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของนโยบายและความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง

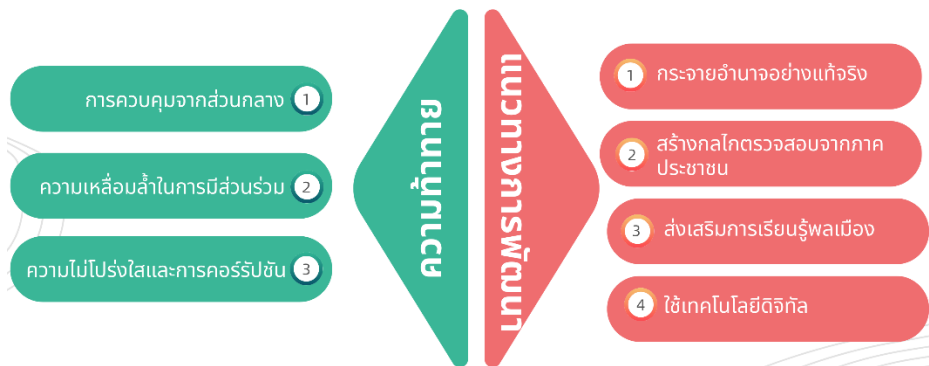
ดังนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเริ่มจาก การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่ในเอกสาร แต่ต้องเกิดขึ้นในเชิงนโยบาย งบประมาณ และการตัดสินใจ ให้ อบต. สามารถจัดเก็บรายได้ จัดลำดับความสำคัญของแผนพัฒนา และกำหนดรูปแบบบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทของตน (โกวิทย์ พวงงาม, 2555; สถาบันพระปกเกล้า, 2564) ขณะเดียวกัน การสร้างกลไกตรวจสอบจากภาคประชาชน เช่น สภาประชาชนชุมชน กลุ่มเฝ้าระวังงบประมาณ หรือการใช้ระบบ Open Data เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและติดตามการใช้งบประมาณได้แบบโปร่งใสและเรียลไทม์ ก็ถือเป็นแนวทางที่เสริมสร้างธรรมาภิบาลได้อย่างเป็นรูปธรรม (Transparency International, 2020) และที่สำคัญไม่แพ้กันคือการ ส่งเสริมการเรียนรู้พลเมือง (Civic Education) ในระดับโรงเรียน อบต. และชุมชน เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และพลังของตนในระบบประชาธิปไตย พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ของ อบต. ระบบ e-Vote หรือ LINE OpenChat เป็นช่องทางใหม่ในการแสดงออก เสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น (UNESCAP, 2022)

สรุปได้ว่า แม้ประชาธิปไตยท้องถิ่นจะถูกยกให้เป็นกลไกหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่หากยังคงถูกจำกัดด้วยโครงสร้างรวมศูนย์ ขาดความโปร่งใส และไม่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็จะเป็นเพียงประชาธิปไตยในนาม มากกว่าความจริง การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยท้องถิ่นที่แท้ ต้องไม่ใช่แค่กระจายอำนาจบนกระดาษ แต่ต้องปลดล็อกอำนาจในทางปฏิบัติ เสริมศักยภาพคนในพื้นที่ เปิดเวทีให้ประชาชนทุกกลุ่มได้พูด ฟัง และกำหนดอนาคตร่วมกันอย่างเท่าเทียม พร้อมสร้างระบบตรวจสอบที่โปร่งใส และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงอำนาจกับความรับผิดชอบเข้าด้วยกัน เพราะในท้ายที่สุด ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนเชื่อมั่นว่าเสียงของตนมีความหมาย และลงมือ สร้างการเปลี่ยนแปลงได้จริงในบ้านของตัวเอง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา ผู้เขียนมองว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายหลายประการที่ต้องเผชิญ โดยผู้เขียนได้ทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

การเสริมสร้างประชาธิปไตย ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 ชี้ให้เห็นชัดว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นที่ยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้ายังตกอยู่ในกับดักเดิม ๆ ของระบบรวมศูนย์ ความเหลื่อมล้ำทางโอกาส และโครงสร้างที่ขาดความโปร่งใส หากอยากเห็นท้องถิ่นไทยเติบโตอย่างแท้จริง เราต้อง “เปลี่ยนจากราก” ไม่ใช่แค่ “ซ่อมปลายทาง”

1. ฝังซั้ย ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึก

1.1 การควบคุมจากส่วนกลาง ท้องถิ่นยังเป็นได้แค่ผู้ปฏิบัติตาม มากกว่าผู้กำหนดอนาคตของตนเอง งบประมาณถูกล็อกจากบนลงล่าง และแนวคิด “ไว้ใจไม่ได้” ยังวนเวียนอยู่ในระบบราชการไทย

1.2 ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วม ประชาชนไม่ได้มีพื้นที่เท่ากันในการพูด ในบางพื้นที่ เสียงของคนตัวเล็กยังไม่ดังพอ หรือไม่มีช่องให้พูดเลยด้วยซ้ำ

1.3 ความไม่โปร่งใสและการคอร์รัปชัน ข้อมูลยังไม่เปิด การตรวจสอบยังยาก คนที่อยากมีส่วนร่วมบางทีก็ถอดใจ เพราะรู้สีกว่าอะไร ๆ ก็ตายตัวอยู่แล้ว

2. ฝังขวา แนวทางก้าวข้ามกับดักเดิม

2.1 กระจายอำนาจอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่ส่งเงินมาให้ใช้ แต่ต้องให้อำนาจในการออกแบบชีวิตของคนในชุมชนจริง ๆ ให้ท้องถิ่นมีอิสระคิด ตัดสินใจ และสร้างสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง

2.2 สร้างกลไกตรวจสอบจากภาคประชาชน ต้องเปิดพื้นที่ให้คนในพื้นที่ได้ ฝึาดูการใช้อำนาจ เช่น กลุ่มพลเมืองตรวจสอบงบประมาณ หรือระบบ Open Data ที่ทำให้ข้อมูลโปร่งใสตั้งแต่ต้นทาง

2.3 ส่งเสริมการเรียนรู้พลเมือง ประชาธิปไตยไม่ใช่แค่เลือกตั้ง แต่คือการเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และพลังของตัวเอง จึงต้องสร้างระบบการเรียนรู้ทางการเมืองในทุกช่วงวัยและพื้นที่

2.4 ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ต้องใช้แพลตฟอร์มที่เข้าถึงง่ายและคนใช้จริง เช่น LINE, Facebook, หรือ e-Participation ให้คนรุ่นใหม่ได้มีเวทีเสนอความเห็นโดยไม่ต้องรอเวทีประชุมแบบเก่า ดังนั้น ถ้าอยากให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นมากกว่าคำสวย ๆ เราต้องออกแบบระบบให้ประชาชนอยากมีส่วนร่วม เพราะพวกเขาเห็นผลจริงจากสิ่งที่ร่วมมือสร้าง ไม่ใช่แค่ทำเพราะถูกเชิญ

สรุป

ประชาธิปไตยท้องถิ่นไม่ใช่เพียงแนวคิดที่วาดไว้ในอุดมคติของรัฐธรรมนูญ หากแต่คือรูปธรรมที่ควรถูกบ่มเพาะในทุกตารางนิ้วของสังคมไทย ยิ่งในยุคที่ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและทรัพยากรยังฝังรากลึก การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นกลไกทางเทคนิค แต่ควรถูกยกระดับให้เป็นเครื่องมือสร้างความยุติธรรมและความหวังในระดับรากหญ้า เพราะการกระจายอำนาจจะไม่มีวันสำเร็จ หากรัฐยังไม่ยอมปล่อยมือให้กับประชาชนอย่างแท้จริง และประชาธิปไตยจะไม่มีวันเติบโต หากประชาชนยังรู้สึกกลัวเสียงของเขาเปลี่ยนแปลงอะไรได้จริง การปฏิรูปประชาธิปไตยท้องถิ่นจึงต้องเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิด เปิดพื้นที่ให้คนธรรมดาที่มีสิทธิ์ร่วมออกแบบนโยบาย ใช้เทคโนโลยีเป็นสะพานเชื่อมรัฐกับประชาชน และลงทุนกับการเรียนรู้ทางการเมืองในระยะยาว ท้ายที่สุด ประชาธิปไตยท้องถิ่นในอุดมคติจะไม่ใช่ว่าเพียงภาพฝัน หากเรากล้าทำให้มันกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความหวัง มีศักดิ์ศรี และมีอำนาจในการกำหนดอนาคตของตนเองอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2555). *การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- ณัฐมน หมวกฉิม และศิริสุตา แสงทอง. (2567). แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 18(56), 451-463.
- ปัทมา ศิริอาชารุ่งเรือง. (2564). การกระจายอำนาจกับการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2562). การกระจายอำนาจกับการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 45(3), 25-42.
- พระสมุห์อาคม อาคมธีโร. (2563). การพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 10(2), 261-280.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *นวัตกรรมการเมืองท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รายงานสถานการณ์ประชาธิปไตยท้องถิ่นของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักเลขาธิการกรมการปกครองท้องถิ่น. (2567). *ข้อมูลทางการปกครองทั่วประเทศ*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://shorturl.asia/iUW0L>
- อรรถัย กักพล. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถาบันพระปกเกล้า.
- Baldersheim, H. & Ståhlberg, K. (2002). From Guided Democracy to Multi-Level Governance: Trends in Central-Local Relations in Nordic Countries. *Local Government Studies*, 28(3), 74-90.
- Dahl, R. A. (1998). *On Democracy*. USA: Yale University Press.
- Heinelt, H. (2013). *Participatory Governance and Democracy: Engagement, Representation and Participation in Contemporary Governance*. New York: Routledge.

- Ostrom, E. (1990). *Governing The Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. UK: Cambridge University Press.
- Sorensen, A. (2002). *The Making of Urban Japan: Cities and Planning from Edo to The Twenty-First Century*. New York: Routledge.
- Transparency International. (2020). *Corruption Perceptions Index 2020*. Retrieved March 23, 2025, From [Https://Shorturl.Asia/Hx8W6](https://Shorturl.Asia/Hx8W6)
- UNDP. (2016). *Human Development Report 2016: Human Development for Everyone*. New York: UNDP.
- UNDP. (2019). *Thailand Human Development Report: Achieving the Sdgs in Thailand*. Bangkok: UNDP.
- UNDP. (2020). *Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and The Anthropocene*. New York: UNDP.
- UNESCAP. (2022). *Digital Government in Asia and The Pacific: Fostering Inclusion and Participation*. Bangkok: UNESCAP.

การบูรณาการองค์กรภาครัฐยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา*

INTEGRATION OF MODERN ORGANIZATIONS BASED ON TI-SIKKHA

วนิดา ตรงดี

Wanida Trongdee

บริษัท บีแอนด์บี อินเตอร์ กรุ๊ป 2004 จำกัด

B&B Inter Group 2004 Company Limited

Corresponding Author E-mail: Wanida.td@gmail.com

บทคัดย่อ

ศักยภาพในการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการบริหารองค์กรภาครัฐในยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเชิงระบบระหว่างแนวคิดพุทธธรรมกับหลักการบริหารจัดการร่วมสมัย เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และจริยธรรมของภาครัฐ ท่ามกลางบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของประชาชนที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยมีกรอบแนวคิดหลักคือ การบริหารเชิงคุณค่ากับการพัฒนาคุณภาพเชิงโครงสร้าง ผลการวิเคราะห์พบว่า หลักศีลสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการวางระบบบรรณานุกรมและจริยธรรมในองค์กรเพื่อป้องกันการทุจริตและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส หลักสมาธิส่งเสริมการบริหารตนเองของบุคลากร การมีสติในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ส่วนหลักปัญญาช่วยผลักดันให้เกิดการคิดเชิงระบบ การตัดสินใจเชิงคุณค่า และการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารภาครัฐ เมื่อพิจารณาในภาพรวม การนำไตรสิกขามาเป็นฐานคิดของการบริหารองค์กรภาครัฐสามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างประสิทธิภาพเชิงกลไกกับคุณธรรมเชิงนามธรรม และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ รัฐควรส่งเสริมให้เกิด “องค์กรสำนึกธรรม” โดยการออกแบบระบบฝึกอบรมเชิงบูรณาการที่ผสมผสานหลักไตรสิกขาเข้ากับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของรัฐ ทั้งนี้ควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์เพิ่มเติมเพื่อประเมินผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในระบบราชการอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การออกแบบนโยบายการบริหารยุคใหม่ที่ผสมผสานความเป็นมนุษย์กับประสิทธิภาพได้อย่างสมดุล

คำสำคัญ: การบูรณาการ; องค์กรยุคใหม่; ไตรสิกขา

*Received March 27, 2025; Revised May 16, 2025; Accepted May 27, 2025

Abstract

The potential of applying the Buddhist principle of Ti-Sikkha morality (Sila), concentration (Samadhi), and wisdom (Pañña) to the management of modern public sector organizations by focusing on the systemic integration between Buddhist ethics and contemporary public administration principles to enhance efficiency, sustainability, and ethical governance amid the increasing complexity of social change, technology, and public expectations. with a conceptual framework grounded in value-based administration and structural quality development. The findings indicated that Sila could be integrated into organizational governance to promote transparency, prevent corruption, and foster a culture of ethical conduct. Samadhi contributed to self-discipline among personnel, mindfulness in administrative processes, and improved quality of work life. Pañña supported systems thinking, value-based decision-making, and the cultivation of enlightened leadership within public agencies. Overall, the application of Ti-Sikkha as a foundational framework for public sector management bridges the gap between mechanical efficiency and ethical intention, while reinforcing public trust in state institutions. The proposed policy recommendation for the state to foster “organizations with moral consciousness” by implementing integrated training systems that combined Ti-Sikkha with human resource development in the bureaucracy. There should be further empirical research to assess the tangible outcomes of applying Buddhist principles in state administration, ultimately guiding the development of a new public administration paradigm that harmonizes human values with potentials in a holistic manner.

Keywords: Integraton; Modern Organization; Threefold Training

บทนำ

การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลักภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวมในการให้บริการยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์

และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยม และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

สังคมแห่งยุคสมัยใหม่เป็นสังคมของการสร้างสรรค์และการเรียนรู้ปัญหาต่าง ๆ มีความซับซ้อนและสร้างผลกระทบมากขึ้น ความสามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป รวมทั้งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อการประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ภาวะการณ์นำองค์กรสมัยใหม่ก็ต้องมีความแตกต่างจากยุคสมัย เพิ่มศักยภาพของบุคลากรเพื่อการเรียนรู้และสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน เน้นการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์อย่างรวดเร็ว มีแนวทางที่ทันสมัยเป็นพลวัตเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างต้องปฏิรูปตนเองเพื่อความอยู่รอดกันอย่างเต็มที่

การพัฒนาองค์การ (Organization Development) ให้เป็นองค์การสมัยใหม่ (Modern Organization) ในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากนักบริหารและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เมื่อกล่าวถึงธุรกิจทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายนั้น ล้วนเป็นธุรกิจที่เติบโตโดยอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกันที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เริ่มที่ผู้บริหารขององค์การต้องมีองค์ความรู้ มีทักษะ และความสามารถ ในการบริหารธุรกิจในทุกหน้าที่ ดังนั้นหน่วยงานหรือองค์การจึงต้องมีเรียนรู้และองค์การนั้นเป็นที่รวมของบุคลากรและงานซึ่งงานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น

การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐควรมุ่งเน้นการจัดองค์กรที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล และพร้อมปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้หลักไตรสิกขาในการทำงานเพื่อให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็วและสะดวก ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์ ความมัธยัสถ์ และจิตสำนึกสาธารณะในทุกภาคส่วน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยุติธรรมอย่างเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม บทความนี้จะนำเสนอ แนวคิดทฤษฎีองค์การ แนวความคิดทางบริหารยุคใหม่ และการบูรณาการองค์การภาครัฐยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา ดังความสังเขปต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีองค์การ

ความหมายของทฤษฎีองค์การ

องค์การ (Organization) หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ภายใต้โครงสร้างที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะที่ตั้งไว้ โดยองค์การมิได้เกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง หากแต่เป็นผลจากการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่น ๆ ให้ทำงานสอดคล้องประสานกัน ภายใต้แผนกลยุทธ์ที่เป็นระบบ การจัดการในองค์การจึงหมายถึงกระบวนการติดตามตรวจสอบ และผลักดันให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งบทบาทของผู้จัดการในบริบทนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์การ โดยเฉพาะการบริหารคนให้ทำงานบรรลุตามเป้าหมายขององค์การ ไม่ใช่ด้วยพรสวรรค์เพียงอย่างเดียว แต่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงบริหาร

Gareth R. Jones (2001) ให้ความหมายขององค์การว่าเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อประสานงานระหว่างกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยการรวมกลุ่มของคนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สะท้อนคุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ที่มุ่งตอบสนองความต้องการผ่านความร่วมมืออย่างมีแบบแผน องค์การจึงมีองค์ประกอบสำคัญสามประการ ได้แก่ 1. ความมุ่งไปสู่เป้าหมาย (Purpose) 2. บุคลากร (People) และ 3. แผนหรือระบบที่กำหนดร่วมกัน (Plan) ทั้งนี้ คนในองค์การต้องมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายขององค์การให้สำเร็จ (Gerloff, 1985)

ในทำนองเดียวกัน Daft (2010) เห็นว่าองค์การเป็นระบบที่มนุษย์จัดตั้งขึ้นโดยออกแบบโครงสร้างที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อมภายนอก โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ผ่านแนวคิดการมอบอำนาจ (Empowerment) เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน

องค์การสมัยใหม่จึงมีลักษณะที่เป็นระบบและมีโครงสร้างทางการอย่างชัดเจน ซึ่งมักแสดงออกในรูปของแผนภูมิองค์การ (Organizational Chart) โดยแสดงสายบังคับบัญชา ระดับอำนาจ และความสัมพันธ์เชิงหน้าที่อย่างเป็นระเบียบ (Eriksson-Zetterquist et al., 2011) โดยระบุว่าองค์การมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์และมาตรฐานตำแหน่งตามสายการบังคับบัญชา 2. เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายร่วม มีการประสานงาน และจัดการกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย และ 3. เป็นวัฒนธรรมที่บุคลากรในองค์การมีความเข้าใจและอุดมการณ์

ร่วมกัน ซึ่งลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า องค์การไม่ได้เป็นเพียงหน่วยงานทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่ที่บุคลากรเชื่อมโยงกันด้วยเป้าหมาย ระบบ คุณค่า และปฏิสัมพันธ์ที่มีแบบแผน

สรุปได้ว่า องค์การคือการรวมกลุ่มของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำงานร่วมกันภายใต้โครงสร้างที่มีการแบ่งหน้าที่และอำนาจอย่างชัดเจน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยการจัดการหมายถึงกระบวนการควบคุม ติดตาม และดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้จัดการมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์การประสบความสำเร็จ

แนวความคิดทางบริหารสมัยใหม่

การบริหาร (Administration) หมายถึงกระบวนการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ด้วยความร่วมมือของบุคลากรในองค์การ โดยการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบรรลุผลสำเร็จของงาน ผ่านการทำให้บุคคลอื่นดำเนินการแทน (Follet, 1924) กล่าวคือ เป็นการผสมผสานระหว่างกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุมการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทขององค์การสมัยใหม่ การบริหารจำเป็นต้องสามารถปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง องค์การที่ประสบความสำเร็จจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ 1. ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ 2. เทคโนโลยีที่ทันสมัย และ 3. โครงสร้างและระบบงานที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง (เสนห์ จัยโต, 2551)

ในส่วนของภาครัฐ แนวคิดการจัดการแบบใหม่หรือที่เรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” (New Public Management) ได้เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจน โดยเน้นการปรับเปลี่ยนระบบราชการจากรูปแบบเดิมที่เน้นระเบียบขั้นตอน มาเป็นระบบที่เน้นผลลัพธ์ ความคุ้มค่า และความรับผิดชอบต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น การจัดการภาครัฐแนวใหม่มีหลักสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ 1. การบริหารโดยนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 2. การกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดผลงานที่ชัดเจน 3. การควบคุมผลผลิตและผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ 4. การแยกหน่วยงานรัฐออกเป็นหน่วยย่อยที่สามารถบริหารจัดการได้อิสระ

มากขึ้น 5. การสร้างการแข่งขันภายในภาครัฐเพื่อกระตุ้นประสิทธิภาพ 6. การนำแนวทางการบริหารของภาคเอกชนมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และ 7. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล (โครงการพัฒนานักบริหารระดับสูง ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส.2) รุ่นที่ 12, 2563)

จากกรอบแนวคิดข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารไม่ใช่เพียงการจัดการทรัพยากรเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงคน ระบบ และเป้าหมายเข้าด้วยกันอย่างมีกลยุทธ์ โดยเฉพาะในภาครัฐซึ่งมีความซับซ้อนในเชิงโครงสร้างและความคาดหวังจากประชาชนสูง การบริหารยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น ทันสมัย และมีความรับผิดชอบต่อในระดับที่สูงกว่าที่เคยเป็นมา

สรุปได้ว่า แนวคิดทางบริหารสมัยใหม่ เป็นแนวคิดพื้นฐานของการบริหารจัดการซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ของภาครัฐและยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม เปลี่ยนผ่านสู่การบริหารและบริการภาครัฐในรูปแบบดิจิทัล ปรับโครงสร้างองค์กรและระบบงานให้ยืดหยุ่น คล่องตัว และตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ ปฏิรูปการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เป็นระบบเปิด เพื่อคัดเลือกและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ ตามหลักคุณธรรม เสริมสร้างการบริหารราชการในระดับพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน แก้ไขอุปสรรคด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการเบิกจ่ายเงินให้รวดเร็ว โปร่งใส คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน

วิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การ

วิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การนั้นจะเห็นได้ว่าทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมนั้นเป็นแนวความคิดที่นักวิชาการเสนอขึ้นมาจากประสบการณ์และการทดลองวิจัย ซึ่งทฤษฎีจะนำมาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ แนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมจะเน้นในเรื่องรูปแบบโครงสร้างและการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยจะมุ่งถึงผลงาน แต่ไม่สนใจความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมที่มีชื่อเสียงและในปัจจุบันยังมีการนำมาใช้อยู่ คือ ทฤษฎีการจัดองค์การแบบราชการของ Max Weber ต่อมาจะเป็นทฤษฎีองค์การด้านพฤติกรรมศาสตร์โดยมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดองค์การ โดยมีความเชื่อว่าองค์การเหมือนสิ่งมีชีวิตต้องการมีการเจริญเติบโต มีสุขภาพไม่ดีเป็นบางครั้ง และที่สำคัญต้องมีการพัฒนาองค์การให้เจริญเติบโตและมั่นคงตลอดไป ส่วนทฤษฎีต่อมา

เป็นทฤษฎีองค์การสมัยใหม่เน้นทางด้านจิตวิทยา คำนึงถึงบุคคลและกลุ่มงานเพิ่มเข้าไป ทฤษฎีองค์การมีวิวัฒนาการดังนี้ (Morgan, 1989)

1. ยุคการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) องค์กรถูกมองเป็นเครื่องจักร (Machine Model) เน้นการออกคำสั่ง วางแผน และควบคุม ใช้หลักความชำนาญเฉพาะด้านและกำหนดขอบเขตการควบคุม (Span of Control) ประมาณ 6 คน มีข้อจำกัดในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ช่วงปลายทศวรรษ 1930 มีการปรับแนวคิดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

2. ยุคมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) Barnard (1938) มองว่าองค์กรเป็นระบบความร่วมมือ การสื่อสารมีความสำคัญ โดยเน้นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน มีการกระจายอำนาจ และโครงสร้างองค์กรมีความยืดหยุ่น เน้นแนวคิด อิสระ การเปลี่ยนแปลง ความเป็นมนุษย์ ความคิดสร้างสรรค์ และประชาธิปไตย

3. ยุกระบบราชการ (Bureaucracy) Max Weber เน้นประสิทธิภาพของระบบราชการ องค์กรมีลักษณะ การสื่อสารที่ชัดเจน อำนาจหน้าที่แน่นอน และการใช้กฎระเบียบข้อบังคับ

4. อำนาจ ความขัดแย้ง และการตัดสินใจ (Power, Conflict and Decisions) นักรัฐศาสตร์สนใจศึกษาอำนาจและความขัดแย้งในองค์กร Herbert Simon และ James March ศึกษาการตัดสินใจที่มีข้อจำกัด เช่น ข้อมูลไม่เพียงพอ ข้อจำกัดด้านเวลา และการให้เหตุผลไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดการเลือกทางเลือกที่พอใจมากกว่าทางเลือกที่ดีที่สุด (Simon, Herbert A., 1987)

5. คุณสมบัติของเทคโนโลยี (Technological Qualification) Tavistock Group Group ศึกษาาระบบสังคมเทคนิค (Sociotechnical Systems) พิจารณาทั้งด้านสังคมและเทคนิคในองค์กร

6. ทฤษฎีองค์การให้ความสำคัญกับเป้าหมายองค์การและสภาพแวดล้อม เป้าหมายขององค์กรสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีองค์การ เป็นหลักการศึกษาถึงโครงสร้าง และการออกแบบองค์การ โดยมีเป้าหมายเป็นจุดมุ่งหมายร่วมของสมาชิกในองค์การ มีบุคลากรซึ่งต้องทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และมีองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือ โดยเน้นการบริหารที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม และสร้างนวัตกรรมเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน

การบูรณาการองค์การยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคดิจิทัลมิได้เพียงส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล แต่ยังสั่นสะเทือนโครงสร้างการทำงานขององค์กรภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ องค์การยุคใหม่ จึงมิใช่เพียงหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน แต่เป็นระบบคุณค่าร่วมที่ต้องตอบสนองต่อสาธารณะในเชิงคุณธรรมไม่แพ้เชิงประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการ หลักธรรมเข้ากับโครงสร้างองค์การจึงไม่ใช่เรื่องเชิงอุดมการณ์เท่านั้น หากเป็นภารกิจเชิงระบบที่ต้องออกแบบอย่างเป็นรูปธรรม หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา (อง.ตัก. 29/521/294, ที.ปา. 11/228/231) ซึ่งถือเป็นแนวทางการฝึกตนขั้นพื้นฐานใน พระพุทธศาสนา จึงสามารถเป็นกรอบคิดสำคัญที่ช่วยยกระดับการบริหารองค์การไปสู่การ มีคุณภาพทั้งในมิติภายนอกและภายใน

ศีล หมายถึง การควบคุมกาย วาจา ใจให้สงบ ไม่เบียดเบียน ซึ่งสามารถเทียบได้กับการวางระบบธรรมาภิบาลภายในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดจรรยาบรรณ การมี วัฒนธรรมองค์กรโปร่งใส หรือระบบควบคุมภายในที่ลดแรงจูงใจต่อการทุจริต ขณะที่ สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต ซึ่งสอดคล้องกับการเสริมสร้างสมรรถนะภายในบุคลากร เช่น การมีสมาธิในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบต่อเป้าหมายส่วนรวม และการควบคุมตนเอง ในภาวะกดดัน หรือระบบส่งเสริมสุขภาวะในที่ทำงาน ส่วน ปัญญา หมายถึง ความรู้แจ้งใน สภาวะของโลกและชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงภาวะผู้นำที่ตัดสินใจบนฐานข้อมูล ความยุติธรรม และมองผลกระทบเชิงโครงสร้างได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ผู้นำที่สามารถใช้ข้อมูลเพื่อวางแผน เชิงนโยบาย แทนที่จะบริหารโดยอคติหรือการตอบสนองเฉพาะหน้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตฺโต) (2546)

การบูรณาการทั้งสามมิติให้ทำงานร่วมกันในระดับองค์กร ย่อมต้องอาศัยทั้ง โครงสร้าง และวัฒนธรรม คือ ไม่เพียงสร้างระบบที่ตรวจสอบได้เท่านั้น แต่ต้องออกแบบ กระบวนการเรียนรู้ภายในให้บุคลากรสามารถฝึกฝนตนเองแบบองค์รวม กล่าวคือ ไม่ใช่ เพียงการอบรมคุณธรรมเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจ แต่เป็นการจัดระบบที่ฝังหลักธรรมไว้ในวิธี คิด นโยบาย และการจัดสรรทรัพยากร เช่น การพัฒนาโมเดลองค์กรที่มีเป้าหมายร่วม ทั้ง ด้านผลสัมฤทธิ์และความยั่งยืนทางจริยธรรม (ศิริพงษ์ ฐานมั่น, 2562) การปรับหลักสูตร ฝึกอบรมให้มีการสะท้อนตน (Self-Reflection) ควบคู่กับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางงาน ตลอดจนการสร้างระบบ Mentoring เพื่อเชื่อมโยงผู้มีประสบการณ์กับรุ่นใหม่ในการ แลกเปลี่ยนคุณค่าร่วมกันอย่างเป็นระบบ กล่าวได้ว่า การนำไตรสิกขามาใช้ในการบริหาร องค์การยุคใหม่มิใช่การสร้างกรอบศีลธรรมภายนอก แต่เป็นการปลูกภาวะภายในของ

ระบบราชการให้ดีขึ้น สบ และชาญฉลาดได้ในเวลาเดียวกัน เพื่อให้รัฐสามารถเป็นทั้งกลไกบริการสาธารณะ และแหล่งปลูกฝังคุณธรรมของสังคมได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตฺโต) (2555) ทั้งนี้ การบูรณาการไตรสิกขาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในองค์กรสามารถดำเนินการได้ผ่านกลไกสำคัญ เช่น

1. การกำหนดให้ไตรสิกขาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร เพื่อสร้างความสอดคล้องระหว่างค่านิยมหลักกับเป้าหมายของภารกิจ
2. การปรับปรุงแบบการพัฒนาบุคลากรในลักษณะฝึกทั้งงาน ฝึกทั้งใจ โดยฝังหลักธรรมในการจัดอบรม การประเมินผล และการพัฒนาเส้นทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง
3. การออกแบบระบบการบริหารองค์กรที่เอื้อต่อการไตร่ตรองร่วม เช่น การประชุมที่มีช่วงสะท้อนตน การใช้พื้นที่ปลอดภัยทางความคิด และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดโดยไม่ลงโทษ
4. การจัดการสภาพแวดล้อมในองค์กรทั้งเชิงกายภาพและจิตวิทยาให้เอื้อต่อการมีสมาธิและสมดุล เช่น มุมพักสงบ ห้องสวนมนต์ หรือกิจกรรมฟื้นฟูจิตใจประจำสัปดาห์
5. การเชื่อมโยงไตรสิกขากับระบบประเมินผลและการให้รางวัล เช่น การให้คะแนนพฤติกรรมตามหลักคุณธรรมร่วมกับผลสัมฤทธิ์งาน เพื่อสร้างแรงจูงใจอย่างสมดุล ทั้งหมดนี้จะช่วยให้องค์กรภาครัฐไม่เพียงทำงานได้ผล แต่ยังดีต่อคน และดีต่อสังคม ในระยะยาว

สรุปได้ว่า การบูรณาการองค์การยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา เป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาองค์กรภาครัฐและระบบการบริหารสมัยใหม่อย่างสมดุล โดยไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา มิได้เป็นเพียงข้อปฏิบัติในระดับปัจเจก แต่สามารถปรับใช้เป็นกรอบคิดในการยกระดับคุณภาพขององค์กรในทุกมิติ ศีลคือการวางระบบคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยภายในองค์กร เพื่อสร้างจุดหมายร่วมและลดพฤติกรรมเบี่ยงเบน สมาธิคือการวางโครงสร้างที่ชัดเจนและส่งเสริมการตั้งมั่นของบุคลากรในหน้าที่ ขณะที่ปัญญามีหมายถึงการพัฒนาภาวะผู้นำ การคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการบริหารองค์กรให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม และพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังสนับสนุนให้เกิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ผ่านระบบคุณธรรม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการใช้เทคโนโลยีเพื่อความยั่งยืน ไตรสิกขาจึงไม่ได้เป็นเพียงหลักแห่งการศึกษาเพื่อความหลุดพ้นตามแนวทางดั้งเดิม แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการออกแบบองค์กรแห่งอนาคต ที่ไม่เพียงขับเคลื่อนด้วย

เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ แต่ยังคงอยู่บนรากฐานของความดีงามและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่า ไตรสิกขา ไม่ใช่เพียงหลักธรรมเพื่อความสงบของปัจเจก แต่สามารถเป็นเครื่องมือในการยกระดับองค์กรภาครัฐให้มีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมในคราวเดียวกัน ดังนั้น การบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับการบริหารองค์กรยุคใหม่จึงเป็นการรวมพลังระหว่างกลไกการบริหารกับจิตสำนึกของมนุษย์ เพื่อสร้างองค์กรที่ไม่เพียงทำงานดี แต่ยังคิดดี และเป็นที่ยั่งยืนได้อย่างยั่งยืน โดยผู้เขียนได้ทำเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า การบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการบริหารองค์กรภาครัฐในยุคใหม่มิได้เป็นเพียงการแทรกหลักธรรมไว้ในกระบวนการทำงาน แต่คือการสร้างโครงสร้างที่เปิดพื้นที่ให้ระบบ และจิตสำนึก ทำงานร่วมกันอย่างมีพลวัต แผนภาพนี้แสดง

ให้เห็นว่าองค์ประกอบของไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา สามารถเทียบได้กับสามแกนสำคัญในการพัฒนาองค์กร ได้แก่ ระบบองค์กร บุคลากร และผู้นำ โดยศีลเปรียบเสมือนระบบที่มีคุณธรรม ซึ่งหมายถึงการออกแบบองค์กรให้มีธรรมาภิบาลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดหลักจริยธรรมอย่างชัดเจน องค์กรที่มีศีลจะไม่เพียงสร้างกฎระเบียบ แต่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับทั้งบุคลากรและประชาชนว่าโครงสร้างนั้นยืนอยู่บนฐานแห่งความถูกต้อง ไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ สมาธิ เปรียบได้กับบุคลากรที่มีสติ คือ การเสริมสร้างความมั่นคงภายในของบุคคลให้สามารถตั้งมั่นอยู่กับภารกิจโดยไม่ถูกรบกวนจากความเร่งรีบหรือความกดดัน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน สร้างสมดุลจิตใจ และนำไปสู่ประสิทธิภาพในระยะยาว ไม่ใช่ความเร่งรีบที่แลกมาด้วยความเหนื่อยล้าหรือหมดไฟ และปัญญา คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ไม่เพียงบริหารจากตัวเลข แต่ใช้ความรู้ ความเข้าใจ และเหตุผลในการตัดสินใจ เห็นผลกระทบระยะยาว และกล้ารับฟังเสียงรอบข้างด้วยใจเปิดกว้าง ผู้นำเช่นนี้จะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนผ่านองค์กรจากระบบที่มุ่งผลลัพธ์เชิงกลไกไปสู่ระบบที่สร้างคุณค่าในเชิงสังคม

เมื่อทั้งสามส่วนนี้ทำงานร่วมกัน องค์กรภาครัฐจะไม่ใช่นิยามหน่วยงานที่ให้บริการเท่านั้น แต่คือ พื้นที่ฝึกฝนของสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยหลักธรรม สติ และปัญญาอย่างเป็นระบบ สะท้อนความเป็นไปได้ของราชการที่ไม่เพียงบริหารเก่ง แต่ยังบริหารอย่างดีงามและเป็นธรรม

สรุป

การบูรณาการองค์การภาครัฐยุคใหม่ตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่เสนอแนวทางใหม่ในการยกระดับคุณภาพของการบริหารจัดการภาครัฐ โดยผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เข้ากับระบบการบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพเชิงกลไกกับคุณธรรมเชิงคุณค่า ท่ามกลางบริบทของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล บทความได้วิเคราะห์แนวคิดขององค์กรสมัยใหม่ แนวทางการบริหารภาครัฐตามกรอบ New Public Management และวิวัฒนาการทฤษฎีองค์การ เพื่อปูพื้นฐานในการออกแบบระบบการบริหารที่ทันสมัยแต่ไม่ขาดจริยธรรม จากนั้นจึงเสนอว่าการนำไตรสิกขามาบูรณาการในระดับองค์กรสามารถดำเนินการได้ผ่านหลายมิติ เช่น การฝังหลักธรรมในยุทธศาสตร์องค์กร การพัฒนาบุคลากรเชิงคุณธรรม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสมาธิ และการออกแบบระบบประเมินผลที่คำนึงถึงทั้งผลสัมฤทธิ์และคุณค่าในตัวคน โดยทั้งหมดนี้จะนำไปสู่องค์กรภาครัฐที่ไม่เพียง

เป็นเครื่องมือให้บริการ แต่ยังเป็นพื้นที่ปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและคุณธรรมร่วมของสังคมอย่างยั่งยืน ไตรสิกขาจึงมิใช่เพียงหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้นทางจิตวิญญาณ หากแต่สามารถเป็นแนวทางการบริหารองค์การที่ทั้งทันสมัย ลุ่มลึก และตอบโจทย์สังคมร่วมสมัยได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพัฒนานักบริหารระดับสูง ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส.2) รุ่นที่ 12. (2563). *แนวทางการบริหารหน่วยงานภาครัฐในยุค New Normal*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน(สพข.).
- พระโกศล มณีรัตน์. (2560). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 383-397.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น. (2562). การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับองค์การแห่งยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(1), 146-163.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- เสน่ห์ จัยโต. (2551). *องค์การสมัยใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Daft, R. L. (2010). *Understanding The Theory and Design of Organization* (10th ed.) China: South-Western, Cengage Learning.
- Eriksson, Z. et al. (2011). *Organization Theory: A Practice Based Approach*. Italy: Oxford University Press.
- Follet, P.M. (1924). *Creative Experience*. London: Longman and Green.

- Gerloff, E.A. (1985). *Organizational Theory and Design: A Strategic Approach for Management*. Singapore: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Jaffee, D. (2001). *Organization Theory: Tension and Change*. New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Jones, G. R. (2001). *Organizational Theory: Text and Cases* (3rd ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Simon Herbert A. (1987). *Classic of Public Administration* (2nd ed.). California: The Dorsey Press.

การบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดน : พลวัตของการปกครอง ในยุคโลกาภิวัตน์*

PUBLIC ADMINISTRATION IN A BORDERLESS WORLD: THE DYNAMICS OF GOVERNANCE IN THE AGE OF GLOBALIZATION

หัตถุกรณ์ แก้วท้าว, ธิติวุฒิ หมั่นมี

Hatthakorn Kaentao, Thitiwut Manmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: armmo_2006@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการบริหารภาครัฐท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้ขอบเขตอำนาจของรัฐลดความแน่นแฟ้นลง และจำเป็นต้องพัฒนา กลไกการบริหารให้มีความโปร่งใส คล่องตัว และมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมมากขึ้น โดยบทความวิเคราะห์พลวัตหลัก ได้แก่ การลดทอนอำนาจ รัฐ การเพิ่มขึ้นขององค์กรระหว่างประเทศและเครือข่ายข้ามชาติ การปฏิรูปรัฐสมัยใหม่ และความท้าทายด้านธรรมาภิบาลในโลกไร้พรมแดน พร้อมทั้งเสนอแนวทางการปรับตัว ของการบริหารภาครัฐเพื่อรักษาความสามารถในการกำกับดูแลและการตอบสนองต่อ พลเมืองในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐ; โลกาภิวัตน์; การปกครองไร้พรมแดน; ธรรมาภิบาล; การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

Abstract

This article examined the transformation of public administration amidst the forces of globalization, which have diminished the rigidity of state authority and necessitated the development of administrative mechanisms that are more transparent, flexible, and collaborative among the public sector, private sector, and civil society by analyzing key dynamics, including

*Received April 29, 2025; Revised May 20, 2025; Accepted June 2, 2025

the erosion of state power, the rise of international organizations and transnational networks, the modernization of state reforms, and the challenges of governance in a borderless world and proposed strategies for adapting public administration to maintain regulatory capacity and responsiveness to citizens in the twenty-first century.

Keywords: Public Administration; Globalization; Borderless Governance; Good Governance; Political Transformation

บทนำ

โลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้เปลี่ยนโฉมหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างลึกซึ้ง ขณะที่ภาครัฐในอดีตมีบทบาทสูงในฐานะผู้ควบคุมกิจกรรมภายในอาณาเขต แต่ในยุคปัจจุบัน พรหมแดนของรัฐถูกลดทอนลงโดยแรงกดดันจากการค้าเสรี เทคโนโลยีสารสนเทศ องค์กรระหว่างประเทศ และภาคประชาสังคมข้ามชาติ (Held & McGrew, 2003) ส่งผลให้การบริหารภาครัฐต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน เพื่อรักษาความสามารถในการบริหารจัดการและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในโลกที่ไร้พรหมแดนทางภูมิศาสตร์และข้อมูลข่าวสาร

โลกาภิวัตน์กับการลดทอนอำนาจของรัฐ ในบริบทของโลกาภิวัตน์ อำนาจการตัดสินใจหลายด้านถูกเคลื่อนย้ายออกจากรัฐไปยังองค์กรระดับเหนือรัฐ เช่น องค์กรการค้าโลก (Wto) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (Imf) รวมทั้งบริษัทข้ามชาติที่มีอำนาจเหนือเศรษฐกิจภายในประเทศ (Ohmae, 1995) ผลที่ตามมาคือ รัฐไม่สามารถควบคุมเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จอีกต่อไป ต้องเปิดรับการมีส่วนร่วมจากผู้เล่นใหม่ ๆ ที่มีอิทธิพลเหนือกิจการภายในและนโยบายสาธารณะ แนวโน้มนี้นำไปสู่การเปลี่ยนโฉมบทบาทของรัฐจาก “รัฐผู้ควบคุม” (Command State) ไปสู่ “รัฐผู้กำกับดูแล” (Regulatory State) (Majone, 1997) ที่เน้นการกำหนดกรอบและกติกามากกว่าการลงมือดำเนินการเอง

ผู้เขียนจะวิเคราะห์พลวัตของการปกครองในยุคไร้พรหมแดน ซึ่งในบทความนี้จะแยกประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น ๕ ประเด็น ประกอบด้วย การเพิ่มขึ้นของเครือข่ายการบริหารข้ามชาติ การเปลี่ยนรูปแบบการบริหารภาครัฐความท้าทายของการบริหารภาครัฐในโลกไร้พรหมแดน แนวทางการพัฒนาการบริหารภาครัฐในโลกไร้พรหมแดน การเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลก

ประเด็นแรก เพิ่มขึ้นของเครือข่ายการบริหารข้ามชาติ ในโลกาภิวัตน์ที่พรมแดนระหว่างรัฐมีความพร่าเลือน เครือข่ายการบริหารข้ามชาติ (Transnational Governance Networks) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะอย่างกว้างขวาง เครือข่ายเหล่านี้ประกอบด้วยองค์กรและหน่วยงานจากหลากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ องค์กรไม่แสวงหากำไร และกลุ่มประชาสังคม (Slaughter, 2004) การขยายตัวของเครือข่ายดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการปกครองโลก ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่เป็นการปกครองผ่านความร่วมมือและการเชื่อมโยงของผู้มีบทบาทหลากหลายระดับ

ในอดีตการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารสาธารณะเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของรัฐบาลภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ภาครัฐต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่มีลักษณะข้ามพรมแดน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การก่อการร้ายระหว่างประเทศ การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนและแรงงานระหว่างประเทศ (Rosenau, 1997) ภายใต้บริบทนี้ รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้โดยลำพัง จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

แนวคิดเรื่อง “เครือข่ายการบริหาร” (Governance Networks) หมายถึง กระบวนการที่ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ร่วมกันกำหนดนโยบาย สร้างมาตรฐาน และดำเนินการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ผ่านความสัมพันธ์ที่อิงกับการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการใช้อำนาจบังคับ (Rhodes, 1996) ตัวอย่างของเครือข่ายดังกล่าว ได้แก่ ความร่วมมือในกรอบของสหภาพยุโรป (European Union: Eu) ความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ เช่น ข้อตกลงปารีส (Paris Agreement) และเครือข่ายความร่วมมือด้านสาธารณสุขอย่างองค์การอนามัยโลก (Who) Anne-Marie Slaughter (2004) ได้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายการบริหารข้ามชาติประกอบด้วยเครือข่ายระหว่างหน่วยงานของรัฐในแต่ละประเทศ (Government Networks) โดยเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล กำหนดมาตรฐานร่วมกัน และประสานการดำเนินนโยบาย ตัวอย่างเช่น หน่วยงานกำกับดูแลตลาดการเงินจากหลายประเทศที่ร่วมมือกันกำหนดแนวทางการควบคุมเพื่อป้องกันวิกฤตการเงินโลก นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ เช่น เครือข่ายของผู้พิพากษา (Judicial Networks) ที่ร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านกฎหมายข้ามชาติ

การเพิ่มขึ้นของเครือข่ายการบริหารข้ามชาติได้นำมาซึ่งข้อดีหลายประการ เช่น การสร้างมาตรฐานระหว่างประเทศที่ช่วยลดความขัดแย้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพการกำกับดูแล และการแบ่งปันองค์ความรู้และนวัตกรรมระหว่างรัฐและองค์กรต่าง ๆ (Keohane & Nye, 2000) อย่างไรก็ตาม ก็มีข้อกังวลเช่นกัน เช่น ความโปร่งใสในการตัดสินใจของเครือข่ายเหล่านี้ และการขาดกลไกตรวจสอบจากประชาชน (Slaughter, 2004) ในด้านการบริหารภาครัฐ การมีอยู่ของเครือข่ายการบริหารข้ามชาติส่งผลให้รัฐบาลต้องปรับบทบาทจาก “ผู้สั่งการ” (Commanders) มาเป็น “ผู้ประสานงาน” (Coordinators) และ “ผู้สร้างฉันทามติ” (Consensus Builders) (Kooiman, 2003) รัฐต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงผลประโยชน์และเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ในที่สุดการเพิ่มขึ้นของเครือข่ายการบริหารข้ามชาตินี้ ไม่ได้ทำให้บทบาทของรัฐหายไป แต่ทำให้รัฐต้องมีความยืดหยุ่นสูงขึ้น รู้จักประสานประโยชน์ที่หลากหลาย และสามารถสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์กับองค์กรต่าง ๆ เพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจในการกำกับดูแล และตอบสนองต่อพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพในโลกที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Rosenau, 1997; Slaughter, 2004)

ประเด็นที่สอง การเปลี่ยนรูปแบบการบริหารภาครัฐ จากแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: Npm) ที่เน้นประสิทธิภาพ ความคล่องตัว และการนำเทคนิคภาคเอกชนมาใช้ (Hood, 1991) พัฒนาสู่แนวคิด “Governance” ซึ่งเน้นการบริหารผ่านเครือข่าย การมีส่วนร่วม และความร่วมมือข้ามภาคส่วน (Rhodes, 1996) ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่ซับซ้อนและหลากหลายของสังคมโลกาภิวัตน์ได้

ประเด็นที่สาม ความท้าทายของการบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดน ความโปร่งใส และการตรวจสอบถ่วงดุล ในโลกที่ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนอย่างรวดเร็ว รัฐถูกกดดันให้มีความโปร่งใสและเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น (Fukuyama, 2004) การไม่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้อาจนำไปสู่การเสื่อมศรัทธาในภาครัฐ และการขยายตัวของ “พื้นที่ไร้การปกครอง” (Ungoverned Spaces) ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้เขียนมองว่ามีเรื่องที่ควรพิจารณา กล่าวคือ การรักษาความชอบธรรม (Legitimacy) เมื่อการกำหนดนโยบายมีหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง รัฐต้องเผชิญกับปัญหาความชอบธรรมในการบริหารจัดการ การตอบคำถามว่า “ใครมีสิทธิ์ตัดสินใจ” และ “เพื่อใคร” กลายเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างความเชื่อถือของประชาชน (Beetham, 1991) การบริหารความเสี่ยงในโลกาภิวัตน์ ในบริบท

ของโลกาภิวัตน์ ความเสี่ยง (Risk) ได้เปลี่ยนแปลงจากลักษณะเฉพาะท้องถิ่นไปสู่ความเป็นสากลและข้ามพรมแดน ความเสี่ยงใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อการร้ายระหว่างประเทศ (International Terrorism), โรคระบาด (Pandemic), วิกฤตเศรษฐกิจโลก (Global Financial Crisis), หรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ล้วนแต่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบในลักษณะที่ข้ามพรมแดน ไม่จำกัดอยู่ภายในรัฐใดรัฐหนึ่งอีกต่อไป (Beck, 1992) ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ การบริหารภาครัฐจึงจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงที่สอดคล้องกับโลกาภิวัตน์ที่มีความซับซ้อนและไม่แน่นอนสูง

Ulrich Beck (1992) ได้เสนอว่าปัจจุบันมนุษย์ดำรงอยู่ใน “สังคมเสี่ยง” (Risk Society) ซึ่งความเสี่ยงเกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และโลกาภิวัตน์เอง กล่าวคือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น กลับก่อให้เกิดความเสี่ยงใหม่ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้อย่างเต็มที่ เช่น สารพิษในสิ่งแวดล้อม หรือการล่มสลายของระบบการเงินโลก ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องเปลี่ยนแนวทางการบริหารจากการจัดการทรัพยากรแบบเดิมไปสู่การจัดการความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ (Strategic Risk Management) หนึ่งในพลวัตที่สำคัญของการบริหารความเสี่ยงในยุคโลกาภิวัตน์คือ ความจำเป็นในการประสานงานระดับโลก (Global Coordination) ไม่มีประเทศใดสามารถจัดการกับปัญหาข้ามพรมแดนได้เพียงลำพัง เช่น ในกรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รัฐบาลทั่วโลกต้องอาศัยความร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก (Who) และองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล วิจัยวัคซีน และกำหนดมาตรการควบคุมการเดินทางข้ามประเทศ (United Nations, 2020)

นอกจากนี้ การบริหารความเสี่ยงในโลกาภิวัตน์ยังต้องให้ความสำคัญกับ “ความสามารถในการคาดการณ์” (Anticipatory Capacity) และ “ความสามารถในการตอบสนองฉับพลัน” (Resilience) มากกว่าการวางแผนแบบคงที่ (Static Planning) ตัวอย่างเช่น หลายประเทศได้ลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเพื่อการติดตามและตอบสนองภัยพิบัติอย่างรวดเร็ว อาทิ ระบบ Early Warning System สำหรับภัยธรรมชาติ หรือระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) สำหรับการตรวจจับการระบาดของโรค (Muggah & Katz, 2020) ภาครัฐยังต้องยอมรับแนวคิด “การบริหารความเสี่ยงแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Risk Governance) กล่าวคือ การบริหารความเสี่ยงต้องไม่เป็นกิจกรรมของรัฐฝ่ายเดียว แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการประเมินและจัดการความเสี่ยงร่วมกัน (Renn, 2008) เพราะในหลายกรณี

ความเสี่ยงถูกรับรู้แตกต่างกันระหว่างกลุ่มประชาชนแต่ละกลุ่ม และการบริหารที่ไม่รับฟังเสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจในรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม การบริหารความเสี่ยงในโลกาภิวัตน์เผชิญกับข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศที่ทำให้บางรัฐมีขีดความสามารถในการบริหารความเสี่ยงต่ำกว่ารัฐอื่น และการขาดกลไกการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เข้มแข็งเพียงพอ (Zürn, 2018) เช่น ความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามข้อตกลงปารีส สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของการบริหารความเสี่ยงในเวทีโลก โดยสรุป การบริหารความเสี่ยงในยุคโลกาภิวัตน์จำเป็นต้องเปลี่ยนจากการจัดการเชิงปฏิกิริยา (Reactive Management) ไปสู่การบริหารเชิงรุก (Proactive Governance) ที่มีลักษณะข้ามพรมแดน ครอบคลุมหลายภาคส่วน และเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการฟื้นตัวจากภัยพิบัติอย่างรวดเร็ว รัฐจะต้องดำรงบทบาทเป็นทั้งผู้ประสานงาน (Coordinator), ผู้เสริมสร้างขีดความสามารถ (Capacity Builder), และผู้กำหนดมาตรฐานร่วมกัน (Standard-Setter) บนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างประเทศและการมีส่วนร่วมของพลเมืองโลก และ แนวทางการพัฒนาการบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดน การสร้างความยืดหยุ่นและนวัตกรรม การบริหารภาครัฐในยุคโลกไร้พรมแดนจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) และนวัตกรรม (Innovation) มาใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและความท้าทายที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในโลกาภิวัตน์ (Kettl, 2002) ทั้งนี้เพราะลักษณะของปัญหาสาธารณะในยุคใหม่ไม่ได้เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ด้วยกลไกแบบเดิมหรือโครงสร้างที่แข็งตัวเหมือนในอดีตอีกต่อไป ความยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถขององค์กรภาครัฐในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกอย่างรวดเร็ว มีความสามารถในการปรับปรุงกระบวนการและโครงสร้าง เพื่อรองรับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนหรือไม่คาดคิด (Goldsmith & Eggers, 2004) ตัวอย่างที่สำคัญคือ การตอบสนองต่อสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในหลายประเทศต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการให้บริการอย่างรวดเร็ว เช่น การให้บริการสาธารณสุขผ่านระบบดิจิทัล หรือการปรับรูปแบบการทำงานเป็นรูปแบบ “ทำงานจากที่บ้าน” (Work From Home) เพื่อให้การทำงานของภาครัฐดำเนินต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงัก (Oecd, 2020)

ในขณะเดียวกัน นวัตกรรม ก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการบริหารภาครัฐในยุคโลกาภิวัตน์ นวัตกรรมภาครัฐ (Public Sector Innovation) ไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้เท่านั้น แต่รวมถึงการออกแบบกระบวนการใหม่

การสร้างนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และการพัฒนารูปแบบการให้บริการสาธารณะที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง (User-Centered Services) (Osborne & Brown, 2011) แนวคิด “รัฐบาลดิจิทัล” (Digital Government) เป็นตัวอย่างของการบูรณาการนวัตกรรมเข้ากับการบริหารภาครัฐ รัฐบาลหลายประเทศได้พัฒนาบริการสาธารณะผ่านระบบออนไลน์ เช่น การยื่นภาษีผ่านระบบดิจิทัล บริการทะเบียนราษฎร์ออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันติดตามโรคระบาด (United Nations, 2022) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Ai), บล็อกเชน (Blockchain) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ช่วยให้ภาครัฐสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแม่นยำขึ้น ตัดสินใจได้รวดเร็ว และให้บริการที่ตรงกับความ ต้องการของประชาชนมากขึ้น การสร้างความยืดหยุ่นและนวัตกรรมยังสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิด “การเรียนรู้ขององค์กร” (Organizational Learning) ภาครัฐต้องส่งเสริมวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการทดลอง (Experimentation) การเรียนรู้จากความล้มเหลว และการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในและระหว่างองค์กร (Senge, 1990) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริบทที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นรวดเร็ว การบริหารที่ยึดติดกับกฎระเบียบและรูปแบบเดิม ๆ จะทำให้รัฐไม่สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก

อย่างไรก็ตาม การสร้างความยืดหยุ่นและนวัตกรรมในภาครัฐยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น โครงสร้างราชการที่แข็งตัว วัฒนธรรมองค์กรที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร (Borins, 2001) ดังนั้น การปฏิรูประบบราชการเพื่อเปิดทางให้นวัตกรรมสามารถเกิดขึ้นได้จริง เช่น การลดขั้นตอนทางราชการ การสร้างแรงจูงใจในการคิดค้นนวัตกรรม และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยสรุป การบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดนต้องไม่เพียงแต่คงความมีเสถียรภาพ แต่ต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ และมีความกล้าในการนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างแท้จริง

ประเด็นสุดท้าย คือ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่พรมแดนของรัฐลดความสำคัญลงและปัญหาต่าง ๆ มีลักษณะข้ามชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรค และวิกฤตเศรษฐกิจโลก การบริหารจัดการที่ดีไม่อาจจำกัดอยู่เพียงในระดับประเทศได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องขยายสู่ระดับโลก แนวคิดเรื่อง ธรรมาภิบาลระดับโลก (Global Governance) จึงกลายเป็นแนวทางสำคัญ

ในการรักษาเสถียรภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของระบบระหว่างประเทศ (Held & McGrew, 2002)

ธรรมาภิบาล (Governance) หมายถึง กระบวนการและสถาบันที่กำกับดูแลความสัมพันธ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ผ่านกลไกที่ไม่จำเป็นต้องใช้เพียงอำนาจของรัฐ (Rhodes, 1996) ในระดับโลก ธรรมาภิบาลจึงรวมถึงกลไกขององค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN), ธนาคารโลก (World Bank), กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รวมถึงองค์การพหุภาคี ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีบทบาทร่วมกันในการกำหนดนโยบายและมาตรฐานสากล

โดยแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลกมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1. ความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใสมุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร กระบวนการตัดสินใจ และการดำเนินงานขององค์การระหว่างประเทศให้ประชาคมโลกสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ (Florini, 2007) ตัวอย่างเช่น หลักการ Open Government Partnership (OGP) ที่ส่งเสริมให้รัฐบาลทั่วโลกเปิดเผยข้อมูล และสร้างพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Participation) ธรรมาภิบาลระดับโลกจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่มเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย เช่น รัฐบาล ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และกลุ่มเปราะบาง (Undp, 2014) ตัวอย่างเช่น กระบวนการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: Sdgs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่มีการระดมความคิดเห็นจากประชาชนทั่วโลกก่อนสรุปเป็นเป้าหมายร่วมกัน

3. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) องค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลโลกต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ไม่เพียงแต่ต่อรัฐบาลสมาชิก แต่รวมถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้วย (Held & Koenig-Archibugi, 2005) การสร้างกลไกการตรวจสอบ เช่น การประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และการเปิดเผยรายงานความก้าวหน้า เป็นวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างความรับผิดชอบ

4. ความเสมอภาคและการคำนึงถึงผลกระทบ (Equity and Inclusiveness) ธรรมาภิบาลระดับโลกต้องป้องกันไม่ให้เกิดการเอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือประเทศมหาอำนาจ แต่ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประเทศกำลังพัฒนา และกลุ่มที่มีความเปราะบาง (Stiglitz, 2006) ตัวอย่างคือ การสร้างกลไกสนับสนุนประเทศยากจน

ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนระหว่างประเทศ หรือการลดอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการเจรจาระหว่างประเทศ

จากประเด็นการเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดนของรัฐก็มีความท้าทายในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลกที่น่าสนใจแม้แนวคิดธรรมาภิบาลระดับโลกจะได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติก็เผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น ความไม่สมดุลของอำนาจ ประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน หรือสหภาพยุโรป มีอิทธิพลสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนาในการกำหนดกติกาโลก (Ikenberry, 2011) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและค่านิยม ความหลากหลายของระบบการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทำให้เกิดความยากลำบากในการสร้างฉันทามติในระดับโลก (Falk, 1995) การขาดกลไกบังคับใช้ที่เข้มแข็ง องค์กรระหว่างประเทศมักมีอำนาจจำกัดในการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น ข้อจำกัดขององค์การสหประชาชาติในการบังคับให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามมติ

แนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลระดับโลกในอนาคต

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าว แนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลระดับโลกควรประกอบด้วย การเสริมสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี (Multilateralism) ที่แท้จริง โดยเปิดโอกาสให้ทุกประเทศมีเสียงเท่าเทียมในการตัดสินใจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการกำกับดูแลกระบวนการตัดสินใจระหว่างประเทศ การพัฒนากลไกติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลที่โปร่งใส และอิสระจากอิทธิพลทางการเมือง การสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลระดับโลก ผ่านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในกระบวนการระดับนานาชาติ โดยรวมแล้ว การเสริมสร้างธรรมาภิบาลระดับโลกไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็น หากโลกต้องการระบบระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพ ยั่งยืน และเป็นธรรมมากขึ้นในยุคของความเชื่อมโยงไร้พรมแดน

สรุป

การบริหารภาครัฐในโลกไร้พรมแดนต้องเผชิญกับพลวัตใหม่ที่ท้าทายบทบาทและวิธีการบริหารแบบเดิม การปรับตัวสู่การบริหารแนวใหม่ที่ยืดหยุ่น โปร่งใส และเปิดรับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เป็นหนทางสำคัญที่จะทำให้ภาครัฐสามารถคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพ ความชอบธรรม และความสามารถในการตอบสนองต่อพลเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards A New Modernity*. London: Sage Publications.
- Beetham, D. (1991). *The Legitimation of Power*. London: Palgrave Macmillan.
- Borins, S. (2001). Encouraging Innovation in The Public Sector. *Journal Of Intellectual Capital*, 2(3), 310–319.
- Falk, R. (1995). *On Humane Governance: Toward A New Global Politics*. Pennsylvania: Penn State Press.
- Florini, A. (2007). *The Right to Know: Transparency for An Open World*. New York: Columbia University Press.
- Fukuyama, F. (2004). *State Building: Governance and World Order in the 21st Century*. London: Cornell University Press.
- Goldsmith, S., & Eggers, W.D. (2004). *Governing By Network: The New Shape of The Public Sector*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Held, D. & Koenig-Archibugi, M. (2005). *Global Governance and Public Accountability*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Held, D. & McGrew, A. (2002). *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D., & McGrew, A. (Eds.). (2003). *The Global Transformations Reader: An Introduction to The Globalization Debate* (2nd Ed.). Cambridge: Polity Press.
- Hood, C. (1991). Public Management for All Seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.
- Ikenberry, G.J. (2011). *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, And Transformation of The American World Order*. Princeton: Princeton University Press.
- Kettl, D.F. (2002). *The Transformation of Governance: Public Administration for Twenty-First Century America*. Baltimore And London: Johns Hopkins University Press.
- Kooiman, J. (2003). *Governing As Governance*. London: Sage Publications.

- Majone, G. (1997). From The Positive to The Regulatory State: Causes and Consequences of Changes in The Mode of Governance. *Journal Of Public Policy*, 17(2), 139–167.
- Muggah, R. & Katz, R. (2020). *How Cities Around the World Are Handling COVID-19 – And Why We Need to Measure Their Preparedness*. Cologny: World Economic Forum.
- OECD. (2020). *Government At a Glance Latin America and The Caribbean 2020*. Paris: OECD Publishing.
- Ohmae, K. (1995). *The End of the Nation State: The Rise of Regional Economies*. New York: Free Press.
- Osborne, S.P. & Brown, K. (2011). Innovation, Public Policy and Public Services Delivery in the UK: The Word That Would Be King? *Public Administration*, 89(4), 1335–1350.
- Renn, O. (2008). *Risk Governance: Coping With Uncertainty in A Complex World*. London: Earthscan.
- Rhodes, R.A.W. (1996). The New Government: Governing Without Government. *Political Studies*, 44(4), 652–667.
- Rosenau, J.N. (1997). *Along The Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in A Turbulent World*. New York: Cambridge University Press.
- Senge, P.M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of The Learning Organization*. Doubleday.
- Slaughter, A. M. (2004). *A New World Order*. Princeton: Princeton University Press.
- Stiglitz, J.E. (2006). *Making Globalization Work*. New York: W.W. Norton.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2014). *Governance For Sustainable Development: Integrating Governance in the Post-2015 Development Framework*. New York: United Nations.
- United Nations. (2020). *A UN Framework for the Immediate Socio-Economic Response To COVID-19*. New York: United Nations.

United Nations. (2022). *E-Government Survey 2022: The Future of Digital Government*. New York: United Nations.

World Bank. (1992). *Governance And Development*. New York: World Bank.

Zürn, M. (2018). *A Theory of Global Governance: Authority, Legitimacy, And Contestation*. Oxford: Oxford University Press.

การเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค : วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045
ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์*
BUILDING REGIONAL RESILIENCE: ASEAN COMMUNITY VISION 2045
AMIDST GEOPOLITICAL UNCERTAINTIES

อมร หวังอัครางกูร

Amorn Wangukkarangkul

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: amornw.sru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ในบริบทของการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น การศึกษาดำเนินการผ่านการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาปัจจัยท้าทายสำคัญที่อาเซียนเผชิญ ได้แก่ การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางนิเวศการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและความมั่นคงทางไซเบอร์ และพลวัตการเมืองภายในประเทศสมาชิกอาเซียนและความท้าทายด้านธรรมาภิบาล บทความพบว่ากรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคที่เหมาะสมสำหรับอาเซียนประกอบด้วยสามมิติหลักที่เชื่อมโยงกัน คือ ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง ความยืดหยุ่นเชิงยุทธศาสตร์ และความยืดหยุ่นเชิงการพัฒนา ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดความยืดหยุ่นแบบตะวันตกโดยการบูรณาการเข้ากับหลักการฉันทามติและการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน โดยการสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคต้องการการปฏิรูปสถาบันผ่านการนำหลักการ “ASEAN Minus X” มาใช้อย่างกว้างขวาง การรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนผ่านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เป็นรูปธรรม การเสริมสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับ ความท้าทายระดับโลก และการทบทวนหลักการของ “วิถีสากลอาเซียน” ให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการตอบสนองต่อปัญหาข้ามชาติ โดยเปลี่ยนจากการไม่แทรกแซงกิจการภายในแบบเดิมไปสู่การปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ในท้ายที่สุดการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคตามกรอบ

*Received May 9, 2025; Revised June 6, 2025; Accepted June 13, 2025

แนวคิดที่นำเสนอในบทความนี้จะจะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของอาเซียนในการสร้างประชาคมที่มั่นคงและยั่งยืนภายในปี ค.ศ. 2045 ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ที่เน้นความยืดหยุ่น นวัตกรรม ความเป็นพลวัต และการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ: ประชาคมอาเซียน; วิสัยทัศน์อาเซียน 2045; ความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค; ภูมิรัฐศาสตร์; วิถีอาเซียน

Abstract

This article aimed to analyze approaches for developing the ASEAN Community Vision 2045 within the context of building regional resilience amid increasing geopolitical uncertainties. The study employed qualitative analysis through document and literature review to examine key challenges facing ASEAN, including great power competition in the Indo-Pacific region, climate change and ecological security threats, digital transformation and cybersecurity concerns, and internal political dynamics within ASEAN member states along with governance challenges. Findings were that an appropriate regional resilience framework for ASEAN comprises three interconnected dimensions: structural resilience, strategic resilience, and developmental resilience. This framework differs from Western concepts of resilience by integrating ASEAN's principles of consensus-building and non-interference in internal affairs. The study revealed that building regional resilience requires institutional reform through broader implementation of the "ASEAN Minus X" principle, maintaining ASEAN centrality through concrete Indo-Pacific strategies, enhancing capabilities to address global challenges, and revising the "ASEAN Way" principles to align with the necessity of responding to transnational issues by shifting from traditional non-interference to constructive engagement. In conclusion, strengthening regional resilience according to the proposed framework would be a critical factor in determining ASEAN's success in building a secure and sustainable community by 2045. This approach aligned with the vision emphasizing resilient, innovative, dynamic, and people centered.

Keywords: ASEAN Community; ASEAN Vision 2045; Regional Resilience; Geopolitics; ASEAN Way

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประชาคมอาเซียนได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระเบียบโลกและภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจและการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความร่วมมือและความมั่นคงในภูมิภาค ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนผ่านจากระเบียบโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำเพียงฝ่ายเดียวไปสู่โลกหลายขั้วอำนาจ โดยมีการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นแกนหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของภูมิภาค (Medcalf, 2020) นอกจากนี้ อาเซียนยังต้องเผชิญกับความท้าทายรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและข้ามพรมแดน อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความมั่นคงทางไซเบอร์ การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ และการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาในมิติต่าง ๆ

ความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ดังกล่าวเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับประชาคมอาเซียนในการกำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาวที่จะเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประชาคมไปสู่อนาคตที่มั่นคงและยั่งยืน โดยวิสัยทัศน์อาเซียน 2045 นั้น วางอยู่บนแนวคิดหลัก คือ ความยืดหยุ่น (Resilient) นวัตกรรม (Innovative) มีพลวัต (Dynamic) และมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centred) (The ASEAN Secretariat, 2025) ท่ามกลางบริบทความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่นของอาเซียนในการรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จของประชาคมในระยะยาว โดยเฉพาะในสถานะที่ภูมิทัศน์ทางภูมิรัฐศาสตร์มีความผันผวนและไม่แน่นอนสูง

อย่างไรก็ดี แม้อาเซียนจะมีความก้าวหน้าในการบูรณาการทางเศรษฐกิจและการสร้างกลไกความร่วมมือที่หลากหลาย ทั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการพัฒนาโลกที่มีประสิทธิภาพในการรับมือกับความท้าทายเชิงโครงสร้างและภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งในบริบท

ดังกล่าว แนวคิดที่ว่าด้วยความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค (Regional Resilience) มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการกำหนดทิศทางของวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 เนื่องจากแนวคิดนี้มุ่งให้ความสำคัญกับความสามารถของภูมิภาคในการรับมือ ปรับตัว และฟื้นตัวจากแรงกดดันหรือภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอก เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ ภัยพิบัติ หรือการแข่งขันของมหาอำนาจ (Dabson et al., 2012) ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับอาเซียนเพื่อสร้างแนวทางการรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเหมาะสม

จากบริบทที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าในยุคที่ระบอบโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน อาเซียนจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางใหม่ในการรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น โดยการพึ่งพาเพียงกลไกความร่วมมือดั้งเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการรับมือกับความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน การพัฒนากรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคที่เหมาะสมกับบริบทของอาเซียนจึงกลายเป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้ประชาคมสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ ปี ค.ศ. 2045 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ในบริบทของการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ 1. เพื่อศึกษาบริบทและปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่มีผลต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 2. เพื่อวิเคราะห์กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคในบริบทของอาเซียน และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนที่มุ่งเน้นการสร้าง ความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้อาเซียนสามารถรักษาความเป็นแกนกลางและดำเนินบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตของภูมิภาคท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่งของโลกในยุคปัจจุบัน

ความท้าทายทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อประชาคมอาเซียน

การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิทัศน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกได้มีการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจจากระเบียบโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำเพียงฝ่ายเดียวไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจที่มีการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นแกนหลัก การแข่งขันดังกล่าวกำลังส่งผลกระทบต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ (Medcalf, 2020) ซึ่งสร้างความท้าทายอย่าง

ยิ่งต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในการรักษาดุลยภาพทางยุทธศาสตร์ อาทิ การขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนผ่านโครงการเส้นทางสายไหมทางบกและเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ 21 หรือโครงการข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) และการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงพลวัตทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรได้พัฒนายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific - FOIP) และกรอบความร่วมมือใหม่ๆ เช่น กรอบเจรจาความมั่นคงสี่ฝ่าย (Quadrilateral Security Dialogue - Quad) และความร่วมมือด้านความมั่นคงไตรภาคีระหว่างสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย (AUKUS) (เทอดศักดิ์ ไปจันทิก และนิลบล ไพเราะ, 2567)

การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน แสดงให้เห็นถึงความท้าทายของอาเซียนในการรักษาเอกภาพและความเป็นกลางท่ามกลางแรงกดดันจากมหาอำนาจ ทว่าประเทศสมาชิกอาเซียนมักจะมีความเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นสำคัญ เช่น ปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ การประกาศนโยบายอัตราภาษีศุลกากรพื้นฐานทั่วไป (Universal Baseline Tariff) สำหรับสินค้านำเข้าทุกประเภท และนโยบายภาษีศุลกากรตอบโต้ (Reciprocal Tariffs) ของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนวิกฤตการณ์ในเมียนมา (Caballero-Anthony, 2022) ท่าทีที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิกในประเด็นสำคัญเหล่านี้อาจบั่นทอนความสามารถของอาเซียนในการกำหนดนโยบายร่วมที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) จึงกลายเป็นความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในบริบทของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่ทวีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางนิเวศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความท้าทายระดับโลกที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีความเปราะบางมากที่สุดในโลก คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) คาดการณ์ว่าภูมิภาคนี้จะประสบกับการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ย ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ภัยแล้งที่รุนแรง และพายุที่มีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรน้ำ และการย้ายถิ่นฐานของประชากร (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2022) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นความท้าทายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ยังมิติด้านความมั่นคงและภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญ โดยอาจนำไปสู่ความ

ขัดแย้งเหนือทรัพยากรที่มีจำกัดและการแข่งขันในการเข้าถึงพลังงานสะอาด นอกจากนี้ความเชื่อมโยงระหว่างแม่น้ำโขงและประเทศในภูมิภาคยังทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลายเป็นประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของการสร้างเขื่อนในประเทศต้นน้ำ (สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, 2564) อย่างไรก็ตาม แม้อาเซียนจะได้พัฒนารอบความร่วมมือด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลายประการ แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการดำเนินการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากความแตกต่างในระดับการพัฒนาและลำดับความสำคัญของประเทศสมาชิก อาเซียนจึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเสริมสร้างความยืดหยุ่นด้านสภาพภูมิอากาศ (Climate Resilience) ในภูมิภาค

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและความมั่นคงทางไซเบอร์

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเปลี่ยนแปลงนี้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายเชิงภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นความมั่นคงทางไซเบอร์ การครอบงำทางเทคโนโลยี และช่องว่างดิจิทัลระหว่างประเทศสมาชิก ยิ่งไปกว่านั้นการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนในด้านเทคโนโลยีกำลังส่งผลกระทบต่อภูมิภาค โดยประเทศสมาชิกอาเซียนเผชิญกับแรงกดดันในการเลือกระหว่างเทคโนโลยีและมาตรฐานดิจิทัลของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับเครือข่าย 5G โครงสร้างพื้นฐานด้านคลาวด์ และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence - AI) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติและอธิปไตยทางข้อมูล (รุ่งเกียรติ รัตนบานชื่น, 2565) โดยที่ผ่านมอาเซียนได้ร่วมมือในการจัดทำแผนแม่บทอาเซียนด้านดิจิทัล ค.ศ. 2025 (ASEAN Digital Masterplan 2025 – ADM2025) ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเป็นสังคมดิจิทัลที่ครอบคลุมทั่วทั้งภูมิภาคอาเซียน อย่างไรก็ตาม อาเซียนยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างฉันทามติระหว่างประเทศสมาชิกเกี่ยวกับกฎระเบียบด้านไซเบอร์และการไหลเวียนของข้อมูลข้ามพรมแดน รวมถึงความแตกต่างในขีดความสามารถด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งอาจเป็นจุดอ่อนสำหรับภูมิภาคในการรับมือกับภัยคุกคามที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

พลวัตการเมืองภายในประเทศอาเซียนและความท้าทายด้านธรรมาภิบาล

ความหลากหลายของระบบการเมืองและระดับการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สร้างความท้าทายในการพัฒนานโยบายร่วมและการดำเนินการที่สอดคล้องกัน ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศในภูมิภาคประสบกับ

ความผันผวนทางการเมืองและแนวโน้มการถดถอยของประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลกระทบต่อพลวัตการเมืองภายในอาเซียนและความน่าเชื่อถือในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิกฤตการณ์ในเมียนมาภายหลังการรัฐประหารของพลเอกอาวุโส มินอ่องโล่ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 ที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของกลไกอาเซียนในการจัดการกับความขัดแย้งภายในและการส่งเสริมหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Non-interference) ที่เป็นหัวใจของ “วิถีอาเซียน” (ASEAN Way) ถูกท้าทายในบริบทของความเชื่อมโยงระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นและความคาดหวังของประชาคมระหว่างประเทศ (Ryu, et al. 2021) นอกจากนี้ ความแตกต่างในระดับการพัฒนาและคุณภาพของสถาบันระหว่างประเทศสมาชิกยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบูรณาการร่วมกันของประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะในการต่อต้านการทุจริต การปฏิรูประบบราชการ และการส่งเสริมธรรมาภิบาล ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นเชิงสถาบันของภูมิภาค ซึ่งความท้าทายเหล่านี้ เป็นสิ่งที่อาเซียนควรให้ความสำคัญและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจังเพื่อให้อาเซียนสามารถพัฒนาวิสัยทัศน์ในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพสู่การเป็นประชาคมที่มั่นคงและยั่งยืน

มิติตความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคในบริบทของอาเซียน

แนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคและความสำคัญต่ออาเซียน

แนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค (Regional Resilience) หมายถึง ความสามารถของภูมิภาคในการคาดการณ์และรับมือกับภัยคุกคามหรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ เหตุการณ์จากมนุษย์ หรือวิกฤตเศรษฐกิจ โดยภูมิภาคที่มีความยืดหยุ่นจะสามารถลดผลกระทบด้วยการเตรียมความพร้อม ตอบสนองต่อเหตุการณ์ได้อย่างเหมาะสม และฟื้นฟูสภาพกลับคืน หรือปรับตัวเข้าสู่ “สภาวะปกติใหม่” (New Normal) ที่ดีกว่าเดิมได้อย่างรวดเร็ว (Dabson et al., 2012) โดยในบริบทของประชาคมอาเซียน ความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคเกี่ยวข้องกับการสร้างเอกภาพภายใน การลดการพึ่งพาจากภายนอก และการเสริมสร้างความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) เพื่อให้ภูมิภาคมีเสถียรภาพและอำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจ แบ่งออกเป็น 3 มิติที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง (Structural Resilience) ที่เกี่ยวข้องกับกลไกและสถาบันของอาเซียน ความยืดหยุ่นเชิงกระบวนการ (Procedural Resilience) ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการดำเนินการของอาเซียน และความยืดหยุ่นเชิงสถาบัน (Institutional Resilience) ที่เกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องและความชอบธรรมของสถาบัน

ของอาเซียน โดยความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคในบริบทของอาเซียนนั้น มีลักษณะเฉพาะที่เชื่อมโยงกับหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Non-interference) และการตัดสินใจโดยฉันทามติ (Consensus-based Decision Making) ซึ่งแตกต่างจาก ความยืดหยุ่นในองค์กรระหว่างประเทศแบบตะวันตก (Corthay, 2016) อย่างไรก็ตาม ในยุคที่ภูมิรัฐศาสตร์มีความผันผวนและซับซ้อนมากขึ้น หลักการดั้งเดิมเหล่านี้อาจจำเป็นต้องได้รับการทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21

ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง: การปฏิรูปสถาบันและกระบวนการตัดสินใจ

ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้างเกี่ยวข้องกับการพัฒนากลไกและโครงสร้างของสถาบันที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของอาเซียนนั้น กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) นับเป็นก้าวอย่างที่สำคัญในการปฏิรูปโครงสร้างองค์กร หากแต่ยังคงมีข้อจำกัดในการสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับประเด็นที่มีความซับซ้อนและอ่อนไหว หนึ่งในความท้าทายหลักคือกลไกการตัดสินใจโดยฉันทามติ (Consensus-based Decision Making) ซึ่งแม้จะสะท้อนหลักการของวิถีสากล แต่ก็นำไปสู่การตัดสินใจที่ล่าช้าหรือเน้นจุดร่วมที่น้อยที่สุด ด้วยเหตุนี้ อาเซียนจึงควรพิจารณาการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจเพื่อให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น การนำแนวคิด “ASEAN Minus X” ซึ่งเป็นกลไกความร่วมมือที่เปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศสามารถเดินทางเข้าร่วมหรือขอลงบางเรื่องได้ แม้ไม่ใช่ทุกประเทศจะพร้อมเข้าร่วมในเวลาเดียวกัน โดยประเทศที่ยังไม่พร้อมสามารถเข้าร่วมภายหลังได้ กลไกนี้ช่วยให้การตัดสินใจของอาเซียนมีความยืดหยุ่นและไม่ติดขัดกับหลักฉันทามติที่ต้องให้ทุกประเทศเห็นชอบก่อนจึงจะดำเนินการได้ (Emmers, 2017) นอกจากนี้ การเสริมสร้างขีดความสามารถของสำนักงานเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ในการประสานงาน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานและพันธกรณีของประเทศสมาชิกรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอเพื่อรองรับภารกิจที่เพิ่มขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนการพัฒนาสำนักงานเลขาธิการให้มีความเป็นมืออาชีพ มีความเป็นอิสระในการทำงาน และมีทรัพยากรที่เพียงพอ ยังนับเป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงสถาบันในระยะยาว

ความยืดหยุ่นเชิงยุทธศาสตร์: การรักษาดุลยภาพและความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน

ความยืดหยุ่นเชิงยุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับความสามารถของอาเซียนในการรักษาความเป็นแกนกลางในสถาปัตยกรรมภูมิภาคและการจัดการความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ

อย่างสมดุล อาเซียนและประเทศสมาชิกใช้ยุทธศาสตร์ที่ยึดหยุ่นในการรักษาความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน โดยหลีกเลี่ยงการเลือกข้างอย่างชัดเจนและแสวงหาผลประโยชน์จากทั้งสองฝ่าย (Goh, 2016) กลไกที่สำคัญในการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนคือการเป็นผู้ขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคต่าง ๆ เช่น การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF), การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit - EAS) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus - ADMM-Plus) ซึ่งการรักษาบทบาทดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งท่ามกลางการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่ทวีความเข้มข้น และจำเป็นต้องได้รับการหนุนเสริมผ่านการปรับปรุงประสิทธิภาพของกลไกเหล่านี้และการสร้างฉันทามติภายในที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกอาเซียนมีแนวทางที่แตกต่างกันในการรับมือกับความท้าทายทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ และการรับมือกับโครงการข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) (Caballero-Anthony, 2022) ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกประสานงานและการกำหนดจุดยืนร่วมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น อาเซียนจึงต้องหาจุดสมดุลระหว่างการยอมรับในความหลากหลายของท่าทีของประเทศสมาชิกกับการรักษาความเป็นเอกภาพในประเด็นที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์

ความยืดหยุ่นเชิงการพัฒนา: การสร้างขีดความสามารถและการพึ่งพาตนเอง

ความยืดหยุ่นเชิงพัฒนามุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับความท้าทายด้านการพัฒนาและการลดความเปราะบางต่อปัจจัยภายนอก ผ่านการเสริมสร้างห่วงโซ่อุปทานภายในภูมิภาค (Regional Supply Chains) และการพัฒนาตลาดภายในภูมิภาค (Regional Markets) ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญของอาเซียนในการเพิ่มความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจและลดความเปราะบางจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะหลังโควิด-19 และความตึงเครียดทางการค้าระหว่างมหาอำนาจ (กฤตพร ศิริใจชิงกุล และวนิชา ดิเรกอุดมศักดิ์, 2567) นอกจากนี้ การสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และโรคระบาด นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของความยืดหยุ่นเชิงการพัฒนา โดยอาเซียนได้พัฒนากลไกต่าง ๆ เช่น ศูนย์ประสานงานอาเซียนเพื่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on Disaster Management - AHA Centre) และศูนย์อาเซียนว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (ASEAN Centre for Biodiversity -

ACB) แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างการบูรณาการและประสิทธิภาพในการทำงานของกลไกเหล่านี้ ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรม การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของประชาคมอาเซียน (ASEAN identity) และการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงสังคม

แนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค

การปฏิรูปสถาบันและกระบวนการตัดสินใจของอาเซียน

วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ควรให้ความสำคัญกับการปฏิรูปสถาบันและกระบวนการตัดสินใจของอาเซียนเพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง โดยอาเซียนต้องพัฒนากลไกการตัดสินใจที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความอ่อนไหวน้อยและมีความเร่งด่วน เช่น การนำระบบเสียงข้างมาก (Majority Voting) หรือการนำหลักการ “ASEAN Minus X” มาใช้ในบางกรณี โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเปิดทางให้ประเทศสมาชิกสามารถเดินหน้าตามข้อตกลงได้ แม้จะยังคงมีประเทศสมาชิกบางประเทศที่ไม่เห็นชอบ (Syofyan et al., 2023) โดยยังคงสงวนหลักการฉันทามติสำหรับประเด็นที่มีความอ่อนไหวสูง นอกจากนี้อาเซียนยังควรมีการเสริมสร้างขีดความสามารถของสำนักงานเลขาธิการอาเซียนทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ และอำนาจหน้าที่ในการประสานงานและติดตามการดำเนินการตามแผนงานและพันธกรณีต่าง ๆ โดยสำนักงานเลขาธิการอาเซียนควรได้รับการพัฒนาให้เป็นหน่วยงานที่มีความเป็นมืออาชีพสูง มีความเป็นอิสระในการทำงาน และมีทรัพยากรที่เพียงพอในการสนับสนุนการดำเนินงานของประชาคม (Sundram, 2023) รวมถึงอาเซียนควรพัฒนากลไกการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและระบบการรายงานที่โปร่งใสเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของประเทศสมาชิกในการปฏิบัติตามพันธกรณี และลดการยึดติดกับ “วิถีอาเซียน” (The ASEAN Way) เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Ahmad, 2016) ตลอดจนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในกระบวนการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของอาเซียน เพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมในวงกว้าง

การเสริมสร้างความเป็นแกนกลางและบทบาทเชิงรุกในภูมิภาค

การรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ในสถาปัตยกรรมภูมิภาคเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิสัยทัศน์อาเซียน 2045 โดยอาเซียนควรพัฒนารอบ

ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) ให้มีความเป็นรูปธรรมและมีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน เพื่อแสดงบทบาทนำในการกำหนดทิศทางของภูมิภาค (Qiao-Franco et al., 2024) และควรเสริมสร้างประสิทธิภาพของกลไกที่อาเซียนเป็นผู้ขับเคลื่อน ทั้งการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ADMM-Plus) โดยพัฒนาวาระเชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อความท้าทายร่วมกันและส่งเสริมการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม และใช้กลไกเหล่านี้เป็นเวทีในการสร้างฉันทามติและความร่วมมือในประเด็นที่มีความสำคัญต่อภูมิภาค เช่น ความมั่นคงทางทะเล การต่อต้านการก่อการร้าย และการรับมือกับภัยพิบัติ (Anwar, 2020) นอกจากนี้อาเซียนยังควรพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการกับประเด็นที่มีความอ่อนไหวทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้และช่องแคบไต้หวัน ผ่านการสร้างฉันทามติภายในที่เข้มแข็งและการพัฒนากลไกเชิงป้องกันและจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือกับหุ้นส่วนภายนอกอย่างสมดุลและมียุทธศาสตร์ โดยไม่ฝักใฝ่ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและมุ่งเน้นความร่วมมือในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน (Wen et al., 2023) ตามหลักการการทูตแบบสมดุล (Balanced Diplomacy) เพื่อรักษาความเป็นแกนกลางและการปรับตัวเชิงรุกต่อบริบทภูมิรัฐศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลง

การสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับความท้าทายระดับโลก

วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับความท้าทายระดับโลกที่มีผลกระทบต่อภูมิภาค โดยอาเซียนควรพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ครอบคลุมทั้งการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวผ่านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความตกลงปารีส รวมถึงควรพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพในการประสานงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการรับมือกับภัยพิบัติ (Hermawan & Kusuma, 2024) โดยเฉพาะในกลุ่มแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อภูมิภาค เช่น แม่น้ำโขง และควรส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สำหรับด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ อาเซียนควรเสริมสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์และความมั่นคงทางดิจิทัล โดยพัฒนากรอบกฎหมายและนโยบายที่สอดคล้องกัน การแบ่งปันข้อมูลข่าวกรองและแนวปฏิบัติที่ดี รวมถึงการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ในด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ และการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ปลอดภัยและการลดช่องว่างดิจิทัลระหว่างประเทศสมาชิก (Sundram, 2024)

ส่วนในด้านสาธารณสุข อาเซียนควรพัฒนากลไกความร่วมมือด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเฝ้าระวังและตอบสนองต่อโรคอุบัติใหม่ การสำรองเวชภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ และการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตวัคซีนและยาที่จำเป็น บทเรียนจากการระบาดของโควิด-19 ควรนำไปสู่การพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Caballero-Anthony, 2018)

การทบทวนหลักการและการปรับตัวของวิถีสหประชาชาติอาเซียน

การพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ควรมีการทบทวนหลักการและการปรับตัวของ “วิถีสหประชาชาติอาเซียน” (ASEAN Way) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Non-interference) ที่เป็นหัวใจของวิถีสหประชาชาติอาเซียนซึ่งกำลังเผชิญกับความท้าทายในการตอบสนองต่อปัญหาสมัยใหม่ เช่น วิกฤตสิทธิมนุษยชนหรือความมั่นคงข้ามชาติในบริบทของโลกที่มีความเชื่อมโยงมากขึ้น เมื่อประเด็นภายในประเทศมีผลกระทบข้ามพรมแดนหรือส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาค การทบทวนหลักการดังกล่าวไม่ได้หมายถึงการละทิ้งหลักการพื้นฐานที่สำคัญ หากแต่เป็นการปรับให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น โดยอาเซียนควรยึดหลักการ “ปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์” (Constructive Engagement) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของประชาคมที่สมดุลระหว่างการเคารพอำนาจอธิปไตยและการส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันต่อเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาค เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนและข้ามพรมแดนได้ดีขึ้น (Yukawa, 2018) นอกจากนี้ อาเซียนยังควรเสริมสร้างมิติด้านประชาชนผ่านหลักการ “อาเซียนที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” (People-centered ASEAN) โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและกลุ่มสิทธิผ่านการเปิดพื้นที่ในการผลักดันประเด็นสำคัญ เช่น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิแรงงาน ความหลากหลายทางเพศ ความมั่นคงของมนุษย์ และการพัฒนาทุนมนุษย์ (Glas & Balogun, 2020) ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นทางสังคมและการเสริมสร้างความชอบธรรมของสถาบันอาเซียนในระยะยาว

สรุป

บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคสำหรับการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น ดังที่แสดงในแผนภาพที่ 1 ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตจากการศึกษาเดิมที่มุ่งเน้นเพียงมิติเดียวของความยืดหยุ่นไปสู่การวิเคราะห์แบบองค์รวมที่ครอบคลุมสามมิติหลัก ได้แก่ ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง ความยืดหยุ่นเชิงยุทธศาสตร์ และความยืดหยุ่นเชิงการพัฒนา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาค
สำหรับการพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าอาเซียนกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันสี่ประการหลัก ตามที่ปรากฏในชั้นแรกของแผนภาพ ประกอบด้วยการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางนิเวศ การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและความมั่นคงทางไซเบอร์ และพลวัตการเมืองภายในประเทศสมาชิกและความท้าทายด้านธรรมาภิบาลที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งอาเซียนต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากการพึ่งพาหลักการดั้งเดิมของ “วิถีสากล” ไปสู่การสร้างเสริมความยืดหยุ่นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากความท้าทายเหล่านี้

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้คือการพัฒนากรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคที่สอดคล้องกับบริบทเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของอาเซียน ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดความยืดหยุ่นแบบตะวันตกที่มักเน้นการตอบสนองต่อวิกฤติเฉพาะหน้า โดยแสดงอยู่ในส่วนกลางของแผนภาพ กรอบแนวคิดนี้เน้นการสร้างความสามารถในการคาดการณ์ การปรับตัว และการฟื้นตัวที่สอดคล้องกับหลักการฉันทามติและการไม่แทรกแซงกิจการภายใน แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการเมื่อจำเป็น โดยมิติแรกของความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้างมุ่งเน้นการปฏิรูปสถาบันและกลไกการตัดสินใจ รวมถึงการนำหลักการ “ASEAN Minus X” มาใช้และการพัฒนาขีดความสามารถของสำนักงานเลขาธิการอาเซียนรวมทั้งกลไกการติดตามและประเมินผล มิติที่สองของความยืดหยุ่นเชิงยุทธศาสตร์เน้นการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนผ่านการพัฒนายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก การสร้างสมดุลระหว่างมหาอำนาจ และการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค ส่วนมิติที่สามของความยืดหยุ่นเชิงการพัฒนามุ่งเน้นการสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาที่ยั่งยืน การลดความเปราะบาง และการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานภูมิภาค

จากกรอบแนวคิดความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคทั้งสามมิติข้างต้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญห้าประการเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการรับมือกับความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ประการแรก คือ การปฏิรูปกลไกการตัดสินใจและโครงสร้างสถาบันผ่านการนำหลักการ “ASEAN Minus X” มาใช้อย่างกว้างขวางขึ้น พร้อมกับการเสริมสร้างขีดความสามารถของสำนักงานเลขาธิการอาเซียน ประการที่สอง คือ การพัฒนายุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เป็นรูปธรรมเพื่อรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนท่ามกลางการแข่งขันของมหาอำนาจ ประการที่สาม คือ การสร้างขีดความสามารถในการรับมือกับความท้าทายระดับโลกผ่านการพัฒนากลไกบูรณาการ ที่มีประสิทธิภาพ ประการที่สี่ คือ การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุมผ่านการเสริมสร้างห่วงโซ่อุปทานภูมิภาคและตลาดภายใน และประการสุดท้าย คือ การทบทวนและปรับปรุงหลักการ “วิถีอาเซียน” ให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการตอบสนองต่อปัญหาข้ามชาติในยุคใหม่ อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ที่มุ่งเน้นความยืดหยุ่น (Resilient) นวัตกรรม (Innovative) ความเป็นพลวัต (Dynamic) และการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centred) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในท้ายที่สุด การพัฒนาวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2045 ที่มุ่งเน้นการสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกอาเซียนเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกในภาพรวม ในบริบทของระเบียบโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง อาเซียนที่มีความยืดหยุ่นและมีขีดความสามารถสูงจะสามารถรักษาความเป็นอิสระเชิงยุทธศาสตร์และมีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดอนาคตของภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างความยืดหยุ่นเชิงภูมิภาคจึงไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์สำหรับอาเซียนในการก้าวสู่ปี ค.ศ. 2045 อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตพร ศิริใจชิงกุล และวนิชา ดิเรกอุดมศักดิ์. (2567). *ห่วงโซ่อุปทานโลกท่ามกลางความตึงเครียดทางการค้าและผลกระทบต่ออาเซียน*. สืบค้น 15 เมษายน 2568, จาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/ASEAN-Supply-China-Diversification-amidst-Rising-U>
- เทอดศักดิ์ ไปจันทิก และนิลุบล ไพเราะ. (2567). ความเป็นแกนกลางของอาเซียนท่ามกลางการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนในการขยายเขตอิทธิพลเข้าสู่พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*, 24(4), 275-290.
- รุ่งเกียรติ รัตนบานชื่น. (2565). *การเปลี่ยนผ่านด้านดิจิทัลในอาเซียน*. สืบค้น 15 เมษายน 2568, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/999577>
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2564). *ภูมิรัฐศาสตร์เหนือน่านน้ำโขง : การแข่งขันของมหาอำนาจ*. สืบค้น 15 เมษายน 2568, จาก <https://www.the101.world/china-us-rivalry-on-mekong-mainland/>
- Ahmad, A. (2016). The Asean Charter: An Analysis. *UUM Journal of Legal Studies*. 7, 83-94.
- Anwar, D. (2020). Indonesia And the ASEAN Outlook On the Indo-Pacific. *International Affairs*. 96, 111-129.
- Caballero-Anthony, M. (2018). Health And Human Security Challenges in Asia: New Agendas for Strengthening Regional Health Governance. *Australian Journal of International Affairs*. 72, 602 - 616.

- Caballero-Anthony, M. (2022). The ASEAN Way and The Changing Security Environment: Navigating Challenges to Informality and Centrality. *International Politics*, Retrieved April 15, 2025, From <https://dx.doi.org/10.1057/S41311-022-00400-0>
- Corthay, E. (2016). The ASEAN Doctrine of Non-Interference in Light of The Fundamental Principle of Non-Intervention. *Asian-Pacific Law & Policy Journal*. 17(2), 1-41.
- Dabson, B. Et Al. (2012). *Regional Resilience: RUPRI Rural Futures Lab Research and Policy Brief*. The National Association of Development Organizations (NADO) Research Foundation. U.S. Economic Development Administration.
- Emmers, R. (2017). *ASEAN Minus X: Should This Formula Be Extended?* Retrieved April 15, 2025, From <https://dr.ntu.edu.sg/bitstream/10356/86219/1/CO17199.pdf>
- Goh, E. (2016). *Southeast Asian Strategies Toward the Great Powers: Still Hedging After All These Years?* Retrieved April 15, 2025, From <https://theasianforum.org/southeast-asian-strategies-toward-the-great-powers-still-hedging-after-all-these-years/>
- Glas, A., & Balogun, E. (2020). Norms In Practice: People-Centric Governance in ASEAN And ECOWAS. *International Affairs*. 96(4), 1015–1032.
- Hermawan, S., & Kusuma, F. (2024). Navigating The Complexities of Carbon Markets Policy In ASEAN: Challenges and Opportunities. *Environment, Development and Sustainability*, Retrieved June 1, 2025, From <https://doi.org/10.1007/S10668-024-05268-Z>.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, And Vulnerability*. UK: Cambridge University Press.
- Medcalf, R. (2020). *Indo-Pacific Empire: China, America and The Contest for the World's Pivotal Region*. UK: Manchester University Press.

- Qiao-Franco, G., Karmazin, A., & Kolmaš, M. (2024). The Indo-Pacific and the Next Phase of ASEAN Centrality. *Journal Of Current Southeast Asian Affairs*, Retrieved June 1, 2025, From <https://doi.org/10.1177/18681034241307658>
- Ryu, Y. Et Al. (2021). *The Military Coup in Myanmar: Time to Prioritise ASEAN Centrality and Communal Values*. SEAS Perspective, No. 27 Issue 2021. ISEAS-Yusof Ishak Institute, Retrieved April 15, 2025, From https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2021/02/ISEAS_Perspective_2021_27.pdf
- Sundram, P. (2023). *ASEAN As Network Governance: An Alternative Lens to Evaluate Policymaking and Performance*. F1000Research, Retrieved June 1, 2025, From <https://doi.org/10.12688/f1000research.136338.2>.
- Sundram, P. (2024). *ASEAN Cooperation to Combat Transnational Crime: Progress, Perils, And Prospects*. *Frontiers In Political Science*, Retrieved June 1, 2025, From <https://doi.org/10.3389/fpos.2024.1304828>.
- Syofyan, A. Et Al. (2023). Reformulation Of Decision-Making System In ASEAN. *Hasanuddin Law Review*. 9(3), 317-329.
- The ASEAN Secretariat. (2025). *Press Statement by The Chair of the ASEAN Foreign Ministers' Retreat*, Retrieved April 15, 2025, From <https://asean.org/wp-content/uploads/2025/01/FINAL-Press-Statement-By-The-Chair-AMM-Retreat-2025.pdf>
- Wen, Z., & Zhu, R. (2023). Expressions And Challenges of ASEAN's "Centrality" In the Context of China-US Strategic Competition. *The Frontiers of Society, Science and Technology*. 5(11), 94-99.
- Yukawa, T. (2018). The ASEAN Way As a Symbol: An Analysis of Discourses on the ASEAN Norms. *The Pacific Review*. 31(3), 298 - 314.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารวิชาการ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น

1.1 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.2 กฤษฎา แซ่หลี่ (2562) กล่าวว่า...

1.3 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.4 Krisada Saelee (2019) explains to...

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อ คัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในโคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติกศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุรินทร์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวิภา หนัมนี และคณะ, 2560)

2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่

2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวีระ, ทัศนวิทย์และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง. //(ปีตีพิมพ์. //ชื่อเรื่อง. //สืบค้น วัน เดือน ปี. //จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง. //(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ. //ราชกิจจานุเบกษา. //เล่ม ตอน. //หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง. //(ปีพิมพ์, วัน เดือน. //ชื่อบทความ. //ชื่อหนังสือพิมพ์. //น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียร์พระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management;
Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

.....

.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....คำอธิบายตาราง.....
.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)**ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt)**

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจาก โครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิตูภูมิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุขนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร
ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*.
Retrieved March 20, 2020, from [https://thebuddhistcentre.com /text/who-
was-buddha](https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha).
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research
findings).....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

[illegible][illegible]

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt)

Operational Recommendations (16 pt)

Recommendations for Next Research (16 pt)

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

(16 pt.) เขียนบททวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ

This image shows a full page of a handwriting practice worksheet. It consists of multiple sets of three horizontal dashed lines, providing a guide for letter height and placement. The lines are evenly spaced across the entire page, which is otherwise blank.

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

_____ (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบับนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt).

11. 11. 11.

Content (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation.....

.....

.....

(16 pt).

References (18 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.